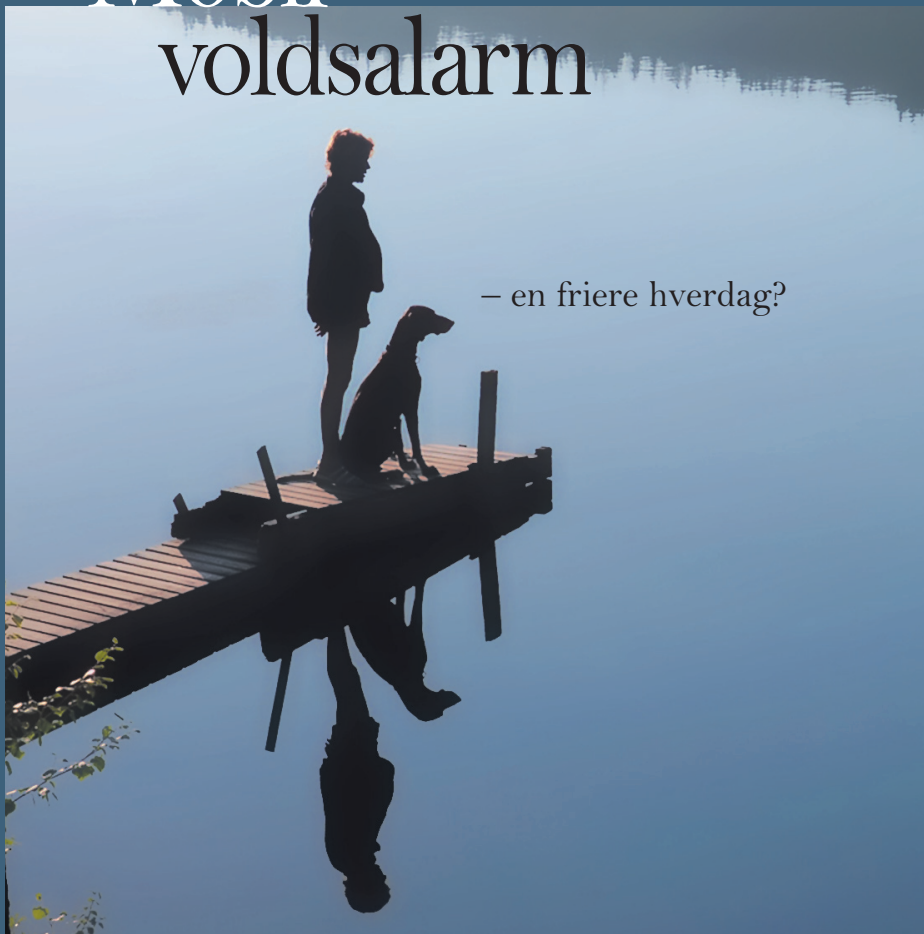

Elisiv Bakketeig

Mobil voldsalarm

– en friere hverdag?

POLITIHØGSKOLEN

PHS Forskning 2006: 1

*«Men kanskje – en alvorlig stjernekveld
vil noe veldig røre ved min rute
og døren åpne seg. Da blir jeg fri.»*

Inger Hagerup

Mobil voldsalarm

– en friere hverdag?

© Politihøgskolen, Oslo 2006

PHS Forskning 2006:1
ISBN 82-7808- 045-3
ISSN 0807-1721

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Alle henvendelser kan rettes til:

Politihøgskolen
FoU-avdelingen
Slemdalsvn. 5
Postboks 5027, Majorstuen
0301 Oslo

www.phs.no

Omslag: Tor Berglie
Layout: Eileen Schreiner Berglie, PHS
Trykk: Ilas grafisk

Forord

Rapporten omfatter en evaluering av et pilotprosjekt i Oslo politidistrikt om utvikling av mobile voldsalarmer. Evalueringen er gjort på oppdrag av Politidirektoratet. Arbeidet er gjennomført som et ettårig forskningsengasjement ved Politihøgskolens forskningsavdeling. Førsteamanuensis Paul Larsson har vært veileder for prosjektet.

Jeg vil innledningsvis rette en stor takk til de trusselutsatte kvinnene som har deltatt som informanter i denne undersøkelsen. Uten deres innsats hadde ikke denne undersøkelsen latt seg gjøre. Det er imponerende å ha mot og krefter til å dele kunnskap og erfaringer med andre i en situasjon som trusselutsatt. Takk også til de profesjonelle aktørene som i en travel hverdag velvillig har stilt opp til intervjuer om sitt arbeid og kjennskap til pilotprosjektet. Takk også til politidistriktene Oslo, Romerike og Asker og Bærum for bistand til rekruttering av informanter. Tove Smaadahl har bidratt med nyttig informasjon i prosjektets innledende fase og Tone Skjelbostad ved Oslo Krisesenter stilte senterets lokaler til disposisjon for intervjuer. Takk til dem begge for dette.

En spesiell takk rettes til Solveig Bakketeig som har fulgt og bidratt i arbeidet gjennom hele prosessen. En stor takk også til Paul Larsson for fin veiledning underveis, til Hilde Knotten som har intervjuet informanter og bistått prosjektet og til Solgunn Eidheim, Ragnhild Hennem og Trond Myklebust for nyttige kommentarer og innspill. Takk også til Eileen Schreiner Berglie for hjelp med å ferdigstille rapporten til trykking. Til slutt vil jeg takke mine kollegaer ved Politihøgskolen for gode råd og diskusjoner underveis og ikke minst for å ha bidratt med et svært hyggelig arbeidsmiljø.

Elisiv Bakketeig,

Politihøgskolen

Innholdsfortegnelse

1 Sammendrag og hovedkonklusjoner	13
2 Innledning og bakgrunn	17
2.1 Innledning	17
2.2 Evalueringens målsettinger og hovedfokus	18
2.3 Avgrensning	18
2.4 Bakgrunnen for ordningen med alarmbeskyttelse	20
2.5 Ledd i en større nasjonal satsning	20
2.6 Voldsalarm som virkemiddel i politiets forebyggende arbeid	22
2.7 Internasjonale erfaringer med voldsalarm	22
3 Problemstillinger og metode	25
3.1 Problemstillinger	25
3.2 Metodisk tilnærming	26
3.3 Tilgang til datamateriale og rekruttering av informanter	28
3.4 Utvalg	28
3.4.1 Saksdokumentene	28
3.4.2 Utvalget av profesjonelle aktører	29
3.4.3 Brukerutvalget	30
3.5 Å vareta hensynet til sikkerhet og anonymitet	32
3.5.1 Et sensitivt forskningsområde	32
3.5.2 Gjennomføring av intervjuene	32
3.5.3 Å ivareta informantenes anonymitet i fremstillingen av resultater	33

4	Hvordan virker mobilalarm og hvem kan få den?	35
4.1	Hva er en mobil voldsalarm?	35
4.2	Hvem kan få tildelt mobil voldsalarm?	36
4.3	Mobil voldsalarm er ett av flere virkemidler	37
5	Å utvikle en løsning med mobil voldsalarm	39
5.1	Innledning	39
5.2	Nærmere om pilotprosjektet	40
5.2.1	Pilotprosjektet	41
5.2.2	Valg av pilotdistrikt	42
5.2.3	Organisering	42
5.2.4	Ansvarsdeling	44
5.3	Noen hovedinntrykk knyttet til prosessen	44
5.3.1	Brukerperspektivet lite fremtredende	44
5.3.2	Mange aktører og kommersielle interesser	46
5.3.2.1	Nærmere om Aktiv Sikkerhet A/S	46
5.3.3	Tidspress	47
5.3.4	Forsinket fremdrift	48
5.3.5	Kritikk mot den tekniske løsningen	49
5.3.6	Snevre økonomiske rammer	51
5.4	Aktører med påvirkningskraft	52
5.4.1	Pressgruppers rolle	52
5.4.2	Medias rolle	52
5.4.3	Politisk oppmerksomhet	54
5.5	Samhandlingen mellom aktørene i pilotprosjektet	56
5.5.1	Samarbeid	56
5.5.2	Kommunikasjon	56
5.6	Sammenfatning	58

6 De trusselutsatte og deres erfaringer med vold og trusler	59
6.1 Innledning	59
6.2 Alarmbrukerne - hvem var de?	59
6.2.1 Kjønn alder og etnisitet	59
6.2.1.1 Særlige problemstillinger knyttet til utsatte grupper	60
6.2.2 Utdanning og yrke	60
6.2.3 Omsorgsansvar og boforhold	61
6.3 Volds- og trusselutøveren	61
6.4 Voldens karakter	62
6.4.1 Vold og trusler	62
6.4.2 Duluthmodellen	63
6.4.3 Et syklisk mønster	65
6.4.4 Å leve med vold og trusler over tid	65
6.4.5 Om volden medførte skader	66
6.4.6 Trusselutøvernes påvirkning av rusmidler i voldssituasjonen	67
6.5 Hva betyr volden og truslene for kvinnenes hverdag?	67
7 Brukererfaringer knyttet til pilotprosjektet	69
7.1 Å delta i et pilotprosjekt	69
7.2 Oppgaver testbrukerne skulle gjøre i pilotprosjektet	71
7.3 Positive og negative erfaringer knyttet til deltakelse i pilotprosjektet	72
8 Tildeling og innlevering av alarm	75
8.1 Kjennskap til ordningen i utgangspunktet	75
8.2 Tildeling etter ulike regelverk	76
8.3 Hvordan skjedde tildelingen?	76
8.4 Trusselvurdering	78
8.5 Hvordan opplevde de trusselutsatte alarmtildelingen?	82
8.6 Tildelingsperiode	83
8.6.1 Vurdering av tildelingsperiodens lengde	84

8.6.2 Risiko for avhengighet og behov for å venne seg av med alarm	85
8.6.3 Forutsetninger for en tilværelse uten alarm	86
8.7 Om varsling av trusselutøver	87
8.7.1 Innledning	87
8.7.2 I hvilken grad alarmbrukerne har ønsket å varsle	88
8.7.3 Om politiet legger føringer på om trusselutøver bør varsles	89
8.7.4 Sammenfatning	90
8.8 Anmeldelse	90
8.8.1 Om forholdet anmeldes	90
8.8.2 Om mobil voldsalarm kan føre til at flere velger å anmelde	92
9 Om alarmene og bruken av dem	93
9.1 Om alarmene	93
9.1.1 Erfaringer med flere typer alarm	93
9.1.2 Skifte av alarm	93
9.1.3 Stasjonær contra mobil voldsalarm	94
9.1.4 Tekniske problemer	96
9.1.5 Ønske om bedre utforming	97
9.1.6 Ønske om flere funksjoner	98
9.2 Kunnskap om alarmenes begrensninger	99
9.3 Om bruken av alarmene	102
9.3.1 Om brukeransvar og politiets ansvar	102
9.3.2 Om alarmen tas med	103
9.3.3 Om brukerne er trygge på hvordan alarmen skal brukes	104
10 Hvordan brukerne opplevde det å ha mobil voldsalarm	107
10.1 Innledning	107
10.2 Forventninger til mobil voldsalarm hos brukere og profesjonelle	107
10.3 I hvilken grad alarmene har oppfylt brukernes forventninger	109
10.4 Om voldsalarmen gir de trusselutsatte en opplevelse av trygghet	109

10.5 Om alarmer bidrar til økt bevegelsesfrihet.	111
10.6 Om alarmer gir økt livskvalitet	112
10.7 Om alarmbruk oppleves som en kontroll av den trusselutsatte	113
10.8 Om alarmer blir en påminnelse av det å være voldsoffer	113
10.9 Sammenfatning	114
11 Forebygger mobil voldsalarm vold og trusler og brukes alarmer i en trusselsituasjon?	117
11.1 Innledning	117
11.2 Om alarmbrukerne selv opplever alarmer som forebyggende	118
11.3 Forventer de profesjonelle aktørene at alarmer virker forebyggende?	119
11.4 I hvilken grad er brukerne blitt utsatt for vold og trusler etter at de fikk alarm	119
11.5 Om alarmer påvirker alarmbrukerens relasjon til trusselutøveren	120
11.6 I hvilken grad har kvinnen utløst alarmer i trusselsituasjonen?	121
11.6.1 Høy terskel for å utløse alarmer	122
11.6.2 Behov for hjelp uten blålys	124
11.7 Frykt for å utløse alarmer ved en feiltakelse	125
11.8 Sammenfatning	127
12 Alarmens betydning for omsorg og sosial kontakt	129
12.1 Å yte omsorg som trusselutsatt	129
12.2 Om alarmer har påvirket mødre som omsorgspersoner	130
12.3 Alarmens betydning for sosial kontakt med familie og venner	131
13 Brukernes erfaringer med politiets oppfølging	133
13.1 Tilfredshet eller misnøye	133
13.2 Å bli møtt med forståelse	134
13.3 Oppfølging	135
13.4 Å forholde seg til én person	136
13.5 Informasjon	136
13.6 Gir voldsalarm «rød løper» hos politiet?	137
13.7 utfordringer til politirollen	138

14 Om mobil voldsalarm har bidratt til å effektivisere politiets arbeid	141
14.1 Innledning	141
14.2 Hva tilsier at ordningen kan medføre raskere respons?	142
14.3 Hva de profesjonelle aktørene mente om en effektiviseringsgevinst	142
15 Erfaringer med mobile voldsalarmer	145
15.1 Innledning	145
15.2 Politiets rutiner og drift	146
15.2.1 Bedre registreringsrutiner gir viktig kunnskap for politiets arbeid	146
15.2.2 Lytt til ofrene! Bedre kunnskap om trusselutsattes egen situasjon	146
15.2.3 Et mer serviceorientert og profesjonelt politi	146
15.2.4 Ønske om mer funksjonelle alarmer	147
15.2.5 Behov for et smidig alarmtilbud tilpasset brukerne	147
15.2.6 Alarmer er en del av et bredere tilbud	148
15.3 Brukererfaringer	148
15.3.1 Alarmene gir trygghet og bevegelsesfrihet	148
15.3.2 Brukerne har et realistisk forhold til alarmenes trygghet	149
15.3.3 Brukernes behov varierer over tid	149
15.3.4 Alarmene er med på å styrke ofrenes selvbilde (styrke og verdighet)	149
15.4 Behov for en landsdekkende undersøkelse	150
Litteratur	153
Vedlegg	158

1

Sammendrag og hovedkonklusjoner

Å bekjempe vold mot kvinner i nære relasjoner har i en årrekke vært en sentral målsetting for myndighetene. Å forbedre politiets arbeid i saker som gjelder vold i nære relasjoner har inngått som en viktig del av myndighetenes arbeid. Utvikling av forebyggende virkemidler har i denne sammenheng vært sentralt. I 2002 ble det satt i verk et pilotprosjekt som hadde som målsetting å utvikle mobile voldsalarmer til trusselutsatte. Siktemålet var blant annet å bidra til økt trygghet, økt bevegelsesfrihet og bedret livskvalitet for trusselutsatte. Denne rapporten er en evaluering av dette prosjektet. Evalueringen har hatt tre hovedmålsettinger:

- 1) Å belyse erfaringer knyttet til arbeidet med å utvikle ordningen.
- 2) Å innhente erfaringer fra alarmbrukere som deltok i pilotprosjektet.
- 3) Å kartlegge problemstillinger som bør belyses i en større landsdekkende undersøkelse. Studien er eksplorativ og er å betrakte som en forundersøkelse.

Evalueringen baserer seg på et materiale bestående av intervjuer med 13 trusselutsatte og 8 profesjonelle aktører (ansatte i politiet, Politidirektoratet og Justis- og politidepartementet), samt saksdokumenter (offentlig korrespondanse og rapporter).

Det har vært knyttet sterke politiske og mediamessige interesser til alarmene. Rapporten belyser de utfordringene politiet har stått overfor i sitt utviklingsarbeid. Den viser at det medfører klare begrensinger og spesielle vansker å arbeide «i rampelyset». Stort fokus på de tekniske sidene ved alarmordningen har videre satt de mer menneskelige sidene ved alarmordningen i skyggen. Dette er betenkelig

med tanke på at hovedhensikten med alarmordningen er å hjelpe mennesker i en svært vanskelig livssituasjon.

Rapportens hovedfokus er brukerne og deres erfaringer med mobil voldsalarm. Hva betyr det egentlig for trusselutsatte å få tildelt voldsalarm? Hvordan påvirker dette deres hverdag? Har de blitt utsatt for vold eller trusler etter at de fikk alarm og brukes alarmer i en trusselsituasjon? Fra myndighetenes side har man fryktet at voldsalarmene skal gi trusselutsatte falsk trygghet i den forstand at brukerne tror at alarmer kan gi dem bedre beskyttelse enn det ordningen gir grunnlag for. Har brukerne opplevd det slik? Gjennom fremstillingen av brukererfaringene får en innblikk i en rekke problemstillinger som knytter seg til samhandlingen mellom trusselutsatte og politiet. Studiens hovedfunn er følgende:

Alarmer – en redningsplanke i en tilværelse som trusselutsatt

Studien har vist at de trusselutsatte opplever mobil voldsalarm som et viktig virkemiddel. Alarmer gir bedre livsbetingelser i form av økt trygghet, større bevegelsesfrihet og bedret livskvalitet. Alarmer bidrar med andre ord til en friere hverdag for kvinnene.

En målsetting med alarmer er at de skal forebygge vold og trusler. Over halvparten i denne undersøkelsen hadde imidlertid vært utsatt for trusler eller trusselliknende situasjoner etter at de fikk alarm. En vet imidlertid ikke om kvinnene hadde blitt utsatt for vold eller alvorligere trusler uten alarm. Det er derfor vanskelig å si noe om alarmens forebyggende effekt.

Brukerne har realistiske forventninger til alarmer

Brukerne var klar over at politiet ikke alltid kunne lokalisere dem via alarmer og at alarmer i stor grad baserer seg på at brukerne selv skal kunne fortelle hvor de er og i hvilken situasjon de befinner seg i. Flere ga uttrykk for at de ønsket at alarmer hadde bedre funksjonalitet og var bekymret for at de ikke ville være i stand til å fortelle hvor de var dersom de kom opp i en trusselsituasjon. To tredjedeler av brukerne forholdt seg til alarmenes begrensninger ved å ta andre forholdsregler. Undersøkelsen gir dermed ikke grunnlag for å si at brukerne har urealistiske forventninger til alarmens funksjonalitet.

Måten alarmen brukes på kan variere over tid

Alarmen brukes ikke alltid i tråd med retningslinjene. Noen ganger legges den igjen hjemme eller slås av når alarmbrukeren føler seg trygg. Fra politiets ståsted kan dette være vanskelig å forstå. Politiet har et ansvar for å følge opp den enkeltes sikkerhet og en nærliggende forventning fra politiets side er at kvinnen gjør det hun kan for å følge opp. Den trusselutsatte kan imidlertid ha gode grunner for å bruke alarmen slik hun gjør. Enkelte har behov for «å trene» på å leve uten alarm. Dette blir en del av prosessen som voldsutsatte kvinner går igjennom etter å ha levd med vold og trusler i en årrekke. Det er viktig at politiet forstår dette uten at brukeren oppfattes som useriøs eller uansvarlig.

Lite rom for tvil gir høy terskel for bruk

Hensikten med voldsalarm er at den skal brukes dersom en trussel oppstår. Utløses alarmen skal politiet i utgangspunktet rykke ut. Studien viser at det kan være vanskelig å trykke på knappen i en trusselsituasjon. Det er vanskelig å vite om situasjonen er akutt nok til at alarmen kan utløses. Enkelte er redde for å ha feiltolket situasjonen. Dette handler blant annet om deres redsel for å bry politiet i utide og ønsket om å fremstå med stolthet og verdighet overfor politiet. Ordningen gir med andre ord lite rom for tvil og usikkerhet rundt trusselutsattes fortolkning av trusselsituasjoner. Dersom en slik tendens er utbredt er høy terskel for bruk et viktig hinder mot alarmen som et effektivt forebyggende virkemiddel.

Tilfredse med politiets oppfølging

En rekke undersøkelser basert på brukererfaringer er kritiske til politiets oppfølging av saker om vold i nære relasjoner. Slike saker har tradisjonelt hatt lav status i politiet. I denne studien var imidlertid de fleste tilfredse med måten de ble møtt av politiet og med oppfølgingen i alarmperioden. Enkelte var imidlertid svært misfornøyde og opplevde at de ikke ble tatt på alvor. At de fleste var fornøyde kan skyldes at politiet er blitt bedre til å behandle disse sakene. Men det kan også handle om at de trusselutsatte i denne studien har fått spesielt god behandling fordi mange har inngått i et prosjekt ledet av politiet.

Mobile og stasjonære alarmer dekker ikke nødvendigvis samme behov

Det er besluttet at mobil voldsalarm skal erstatte stasjonære voldsalarmer. Beslutningen ble fattet før pilotprosjektet var evaluert. Studien indikerer at det ikke uten videre er slik at mobil voldsalarm fyller de samme behovene som den stasjonære. I verste fall kan denne beslutningen innebære en svekkelse av tilbudet til trusselutsatte.

Behov for en landsdekkende studie av forebyggende tiltak

Studien har avdekket en rekke områder hvor det er behov for mer kunnskap med utgangspunkt i et større empirisk materiale. Det er derfor foreslått at det gjennomføres en større landsdekkende studie som belyser en rekke forebyggende tiltak som besøksforbud, mobil voldsalarm (herunder elektronisk overvåkning av trusselutøver), sperret adresse og fiktiv identitet. Å inkludere flere typer forebyggende tiltak er viktig for å kunne se tiltakene i sammenheng. Det er grunn til å tro at en slik studie vil avdekke at ulike tiltak brukes i forskjellige faser og i saker med ulik alvorlighetsgrad. En slik studie vil gi ny kunnskap av både nasjonal og internasjonal betydning.

2

Innledning og bakgrunn

2.1 Innledning

Å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner har de siste årene vært satt høyt på den politiske dagsorden. En rekke virkemidler er tatt i bruk for å forbedre behandlingen av disse sakene og utvikle effektive beskyttelsestiltak. Mobil voldsalarm er ett av disse virkemidlene og inngår som ett av flere tiltak som politiet kan ta i bruk for å gi volds- og trusselutsatte beskyttelse.

Inntil nylig omfattet alarmbeskyttelse kun alarm i hjemmet – såkalte stasjonære alarmer. Gjennom St.prp. nr. 1 (2001-2002) for Justis- og politidepartementet fikk imidlertid Politidirektoratet i oppdrag å utvikle og implementere en landsdekkende løsning med mobile voldsalarmer¹ for volds- og trusselutsatte personer. Med sikte på å utvikle en slik landsdekkende ordning, ble det i januar 2002 startet opp et pilotprosjekt i Oslo politidistrikt. Målsettingen var å utvikle en alarmordning som kunne gi volds- og trusselutsatte alarmbeskyttelse utenfor hjemmet. I forbindelse med pilotprosjektet ønsket Politidirektoratet at det skulle gjennomføres en evaluering² med sikte på å samle erfaringene knyttet til arbeidet med selve prosjektet, herunder å samle inn og systematisere erfaringene hos alarmbrukerne som deltok i prosjektet.

1 Mobile voldsalarmer betegnes også som «utendørsalarmer».

2 Forskningsmessig evaluering av kriminalitetsforebyggende tiltak er av stor betydning både for politiets arbeid og for politikktutforming på feltet (Junger-Tas 1993).

2.2 Evalueringens målsettinger og hovedfokus

Målsettingen med evalueringen er tredelt. Den første målsettingen er å belyse erfaringer knyttet til utviklingen og implementeringen av ordningen gjennom pilotprosjektet. Forhold som vil bli undersøkt er blant annet hvordan ansatte i politiet, Politidirektoratet og Justis- og politidepartementet har opplevd det å arbeide med å utvikle en alarmordning som har vært gjenstand for mye oppmerksomhet fra media, interesseorganisasjoner og politikere.

Den andre målsettingen er å innhente erfaringer fra alarmbrukere som deltok i prosjektet. Blant problemstillingene som belyses er hvorvidt alarmene gir alarmbrukerne større trygghet, økt bevegelsesfrihet og bedret livskvalitet. Det vil også undersøkes hvorvidt brukerne kjenner til alarmenes begrensninger eller om alarmen bidrar til å gi dem falsk trygghet.

Den tredje målsettingen er at evalueringen skal danne grunnlag for å gjennomføre en større landsdekkende undersøkelse knyttet til mobile voldsalarmer. I fremstillingen vil det derfor rettes fokus mot problemstillinger det kan være aktuelt å belyse i en slik undersøkelse. (Se kapittel 3 pkt. 3.1 for nærmere presentasjon av evalueringens problemstillinger).

2.3 Avgrensning

Mobil voldsalarm er et virkemiddel som i utgangspunktet retter seg mot alle truslutsatte. Den følgende fremstillingen dreier seg imidlertid om voldsalarm som virkemiddel i saker som gjelder vold i nære relasjoner. Avgrensningen er gjort fordi alle alarmbrukerne i pilotprosjektet var utsatt for vold og trusler i denne typen saker.

Politidirektoratets bestilling av denne evalueringen omfatter i realiteten to omfattende prosjektdeler som hver for seg kunne kvalifisere til ettårige prosjekter. Det har derfor vært nødvendig å gjøre et valg med hensyn til vektlegging av de ulike delene. I fremstillingen er hovedfokus rettet mot brukererfaringene. Dette har sammenheng med at det er på dette punkt at kunnskapsbehovet er størst. Knappe tidsrammer og begrensede ressurser gjorde det i liten grad mulig for prosjektledelsen i pilotprosjektet å samle inn og systematisere brukererfaringene.

Evalueringen er gjennomført som en retrospektiv analyse basert på et datamateriale bestående av intervjuer med nøkkelpersoner i pilotprosjektet og gjennomgang av offentlige dokumenter (jf. nærmere om dette i kapittel 3 om metode). Noen vil kanskje savne et større detaljeringsnivå for eksempel knyttet til konkrete hendelser i forbindelse med det profesjonelle arbeidet med pilotprosjektet. En inngående evaluering av prosessen forutsetter imidlertid at evalueringen ble foretatt underveis³ og ikke i etterkant av pilotprosjektet. En retrospektiv analyse gir mulighet til å trekke ut hovedlinjer i prosessen men setter grenser for detaljeringsnivået fordi analysene foretas ut fra et begrenset datamateriale. I tillegg fordrer det å gå inn på konkrete hendelser et detaljeringsnivå som øker risikoen for identifikasjon av enkeltpersoner i prosjektet. Dette kan gå på bekostning av grunnleggende forskningsetiske hensyn i det å ivareta informantenes anonymitet. (Disse spørsmålene er nærmere belyst i kapittel 3 pkt. 3.5).

Mye av arbeidet med å utvikle og implementere alarmordningen har handlet om å utvikle den tekniske løsningen for alarmen (se nærmere om dette i kapittel 5 pkt. 5.3.1). I denne sammenheng vises det til at Det norske Veritas i 2003 gjennomførte en evaluering av de tekniske sidene ved alarmordningen som ble satt i verk som en landsdekkende løsning 1. januar 2004. Denne studien vil ikke fokusere på de tekniske sidene ved pilotprosjektet.

Politidirektoratet ønsket en evaluering av pilotprosjektet i Oslo. I tråd med dette knytter denne evalueringen seg primært til pilotprosjektet. Ordningen med mobil voldsalarm ble imidlertid implementert som en landsdekkende ordning 1. januar 2004. I forbindelse med implementeringen av ordningen på landsbasis ble det utviklet rutiner og et saksbehandlingssystem for administrering av alarmordningen. Politidirektoratet ønsket at evalueringen skulle belyse hvordan administrative rutiner og saksbehandlersystemet knyttet til den landsdekkende ordningen blir oppfattet av brukere (se nærmere om brukerutvalg i kapittel 3 pkt. 3.4.3). Dette belyses i den utstrekning materialet har gitt grunnlag for det. Utover dette vil fremstillingen i liten grad berøre den landsdekkende ordningen.

3 Å evaluere en prosess handler om å ha oversikt over hele prosessen og forutsetter at man fanger opp alt som skjer formelt og uformelt underveis. Dette forutsetter å få innblikk i hva som skjer fortløpende i prosessen ved å delta i møter, å høre på telefonsamtaler, lese brevutveksling på e-post og forøvrig gjennomgå all relevant dokumentasjon knyttet til prosjektet.

2.4 Bakgrunnen for ordningen med alarmbeskyttelse

Spørsmålet om alarmbeskyttelse for voldsutsatte kvinner ble reist allerede i 1993. Likestillingsrådet (nå Likestillingssenteret) ønsket å kartlegge behovet for alarm hos kvinner som utsettes for mishandling av nåværende eller tidligere ektefelle eller samboer og hos eldre kvinner som trues av sine barn. Utredningen resulterte i rapporten «Alarmbeskyttelse for voldsutsatte kvinner og eldre» (1995) og konkluderte med at det forelå behov for alarmbeskyttelse hos gruppene nevnt ovenfor. I tillegg ble det fremmet anbefalinger om et forsøksprosjekt om alarmbeskyttelse knyttet til kvinner og eldre som utsettes for vold og trusler.

I 1996 ble det besluttet å opprette et forsøksprosjekt med stasjonære alarmer finansiert av Justisdepartementet, Barne- og familiedepartementet og Sosial- og helsedepartementet. Stasjonære alarmer er en type voldsalarm som gir alarmbeskyttelse i hjemmet. Prøveprosjektet løp fra 1. september 1997 til 1. januar 1999 og ble i 2000 gjenstand for en intern evaluering⁴ i regi av Justisdepartementet. Evalueringen viste at politidistriktene var svært positive til ordningen og anbefalte at den ble gjort permanent. Senere gjennomførte Katja Skjølberg ved Politihøgskolen en evaluering av prøveprosjektet (Skjølberg 2000). Begge evalueringene trakk frem som en vesentlig begrensning at den stasjonære alarmer kun gir beskyttelse i hjemmet. I denne forbindelse ble det reist spørsmål om å utvikle en mobil voldsalarm som blant annet skulle sikre volds- og trusselutsatte større grad av bevegelsesfrihet. Evalueringene underbygget dermed behov som var understreket av flere instanser og organisasjoner, blant annet Likestillingssenteret, Landsforeningen for voldsofre og Krisesentersekretariatet.

2.5 Ledd i en større nasjonal satsning

Utviklingen av ordningen med mobile voldsalarmer må sees i sammenheng med den nasjonale satsningen på å bekjempe vold mot kvinner. I Justisdepartementets budsjettproposisjon for 2002-2003 heter det at: «*Det er en prioritert oppgave for Regjeringen å iverksette tiltak mot den vold som skjer i hjemmet og som i all hovedsak rammer kvinner.*» (St.prp. nr. 1 Justis- og politidepartementet 2002-2003 s. 21). I

4 Voldsalarm for trusselutsatte. Rapport fra forsøksprosjekt 1997-1999 (2000).

Justisdepartementets budsjettproposisjon for 2003-2004 heter det videre at «Regjeringen vil prioritere tiltak for å gjøre voldsutsatte kvinner og barn mindre sårbare.» (St.prp. nr.1 Justis- og politidepartementet 2003-2004 s.11). Dette følges opp i budsjettproposisjonen⁵ for Justis- og politidepartementet for 2006. I Soria Moria - erklæringen følger det videre at Regjeringen: «...vil styrke innsatsen mot familievold og vold mot kvinner og barn.» (Soria-Moria-erklæringen 2005).

Den nasjonale satsningen fremgår også av handlingsplaner på feltet vold i nære relasjoner. I 1999 la Regjeringen frem handlingsplanen «Vold mot kvinner». Handlingsplanen omfattet 20 tiltak som ble gjennomført i perioden 2000-2003 og ble senere utvidet med ytterligere tiltak. Utviklingen av mobile voldsalarmer inngår som ett av tiltakene i handlingsplanen. Tilbudet om mobil voldsalarm er også videreført som tiltak i en ny handlingsplan «Vold i nære relasjoner» 2004-2007 (Justis- og politidepartementet 2004). Å bedre kvaliteten på politiets arbeid med saker som gjelder vold i nære relasjoner har inngått som en helt sentral del av regjeringens satsning. Sentrale tiltak i denne forbindelse er opprettelsen av ordningen med familievoldskoordinatorer i 2002 og utarbeidelse av en egen håndbok for politiets behandling av slike saker.

Et annet viktig arbeid på dette feltet er Kvinnevoldsutvalgets arbeid. Utvalget ble nedsatt ved kongelig resolusjon av 29. august 2001 og la frem en enstemmig innstilling 4. desember 2003 (jf. NOU 2003:31). Utvalget har foretatt en omfattende gjennomgang av familievoldsfeltet og fremmet forslag om en rekke tiltak. I utredningen ber utvalget departementet blant annet om å utrede mulighetene for et prøveprosjekt om elektronisk overvåkning av menn som har brutt besøksforbud de er ilagt og hvor de utgjør en alvorlig trussel mot kvinnens liv og helse. Begrunnelsen for forslaget er at mobil voldsalarm som tilbys voldsutsatte innebærer en type elektronisk overvåkning og at det er mer rimelig at trusselutøveren og ikke den trusselutsatte er den som må bære alarm (jf. NOU 2003:31). Det igangsettes nå et slikt prøveprosjekt⁶ som ble foreslått av utvalget.

5 Jf. St.prp. nr. 1 (2005-2006) For budsjettåret 2006. Om endring av St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet 2006.

6 (Det følger av en pressemelding fra statsministeren 21. desember 2005 at regjeringen foreslår å iverksette et prøveprosjekt med elektroniske fotlenker som tiltak for å bekjempe vold i nære relasjoner. Jf. også Tillegg nr. 1 Om endringer av St. prp. nr. 1 om statsbudsjettet 2006 og Dagsavisen 2. november 2005.

2.6 Voldsalarm som virkemiddel i politiets forebyggende arbeid

Som nevnt er voldsalarm ett av flere tiltak som er innført for å styrke politiets arbeid med saker som gjelder vold i nære relasjoner. Mobil voldsalarm er et tiltak som politiet kan anvende i arbeidet med å forebygge vold og trusler. Internasjonalt trekkes voldsalarm frem i forbindelse med en tilnærming som tar utgangspunkt i reviktimisering⁷ (eller gjentatt offerutsatthet) for å identifisere grupper som er spesielt utsatt for lovbrudd. Denne tilnærmingen avviker fra den mer tradisjonelle hvor fokus som hovedregel har vært rettet mot overgriperen. Å ta utgangspunkt i offeret for lovbrudd i det forebyggende arbeidet baserer seg på forskning som viser en tendens til at personer som har blitt utsatt for straffbare handlinger tidligere blir utsatt for lovbrudd på nytt. Vold i nære relasjoner trekkes gjerne frem i denne forbindelse fordi denne typen vold typisk karakteriseres ved at handlingene gjentas over tid, jf. nærmere om dette nedenfor.

Peace og Laycock (1996) belyser i denne forbindelse et prosjekt i Liverpool. I dette prosjektet identifiserte man over en 25 måneders periode at mishandling stadig forekom i tilknytning til en liten andel husstander. På denne bakgrunn satte politiet i verk beskyttelsestiltak rettet mot trusselutsatte knyttet til disse husstandene der man:

«...looked at the prevention of repeated domestic violence by use of alarms routed directly to the police station.» (1996 s. 3).

Voldsalarm kan også sees som et virkemiddel i situasjonell forebygging (jf. Skjølberg 2000). Situasjonell forebygging er en tilnærming politiet anvender i sitt forebyggende arbeide der politiet iverksetter tiltak som kan bidra til å demotivere trusselutøveren fra å begå lovbrudd. Mobil voldsalarm kan ha en slik demotiverende effekt. Dersom trusselutøveren er varslet om at kvinnen har voldsalarm, gjøres vedkommende oppmerksom på at politiet har situasjonen under oppsikt og at politiet kan komme på kort varsel dersom alarmen utløses. Dette er faktorer som kan bidra til å demotivere trusselutøveren fra å begå vold og trusler.

⁷ Denne tilnærmingen anvender en proaktiv i stedet for en reaktiv tilnærming. En slik tilnærming anvendes innenfor det som betegnes som problemorientert politiarbeid.

2.7 Internasjonale erfaringer med voldsalarm

Alarmordninger for volds- og trusselutsatte i regi av politiet finnes også i andre land. De fleste ordningene omfatter imidlertid kun stasjonære alarmordninger. Et unntak er alarmordningen i Sverige. Her kan trusselutsatte få en såkalt «trygghetspakett» som består av en «*mobilttelefon, överfallsalarm, skyddstelefon och akustiskt larm.*» (Larsson 2003). Denne ordningen omfatter altså både en stasjonær og mobil alarmordning. Slikt teknisk materiell eller tilsvarende skal finnes hos alle politimyndigheter i Sverige og skal kunne deles ut hele døgnet (jf. Att utreda mäns våld mot kvinnor. Ett utbildningsmaterial för polis och åklagare 2001).

I England har voldsalarm inngått som tiltak i flere prosjekter. Et av de mest kjente er et prosjekt gjennomført i Merseyside i 1994. Her tok man utgangspunkt i reviktimisering som ledd i det å forebygge ny vold og iverksatte tiltak mot en gruppe utsatt for vold i nære relasjoner. Disse ble utstyrt med en stasjonær og en portabel alarm koblet til mobil telefon. Alarmen hadde imidlertid begrenset radius slik at den ikke ga den trusselutsatte full bevegelsesfrihet. Ordningen omfattet talefunksjon⁸, men synes ikke å ha omfattet posisjoneringsfunksjon⁹ slik som den norske ordningen har. Flere paralleller kan trekkes til den norske modellen blant annet gjennom at det var forhåndslagret informasjon om de trusselutsatte og at utløst alarm ga prioritert respons fra politiets side jf. nærmere om dette nedenfor i kapittel 4 pkt. 4.1). I dette prosjektet inngikk voldsalarm som ett av flere tiltak rettet mot ofre for vold i nære relasjoner. Tiltaket ble iverksatt sammen med blant annet støtte- og informasjonstiltak, herunder risikoplanlegging, kvalitetssikring av politiets arbeid og systematisering av informasjon mellom domstolen og politiet (Lloyd, Farrell og Pease 1994).

Et tilsvarende prosjekt¹⁰ ble gjennomført i Liverpool i 1996 der de trusselutsatte fikk såkalte «*neckpendant alarms*». Når personen utløste alarmen enten ute eller hjemme ble politiet ringt opp, og ga grunnlag for «*a priority respons*» fra politiet.

8 Talefunksjon innebærer at det ved utløst alarm opprettes toveis talesamband med politiet som muliggjør direkte kommunikasjon mellom alarmbruker og politiet i volds- og trusselsituasjoner.

9 Posisjoneringsfunksjon innebærer at alarmenhetens posisjon kommer opp på et kart på dataskjermen til politiet når alarmen utløses slik at politiet kan lokalisere den trusselutsatte.

10 Det er også vist til prosjektet ovenfor under pkt. 2.6.

Det var også forhåndslagt informasjon hos politiet som innebar at politiet var bedre informert ved utrykning til stedet. Det fremgår av denne undersøkelsen at alarmbrukere følte seg tryggere som følge av det å ha alarm (se Pease og Laylock 1996). Også i Vest Yorkshire i England inngår voldsalarm som en del av en opptrappingsplan knyttet til politiets håndtering av saker som gjelder gjentatt vold (Hjemdal 2002). Planen inngår i et systematisk arbeid for å forebygge reviktimisering og hvor vold i nære relasjoner inngår som en av flere sakstyper.

Selv om det foreligger noe informasjon om ulike alarmordninger internasjonalt kan det synes som det i liten grad foreligger systematisert kunnskap om hvordan ordningene fungerer. Beskrivelsene som gis er ofte knappe og lite informative. Dette kan tilsi at en bredere studie av forebyggende tiltak, herunder hvordan voldsalarm fungerer som voldsforebyggende virkemiddel vil kunne gi viktig kunnskap både av nasjonal og internasjonal interesse jf. nærmere om dette nedenfor i kapittel 15 pkt. 15.11.

3

Problemstillinger og metode

3.1 Problemstillinger

Som nevnt innledningsvis er målsettingen med evalueringen tredelt. Den første målsettingen er å belyse arbeidet med å utvikle og implementere ordningen med mobil voldsalarm. Fremstillingen vil ta for seg hvilke forhold som har preget prosessen med å utvikle ordningen. Hvem har vært sentrale premissleverandører for arbeidet? Hvordan har de profesjonelle aktørene opplevd det å arbeide med å utvikle en ordning under sterkt tidspress og mye oppmerksomhet fra politikere og media? Videre belyses forhold som samarbeid og kommunikasjon mellom aktørene som har hatt en rolle i pilotprosjektet.

Den andre målsettingen for evalueringen er å belyse erfaringer fra brukere av de mobile alarmene. Et formål med den mobile voldsalarmen er at den skal bidra til økt trygghet for trusselutsatte og gi dem en friere hverdag. Spørsmålet blir dermed om den enkelte opplever at alarmen faktisk bidrar til dette. Et annet formål er at alarmen skal forebygge vold og trusler. Et sentralt spørsmål i denne forbindelse er om alarmbrukerne har vært utsatt for vold og trusler etter at de fikk alarm og ikke minst om de da har valgt å utløse alarmen. Fra myndighetenes side har det videre vært en uttalt frykt for at alarmen skal gi brukerne en falsk trygghet. For å undersøke dette vil studien belyse hvilke forventninger brukerne har til alarmene, og i hvilken utstrekning brukerne kjenner til alarmens begrensninger. Andre forhold som belyses er blant annet knyttet til hvordan alarmen brukes, synspunkter på alarmenes utforming, hvilke erfaringer brukerne har hatt med tildeling og innlevering av alarm og om varigheten av alarmtildelingen er tilstrekkelig. Fremstillingen

vil også belyse hvordan brukerne har opplevd å bli fulgt opp av politiet i forbindelse med at de har hatt alarm. De profesjonelle aktørenes vurderinger knyttet til alarmene og bruken av dem trekkes inn for å belyse om det er forskjeller mellom vurderingene til brukerne og de profesjonelle aktørene. Dette gjøres i den utstrekning datamaterialet har gitt informasjon om dette. Eventuelle forskjeller i vurderinger er egnet til å få frem bredden i synspunkter, herunder å belyse alarmene og bruken av dem i henholdsvis et bruker- og et profesjonelt perspektiv.

Den tredje målsettingen med evalueringen er å forberede en større landsdekkende studie som kan gi bred empirisk dokumentasjon for hvordan mobil voldsalarm fungerer som et middel for å forebygge vold og trusler. Gjennom å belyse problemstillingene ovenfor tas det sikte på å identifisere relevante problemstillinger som bør inngå i en slik studie. En nærmere redegjørelse for forslag til en landsdekkende undersøkelse gis avslutningsvis i kapittel 15.

3.2 Metodisk tilnærming

Den metodiske tilnærmingen i evalueringen er kvalitativ. En kvalitativ tilnærming er særlig egnet når hensikten er å få innsikt i forståelser og intensjoner hos informantene (Sivesind 1996 og Thagaard 1998). Et siktemål med undersøkelsen er å få kunnskap om hvordan informantene har opplevd sin situasjon enten de er profesjonelle aktører i pilotprosjektet eller brukere av mobil voldsalarm.

For å få oversikt over arbeidet med å utvikle ordningen er det gjennomgått saksdokumenter. I tillegg er det foretatt halvstrukturerte intervjuer av de som har hatt en profesjonell rolle i utviklingen og administreringen av alarmene. Også alarmbrukernes erfaringer er innhentet gjennom halvstrukturerte intervjuer. At intervjuene er halvstrukturerte innebærer at det ble utarbeidet en intervjuguide med spørsmål til informantene. Tilnæringsmåten ligger altså mellom det ustrukturerte¹¹ intervjuet som lar samtalen flyte fritt rundt bestemte tema og det strukturerte intervjuet hvor spørsmål og svarkategorier er forhåndsdefinerte. Fordi de profesjonelle

11 Å la samtalen flyte fritt rundt ulike tema gir informanten stor frihet til å trekke frem den informasjonen vedkommende synes er viktigst. En slik tilnærming kan være en fordel i en eksplorativ undersøkelse. Samtidig kan en slik tilnærming innebære at en risikerer at relevante temaer ikke berøres gjennom samtalen. Denne risikoen er størst i studier med små utvalg. I tillegg blir analysearbeidet i etterkant mer krevende fordi opplysningene i mindre grad blir strukturert.

aktørene hadde ulike stillinger (politi, direktorat og departement) og dermed også hadde ulike roller i pilotprosjektet ble intervjuguiden tilpasset den enkeltes nivå i systemet jf. nærmere om utvalgene nedenfor. Fordelen med å velge halvstrukturerte intervjuer er at denne metoden i utgangspunktet sikrer at informantene stilles de samme spørsmålene. En slik tilnærming strukturer stoffet og gjør analyse og tolkning lettere i etterkant (jf Leiufrud og Hvinden 1996). Ulempen er at en kan risikere å miste informasjon om temaer som informanten mener er relevant. Dette ble forsøkt løst ved at informantene fikk snakke nokså fritt innledningsvis og avslutningsvis i intervjusituasjonen.

Totalt er det foretatt 21 intervjuer, hvorav 8 knytter seg til profesjonelle aktører mens 13 knytter seg til brukere av mobil voldsalarm jf. nærmere om utvalget nedenfor.

Alle intervjuene av de profesjonelle aktørene og to av intervjuene av brukerne er gjennomført av prosjektleder. Til å gjennomføre de resterende intervjuene ble det innhentet bistand fra Hilde Knotten. Hun er sosialantropolog og har omfattende erfaring med å intervju personer i utsatte grupper. Fordelen ved å være to som har gjennomført intervjuene er at vi har kunnet diskutere funn og vurderinger med utgangspunkt i ulike faglige tilnærminger. Ulempen ved å ikke gjennomføre alle intervjuene selv er imidlertid at en mister inntrykk fra selve intervjusituasjonen som kan være viktig for tolkningen av data (jf. Grønmo 1996). Dette ble til en viss grad kompensert gjennom utskrivning av intervjuene da disse var tatt opp på bånd (jf. nedenfor under pkt. 3.5.2). Gjennom å lytte til intervjuene får en for eksempel et inntrykk av stemmeleie og verbal uttrykksform.

Antallet informanter er lite og gir ikke grunnlag for å trekke konklusjoner¹² om hvordan alarmene fungerer som et forebyggende virkemiddel. Materialet er likevel egnet til å belyse hvilke *problemstillinger* som knytter seg til det å ha mobil voldsalarm. Evalueringen er med andre ord *eksplorativ* ved at det fokuseres på å få frem bredden i problemstillinger. Samtidig gir undersøkelsen dybdekunnskap fordi hvert intervju er nokså omfattende. For å kunne gi empirisk dokumentasjon på hvordan mobile voldsalarmer fungerer som virkemiddel for å forebygge vold og

12 Jf. Fog (1996) som drøfter hvorvidt et utvalg på 10 informanter vil kunne gi et sant bilde av levekårene til lavtlønte kvinnelige industriarbeidere.

trusler er det imidlertid nødvendig med et langt større materiale. Slik dokumentasjon kan bare innhentes gjennom en større empirisk undersøkelse som fortrinnsvis bør være landsdekkende (se nærmere om dette i kapittel 15). På denne måten fungerer denne kvalitative undersøkelsen som en forberedelse¹³ til en slik studie i tråd med oppdragsgivers forutsetninger.

3.3 Tilgang til datamateriale og rekruttering av informanter

For å få tilgang til saksdokumentene (offentlige brev og rapporter) og adgang til å intervju ansatte i politiet ble det innhentet tillatelse fra politimesteren i Oslo. I tillegg ble det innhentet samtykke fra alle informantene angående det å delta i undersøkelsen. En utfordring med sikte på rekruttering av informanter var å oppnå kontakt med alarmbrukerne som har inngått i pilotprosjektet da navnene deres var underlagt taushetsplikt. For at den enkelte skulle være sikret anonymitet ble kontakt med alarmbrukerne opprettet med bistand fra politiet. Alle alarmbrukerne som hadde deltatt i pilotprosjektet fikk tilsendt et invitasjonsbrev¹⁴ via politiet der de ble bedt om å ta kontakt med prosjektleder dersom de ønsket å delta i undersøkelsen. Fremgangsmåten ble anbefalt av Norsk Vitenskapelig Datatjeneste. På denne måten ble anonymiteten ivaretatt for de alarmbrukerne som ikke ønsket å delta. Invitasjonsbrevet ga informasjon om prosjektets formål og innhold. Dermed sikret man også et informert samtykke¹⁵ fra de som ønsket å delta i prosjektet.

3.4 Utvalg

3.4.1 Saksdokumentene

Saksdokumentene som er gjennomgått omfatter korrespondanse mellom de aktuelle instansene, Justis- og politidepartementet, Politidirektoratet og Oslo politidistrikt. I tillegg omfattes korrespondanse som har funnet sted mellom disse instansene og interesseorganisasjoner, samt kommersielle aktører. Korrespondansen knytter seg

13 Fra oppdragsgivers side er denne evalueringen skissert som en kvalitativ forundersøkelse til en større kvantitativ undersøkelse om mobile voldsalarmer. Å bruke en kvalitativ undersøkelse som ledd i forberedelsen til en større kvantitativ studie er i følge Grønmo (1996) en vanlig måte å kombinere kvalitative og kvantitative forskningsmetoder. Dette er særlig vanlig i en eksplorerende fase av et forskningsopplegg.

14 Invitasjonsbrevet er tatt inn i rapporten som vedlegg.

15 Krav om informert samtykke følger av forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus, og humaniora pkt. 8.

i hovedsak til perioden 1997 og frem til mobil voldsalarm ble satt i verk som en landsdekkende ordning 1. januar 2004. Dette er korrespondanse som er offentlig tilgjengelig for allmennheten jf. offentlighetsloven § 2. I tillegg omfattes rapporter som er utarbeidet i forbindelse med utviklingen av ordningen med voldsalarm. Det er ikke snakk om et fullstendig utvalg av dokumenter. For det første omfattes ikke dokumenter som er unntatt offentlighet, for eksempel interne dokumenter eller dokumenter som er unntatt offentlighet av andre grunner. For det andre omfattes ikke korrespondanse som har funnet sted mellom aktørene utenfor offentlige kanaler, for eksempel pr. mail.

Gjennomgangen av saksdokumentene har primært hatt som formål å fungere som bakgrunnsstoff. Det er altså ikke gjort noen innholdsanalyse av dokumentene slik dette forstås i snever forstand¹⁶. Gjennomgangen har vært viktig for å få en oversikt over hvilke spørsmål som har vært sentrale underveis i prosessen. Den har også gitt en viss kronologisk oversikt over hvilke spørsmål som har vært aktuelle på ulike tidspunkter. I tillegg har gjennomgangen vært viktig for å forstå hvilke aktører som har fremstått som sentrale premissleverandører underveis og samspillet mellom disse.

3.4.2 Utvalget av profesjonelle aktører

For å få belyst prosessen med å utvikle alarmordningen ble det tatt kontakt med personer¹⁷ som har hatt en profesjonell rolle i eller i tilknytning til pilotprosjektet. Dette omfatter 8 personer som arbeider i politiet, Politidirektoratet og Justis- og politidepartementet. Disse betegnes i det følgende som «de profesjonelle aktørene». Disse kan deles inn i tre kategorier. For det første er det personer som har hatt en mer overordnet administrativ rolle knyttet til arbeidet med pilotprosjektet i kraft av sin stilling i Justis- og politidepartementet eller i Politidirektoratet. For det andre omfattes polititjenestemenn som har hatt en utøvende rolle i arbeidet med pilotprosjektet, altså hvor utvikling av alarmen har inngått som konkret arbeidsoppgave. For det tredje knytter intervjuene seg til ansatte i politiet som har erfaring

16 I snever forstand «er dokumentanalyse en metode der man gir visse tekster status av kilder eller data for selve undersøkelsen, på samme måte som feltnotater, intervjuutskrifter og liknende data.» (Repstad 1998 s. 86)

17 I tillegg til de 8 som ble formelt intervjuet er det gjennomført mer uformelle samtaler med personer som har kjennskap til pilotprosjektet.

med mobil voldsalarm gjennom sitt daglige arbeid med saker om vold i nære relasjoner (1. linjekontakt), men som har hatt begrenset befatning med pilotprosjektet. Den siste gruppen ble trukket inn med sikte på å innhente opplysninger om erfaringer fra politiets side som knytter seg til den daglige forvaltningen av alarmene og ikke minst deres kontakt med alarmbrukerne. Fordelen med å innhente erfaringer fra personer som har hatt ulike roller i arbeidet med pilotprosjektet er at det gir innblikk i hvordan arbeidet har vært på ulike nivå i organisasjonen. Det bidrar også til å belyse evalueringens problemstillinger fra ulike ståsteder.

De profesjonelle aktørene hadde ulik erfaring med det å arbeide med saker om vold i nære relasjoner. Erfaringsgrunnlaget varierte mellom de som hadde arbeidet med temaet i flere år og hadde omfattende erfaring på saksfeltet, de som hadde ett til to års erfaring, samt de som hadde liten eller ingen¹⁸ erfaring med saksfeltet. Kunnskap om erfaringsgrunnlaget til respondentene knyttet til vold i nære relasjoner er interessant med tanke på å se i hvilken grad denne kunnskapen reflekteres i arbeidet med å utvikle og implementere ordningen.

3.4.3 Brukerutvalget

I utgangspunktet var brukerutvalget gitt. De som skulle intervjues var brukere som hadde deltatt i pilotprosjektet og som hadde hatt som oppgave å teste ut de mobile voldsalarmene. Opprinnelig var det 12 trusselutsatte som var testbrukere i pilotprosjektet i Oslo. Da disse fikk tilsendt invitasjon om å delta i undersøkelsen var det 7 som tok kontakt. Fire av disse var brukere som tidligere hadde hatt alarm gjennom et privat vaktsselskap (Aktiv Sikkerhet A/S) (jf. nærmere om dette i kapittel 5 pkt. 5.3.2.1). Utvalget ble supplert med ytterligere 6 trusselutsatte som alle hadde hatt alarm etter 1. januar 2004, altså etter at ordningen med mobil voldsalarm ble implementert som en landsdekkende ordning. Å supplere utvalget var hensiktsmessig fordi antallet informanter var så lite og fordi Politidirektoratet ønsket å få innhentet noen brukererfaringer knyttet til rutinene som ble utviklet i forbindelse med den landsdekkende ordningen. Totalt ble altså 13 trusselutsatte intervjuet.

¹⁸ Dette gjaldt tre av de åtte profesjonelle aktørene som utvalget omfatter.

Det foreligger i liten grad opplysninger som kan belyse hvorvidt brukerne er det man kan kalle typiske¹⁹ representanter for brukere av mobil voldsalarm. Det er ansatte i politiet som har valgt ut hvem som skulle delta som testpersoner i pilotprosjektet. En kan tenke seg at dette er personer som politiet har vurdert som spesielt egnet til å delta i prosjektet. En må anta at foruten å kunne håndtere alarmene, at det også er lagt vekt på om brukeren er i stand til å følge et opplegg for å teste ut alarmene. Dette kan tilsi at brukerne i pilotprosjektet gjerne vil være brukere med større forutsetninger for å mestre bruken av alarmene og reflektere rundt den enn det en kan forvente av alarmbrukere flest. Videre hadde fire av brukerne tidligere erfaring med voldsalarm gjennom et privat vaktelskap, noe som gir dem et erfaringsfortrinn. Når det gjaldt de seks brukerne som hadde alarm etter den landsdekkende ordningen (etter 1. januar 2004), var det politiet som vurderte hvem som skulle delta uten at det er mulig å si noe nærmere om disse er typiske brukere av mobil voldsalarm.

Brukerutvalget er altså sammensatt av ulike brukergrupper, brukere fra pilotprosjektet og brukere etter den landsdekkende ordningen. Dette kan i utgangspunktet fremstå som problematisk fordi den ene gruppen har hatt alarmer som har vært under utprøving og hvor brukerne har deltatt i et eget opplegg for å teste ut alarmene. Den andre gruppen har hatt alarm i en periode der den tekniske løsningen var bedre utviklet og hvor det var utarbeidet et administrativt system for tildeling og innhenting av alarmene. Forskjellene i utvalg skulle tilsi store forskjeller i erfaringer hos brukerne. Dette har imidlertid ikke vist seg å være tilfelle. Antakelig skyldes dette at de fleste alarmbrukerne i pilotprosjektet også har hatt alarm etter den landsdekkende ordningen. Kun tre av de 13 alarmbrukerne som inngår i undersøkelsen har utelukkende hatt alarm i forbindelse med pilotprosjektet. De øvrige 10 har enten hatt alarm etter begge ordningene (4) eller bare etter den landsdekkende ordningen (6). Selv om informantene er stilt spørsmål med sikte på å få frem spesifikke erfaringer knyttet til selve pilotprosjektet var brukerne i liten grad i stand til å skille erfaringene de har hatt under de ulike ordningene. I den grad materialet viser forskjeller mellom gruppene er disse trukket frem i den følgende fremstillingen.

19 Fog (1996) belyser spørsmålet om representativitet i kvalitativ sammenheng og trekker inn mangfold og typiskhet som begreper i motsetning til statistisk representativitet som brukes i kvantitativ sammenheng.

3.5 Å vareta hensynet til sikkerhet og anonymitet

3.5.1 *Et sensitivt forskningsområde*

Å intervju kvinner som er utsatt for trusler fra tidligere samlivspartner, kjæreste eller annen slektning innebærer å intervju personer som befinner seg i en svært utsatt posisjon. De fleste hadde fortsatt alarm på intervjutidspunktet og var dermed fortsatt trusselutsatt. Selv om hovedtemaet i intervjuene knyttet seg til alarmene og bruken av dem var trusselsituasjonen og historien bak alarmtildelingen sentrale tema. Med andre ord berørte intervjuene svært sensitive temaer. Lee (1993) trekker blant annet frem hensynet til konfidensialitet i forbindelse med det å forske på sensitive temaer. Å ivareta dette hensynet er nødvendig for å skape det rammeverk av tillit som er nødvendig for at informantene kan:

«...confront (...) issues which are deep personally threatening and potentially painful.» (1993 s. 98).

Å ivareta informantenes sikkerhet²⁰ og trygghetsfølelse, samt ivaretagelse av anonymitet er i denne sammenheng av grunnleggende betydning.

3.5.2 *Gjennomføring av intervjuene*

I forbindelse med gjennomføringen av intervjuene av alarmbrukerne tilsa en sikkerhetsvurdering at intervjuene burde gjennomføres ved Politihøgskolen, lokalt politikammer eller ved et krisesenter. Seks av informantene ble intervjuet på Politihøgskolen eller ved lokalt politikammer. Videre ble seks av informantene intervjuet pr. telefon. Den siste ble intervjuet hjemme etter eget ønske. Intervjuene av de profesjonelle aktørene ble som hovedregel gjennomført på den enkeltes arbeidssted. Ett av intervjuene ble imidlertid gjennomført ved Politihøgskolen.

De fleste intervjuene (både av alarmbrukere og profesjonelle aktører) hadde en varighet fra 1-3 timer. Som tidligere nevnt ble intervjuene tatt opp på bånd da ingen av informantene hadde innsigelser mot dette. Alle fikk informasjon i forbindelse med intervjusituasjonen om forskningsprosjektet og bakgrunnen for det, at del-

²⁰ Dette er i tråd med forskningsetiske retningslinjer for samfunnsfag, jus og humaniora pkt. 7 hvor det heter at: «De menneskene som er gjenstand for forskning, skal ikke utsettes for økt risiko for skade eller andre betydelige belastninger.»

takelsen var frivillig og at de når som helst kunne trekke seg fra intervjuet, eller unnlate å svare på spørsmål de fant ubehagelige eller av andre grunner ikke ønsket å svare på (se Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora artikkel 8 og 10).

3.5.3 Å ivareta informantenes anonymitet i fremstillingen av resultater

Forskningsetiske hensyn gjør seg også gjeldende i bearbeidingen og fremstillingen av resultatene. En utfordring dette prosjektet reiser er hvordan ivareta hensynet til anonymitet når utvalgene er små og spesifikke. Å ivareta informantenes anonymitet har vært en grunnleggende målsetting både i forhold til brukerne av alarmene og de profesjonelle aktørene. Ingen personidentifiserbare opplysninger ble registrert og dette hensynet er også vektlagt ved valg av sitater slik at det ikke refereres til stedsnavn eller gis spesifikke detaljer som kan føre til gjenkjenning av informanten.

Å ivareta hensynet til anonymitet har imidlertid vært en særskilt utfordring i forhold til de profesjonelle aktørene. Det er snakk om evaluering av et konkret prosjekt. Intervjuene må dermed knytte seg til nøkkelpersoner i prosjektet. For dem som kjenner organisasjonen innenfra er sjansen for gjenkjenning stor. Dette innebærer en utfordring i måten å bruke intervjumaterialet. En måte å redusere sannsynligheten for gjenkjenning er å ikke knytte konkrete opplysninger opp mot vedkommendes rolle/stilling. På den annen side kan en slik tilnærming være uheldig da institusjonstilknytning i noen tilfeller kan være en viktig opplysning for vurdering av et utsagn. I fremstillingen er imidlertid hensynet til informantens anonymitet tillagt avgjørende vekt. Av denne grunn er opplysninger om hvor informant-en arbeider i stor grad utelatt.

4

Hvordan virker mobilalarm og hvem kan få den?

4.1 Hva er en mobil voldsalarm?

Før det redegjøres nærmere for selve pilotprosjektet og erfaringer hos henholdsvis profesjonelle aktører og brukere er det nødvendig å redegjøre for hva en mobil voldsalarm egentlig er og hvordan den virker. En mobil voldsalarm er en alarmordning som gjør det mulig for den volds- og trusselutsatte å kommunisere direkte med politiet i situasjoner som oppleves som farlige eller truende. Alarmen er basert på mobiltelefoneteknologi og åpner for toveis talesamband med politiet. For at alarmen skal virke er det nødvendig at det foreligger GSM-dekning (Global Standard for Mobile telephony).

Når alarmen utløses opprettes toveis samtalesamband mellom politiet og brukeren. Samtidig sender alarmenheten (altså den mobile voldsalarmen som brukeren bærer) en SMS-melding som utløser et informasjonsvindu hos den som svarer hos politiet. Informasjonsvinduet inneholder forhåndslagrede opplysninger både om trusselutøveren og den trusselutsatte. Denne informasjonen er viktig for politiets vurdering av hvilke tiltak som skal settes i verk i den aktuelle situasjonen og for å kunne finne frem til hvor brukeren befinner seg når alarmen er blitt utløst. I tillegg til at den mobile voldsalarmen gjør det mulig for den volds- og trusselutsatte å snakke med politiet, er det knyttet en peilefunksjon til alarmen. Politiet kan altså finne ut hvor brukeren oppholder seg når alarmen blir utløst gjennom signaler som sendes fra den mobile alarmenheten. Denne såkalte peilefunksjonen er basert på bruk av «Global Positioning System» (GPS). For at dette systemet skal virke må imidlertid antennen til voldsalarmen befinne seg på et sted med fri eller uhindret

sikt mot verdensrommet slik at det oppnås kontakt med satellitter. Forhold som kan hindre fri sikt er dersom brukeren for eksempel bærer alarmen i lommen i en skinnjakke, befinner seg innendørs²¹, i et kjøretøy eller i en tunnel. Signalreflekser fra høye bygninger kan videre påvirke dekningen.

4.2 Hvem kan få tildelt mobil voldsalarm?

Mobile voldsalarmer er i utgangspunktet et virkemiddel som retter seg mot alle volds- og trusselutsatte. I perioden da Oslo har gjennomført prøveprosjektet har tildeling av mobile voldsalarmer formelt²² vært regulert av retningslinjene for de stasjonære alarmene (jf. rundskriv G-66/97 og rundskriv 2002/005). Det fremgår av disse retningslinjene at voldsalarmen er ment for personer som blir utsatt for vold eller trussel om vold. Videre fremgår det at voldsalarmen er tiltenkt volds- og trusselutsatte kvinner, eldre og eventuelle menn som:

- trues av nåværende eller tidligere ektefelle/samboer eller andre
- trues fordi de har anmeldt ektefelle/samboer eller andre
- hvor ektefelle/samboer eller andre har permisjon fra eller har endt soning, er eldre og trues av barn eller barnebarn eller andre.

I forbindelse med at ordningen med mobile voldsalarmer ble gjort landsdekkende, ble det utarbeidet nye retningslinjer (rundskriv 2003/025) for tilbud om voldsalarm. Det fremgår av disse retningslinjene at kriterier for å få tildelt stasjonær alarm skal videreføres. Kriteriene skal imidlertid være i overensstemmelse med de nye retningslinjene for de mobile voldsalarmene. I henhold til disse retningslinjene skal mobil voldsalarm tilbys volds- og trusselutsatte personer.

Fordi mobil voldsalarm i utgangspunktet er et tiltak som retter seg mot alle trusselutsatte er det interessant å belyse hvilke typer saker alarmtildelingene knytter seg til.

21 Det følger av rundskriv 2002/005 at GPS-mottakeren vanligvis ikke fungerer innendørs. Imidlertid «*kan det oppnås kontakt med satellittene når terminalen legges i et vindu innendørs.*» jf. rundskrivets «*Orientering om mobil voldsalarm*».

22 Under arbeidet med pilotprosjektet ble retningslinjene for de stasjonære alarmene tilpasset de mobile. I denne forbindelse skal det ha blitt utarbeidet midlertidige retningslinjer (muntlig opplysning fra tidligere saksbehandler i Politidirektoratet). Så langt det har vært mulig å bringe på det rene var det imidlertid rundskriv G-66/97 som formelt var gjeldende på dette tidspunktet.

Pr. 16. desember 2005 var det på landsbasis registrert 1080 aktive mobile voldsalarmer hvorav 146 i Oslo. Det foreligger imidlertid pr. i dag ingen systematisk registrering på landsbasis av hvilken type saker tildeling av voldsalarm²³ er knyttet til. At fokus var rettet mot kvinner i nære relasjoner da tilbudet ble utviklet kan tilsa at en stor del av alarmbrukerne vil tilhøre denne gruppen. Hvilke typer saker alarmene knytter seg til er en opplysning som bør registreres fra myndighetens side. Dette er også en viktig opplysning å kartlegge i en større landsdekkende undersøkelse.

Mobil voldsalarm kan være aktuell for trusselutsatte i en rekke typer saker, for eksempel saker som gjelder tvangsekteskap, personer som trues av grupper som driver organisert kriminalitet, herunder personer knyttet til saker om handel med kvinner. Voldsalarm er også aktuelt i forbindelse med vitnebeskyttelse. Andre aktuelle grupper er personer utsatt for vold og trusler om vold i forbindelse med sitt arbeide (for eksempel dommere, advokater og ansatte i politiet) og personer som besitter sentrale offentlige posisjoner (vip-personer). Dette er også grupper som trekkes spesielt frem som målgruppe i en intern evalueringsrapport som ble utarbeidet i forbindelse med pilotprosjektet (Evaluering av pilotprosjektet: Mobile voldsalarmer for trusselutsatte 2004).

Et interessant spørsmål i denne sammenheng er om utviklingen vil vise en utvidelse av målgruppene for mobil voldsalarm. Fordi det mangler systematiske data på landsbasis er det pr. i dag ikke mulig å undersøke dette. Endrede registreringsrutiner vil imidlertid gi muligheter for slik kunnskap.

4.3 Mobil voldsalarm er ett av flere virkemidler

Som nevnt innledningsvis er mobile voldsalarmer ett av flere virkemidler som politiet kan ta i bruk i arbeidet for å forebygge vold og trusler. Å benytte flere ulike virkemidler i kombinasjon er en forutsetning for å kunne drive et effektivt forebyggende arbeide på dette området. Loyd, Farrel og Pease (1994) fremhever da også:

«An offence as complex as domestic violence is unlikely to be prevented by a single measure.»

23 Dette gjelder både stasjonære og mobile voldsalarmer.

Andre mulige virkemidler er besøksforbud, sperret adresse og fiktiv identitet og ofte brukes ulike tiltak i kombinasjon. Alle disse virkemidlene har som formål å ivareta den enkeltes sikkerhet. Det er imidlertid også svært viktig å se mobil voldsalarm som virkemiddel i sammenheng med iverksettelsen av hjelpetiltak. Ivaretagelsen av sikkerhet er en grunnleggende forutsetning for at hjelpetiltak skal ha noen effekt. Dette gjelder for eksempel iverksettelse av behandlingstilbud. Det nytter ikke med psykologisk behandling av voldens mulige skadevirkninger dersom kvinnen lever uten beskyttelse med stor risiko for å bli utsatt for vold. Alarmen kan dermed være en viktig forutsetning for at andre tiltak skal ha nødvendig effekt. Å miste helhetsperspektivet var en bekymring som kom til uttrykk i det tidligere refererte Merseysideprosjektet. Loyd, Farrel og Pease fremhever i denne forbindelse:

«The danger which can be foreseen is that the alarms (...) will be taken elsewhere and applied without the infrastructure of the other measures.»

(1994 s. 23).

I Merseysideprosjektet inngikk voldsalarmen i et helhetlig tilbud til voldsutsatte (jf. ovenfor i kapittel 2 pkt. 2.7). Dette tilsier at alarmene bør sees som et sentralt ledd i en tiltakskjede knyttet til prosessen den enkelte trusselutsatte gjennomgår på veien mot en tilværelse uten vold.

5

Å utvikle en løsning med mobil voldsalarm

5.1 Innledning

En av målsettingene med evalueringen er å hente frem kunnskap om og systematisere erfaringer knyttet til arbeidet med å utvikle og implementere ordningen med mobile voldsalarmer. Gjennomgangen av saksdokumenter og intervjuer viser en kompleks og sammensatt prosess. Dette gjenspeiles også i intervjuene av de 8 profesjonelle aktørene da en gjennom intervjuene får åtte til dels ulike beskrivelser av prosessen. Dette har vært en utfordring å håndtere i evalueringen.

Bakgrunnen for ønsket om å kunne gi et tilbud med mobil voldsalarm strekker seg tilbake til 1990-tallet. Ordningen var på dette tidspunktet først og fremst tiltenkt volds- og trusselutsatte. Justisdepartementet fikk under Dørum 1 i oppdrag å igangsette arbeidet med denne type alarmer. Selv om det hadde pågått et utviklingsarbeid med utprøving av ulike teknologiske løsninger siden slutten av 1990-tallet skjedde det i praksis lite frem til Dørum igjen ble justisminister høsten 2001. Fra dette tidspunkt ble arbeidet med å utvikle voldsalarmer på nytt revitalisert. I følge opplysninger fra tidligere saksbehandlere i Politidirektoratet ble flere beslutninger tatt i denne fasen:

- Voldsalarmene skulle gå direkte inn til politiet og ikke via et vaktsselskap.
- Alarmene skulle brukes i de rådende systemer som politiet har, man skulle ikke opprette et nytt eget system med alarmer.
- Alarmene skulle dekke flere funksjoner, blant annet knyttet til VIP beskyttelse og vitnebeskyttelse.

- Alarmene skulle foruten talefunksjonen gi posisjonering med både GPS og GSM (se nedenfor) som skulle kunne leses av på kart.

Disse beslutningene gjorde at man ikke kunne kjøpe ferdige alarmløsninger som allerede eksisterte, men at et nytt alarmsystem måtte utvikles.

Da arbeidet ble tatt opp igjen høsten 2001 hadde prosessen fra første dag høy politisk prioritet. Tidsrammene for prosjektet var stramme og mediainteressen i perioder stor. Prosessen viste seg også å støte på tekniske utfordringer man ikke hadde forutsett. Samtidig ble prosessen ytterligere komplisert av at det fantes private aktører med sterke egeninteresser.

Hovedaktørene i utviklingen var:

- Justis- og politidepartementet med politisk ledelse som var aktive pådrivere og hadde den politiske ledelsen
- Politidirektoratet som var ansvarlig for den praktiske ledelsen av utviklingen
- Oslo politidistrikt som fikk hovedansvar for å utvikle de mobile voldsalarmene gjennom sitt pilotprosjekt
- Private markedsaktører innen sikkerhetsindustrien med økonomiske interesser i utviklingen av alarmene
- Interesseorganisasjoner
- Media

5.2 Nærmere om pilotprosjektet

Det fantes flere private firmaer som hadde tilbud om både stasjonære og mobile voldsalarmer. De viktigste av disse var Falck Norge A/S og Aktiv Sikkerhet A/S. Politiet var i dialog med disse firmaene når det gjaldt alarmer, men det ble tidlig besluttet at politiet skulle utvikle en egen alarm som bedre dekket den ønskede funksjonalitet. Det var to andre vesentlige momenter til valg av egen politiløsning og det var at brukerne på denne måten ville kunne være i direkte kontakt med politiet – uten forsinkende mellomledd – og at det kunne legges inn sensitiv informasjon i systemet og at hensynet til personvernet i denne sammenheng ble ivaretatt på en tilfredsstillende måte. Det ble besluttet at Oslo Politidistrikt skulle ha ansvar for et pilotprosjekt for utprøving og utvikling av alarmene.

5.2.1 Pilotprosjektet

Den formelle prosjektperioden for pilotprosjektet løp fra 25. januar 2002 til 1. juli 2003. Siktemålet med pilotprosjektet var å utvikle en ordning med mobil voldsalarm. Dette innebar å undersøke hvilke teknologiske muligheter som forelå for å utvikle en slik løsning og teste ut en alarmløsning.

Testingen av alarmen ble gjort både av ansatte i politiet og av trusselutsatte. Utprøving av alarmene i regi av politiet pågikk fortløpende i prosjektperioden, mens testingen som trusselutsatte utførte kom først i gang sommeren 2002. De trusselutsatte testet ut to typer alarmer, Benefon og Hiper (jf. Evalueringsrapport mobile voldsalarmer for trusselutsatte 2004). Utviklingen av en tredje²⁴ type alarm, ETS var på dette tidspunktet ikke kommet langt nok til å kunne testes ut. Alarmene skiller seg fra hverandre gjennom utforming og funksjonalitet²⁵. At man i utgangspunktet valgte tre forskjellige typer alarmer skyldes at man i størst mulig grad ønsket å ivareta behovene hos ulike brukergrupper.

Pilotprosjektet ble senere utvidet til å omfatte politidistriktene Follo og Asker og Bærum. Disse distriktene har andre tekniske løsninger enn Oslo politidistrikt, men har samme løsning som politidistriktene i landet forøvrig. Utprøving av alarmene i Follo og Asker og Bærum vil dermed gi viktig kunnskap med sikte på implementering av voldsalarm som en landsdekkende løsning. Utprøving av alarmene i disse distriktene ble også foretatt med sikte på å utvikle og teste ut en såkalt «remoteløsning» dvs. at alarmterminalene utlevert fra Follo og Asker og Bærum hadde et eget anropsnummer som ved utløsning av alarm ble rutet via Oslo politidistrikt. Ved denne løsningen ville Oslo politidistrikt kunne fungere som en «backup» for distriktene. Dersom alarmen ikke ble tatt imot innen definert responstid, ble utløst alarm registrert ved Operasjonssentralen i Oslo, slik at alarmen kunne tas imot og ekspederes der. I følge prosjektleder for pilotprosjektet gikk man imidlertid senere bort fra en slik løsning.

Underveis i pilotprosjektet fikk også Oslo politidistrikt ansvaret for å gjennomføre anskaffelsesprosessen av terminaler (alarmenheter). Denne prosessen knyttet seg til

24 I følge tidligere saksbehandler i Politidirektoratet gikk man senere bort fra denne tredje typen alarm blant annet fordi løsningen ble for komplisert.

25 Forskjeller knyttet til funksjonalitet gjelder for eksempel om de har helt eller delvis åpent grensesnitt og at de tekniske løsningene for GPS posisjonering er noe forskjellig mellom de ulike alarmenheterne (Hiper og Benefon). Alarmene har også ulike leverandører.

en fremtidig permanent ordning med tilbud om mobile voldsalarmer jf. nærmere om dette nedenfor.

5.2.2 Valg av pilotdistrikt

Pilotprosjektet har i hovedsak vært gjennomført i Oslo politidistrikt. Operasjonssentralen i Oslo har imidlertid andre tekniske løsninger enn sentralene i landet forøvrig. Når målsettingen med pilotprosjektet er å forberede en landsdekkende løsning med mobil voldsalarm kunne en tenke seg at det ville være mer hensiktsmessig å velge et pilotdistrikt med samme teknisk løsning som landet forøvrig. At Oslo politidistrikt likevel ble valgt har sammenheng med at distriktet selv tok initiativ til å delta i prosjektet gjennom å sende inn forslag til prøveprosjekt til Justis- og politidepartementet i november 1999. Bakgrunnen for initiativet var at Oslo politidistrikt i 1998 hadde deltatt i et forsknings-/utviklingsprosjekt om datastøttet telefoni for operasjonssentralen. Gjennom arbeidet med dette prosjektet hadde man sett muligheter for forbedring av tekniske løsninger som ville gjøre det mulig å utvikle en ordning med mobile voldsalarmer for trusselutsatte. Nærhet til sentrale myndigheter og kompetanse i distriktet er også begrunnelser som trekkes frem gjennom intervjuene som forklaringer på hvorfor Oslo ble valgt som pilotdistrikt.

Når det gjaldt utprøving av alarmordningen i andre politidistrikter enn Oslo valgte man som tidligere nevnt Asker og Bærum-, samt Follo politidistrikt. I følge intervjuene var det tidsmessige og arbeidsmessige årsaker som lå bak valget av akkurat disse politidistriktene.

5.2.3 Organisering

Pilotprosjektet har inngått som et delprosjekt i en større helhet. Delprosjektene har omfattet:

- a) Pilotprosjektet i Oslo
- b) Utvikling av rutiner/saksbehandlingssystem for mobil voldsalarm
- c) Forberedelse av implementering av en landsdekkende ordning med mobil voldsalarm

Inndelingen i delprosjekter ble imidlertid først gjennomført høsten 2002, altså tre-kvartår etter at pilotprosjektet startet opp. Det ble opprettet styrings- og prosjekt-grupper til hvert delprosjekt. Fordelen med inndeling i delprosjekter er at det blir lettere å håndtere kompliserte arbeidsprosesser. Samtidig innebærer en slik tilnær-ming en risiko for at man mister helhetsperspektivet og at prosessene blir gjennom-ført med for liten dialog mellom delprosjektene (se nærmere om dette nedenfor under pkt. 5.5.2).

Behovet for utvikling av rutiner knyttet til administreringen av alarmene ble påpekt av prosjektledelsen i løpet av arbeidet med pilotprosjektet. Dette fremgår av den interne evalueringsrapporten²⁶ knyttet til pilotprosjektet. Politidirektoratet hadde ansvaret for dette delprosjektet. Foruten utarbeiding av nye retningslinjer i 2003 jf. rundskriv 2003/025, herunder en kontrakt for alarmbruk-kerne, ble det utarbeidet et elektronisk saksbehandlersystem. Systemet er omfat-tende og er bygget opp slik at hvert enkelt trinn i systemet må gjennomføres før alarmen kan deles ut. En slik tilnærming er valgt fordi systemet både skal være en støtte for saksbehandlingen, men også en kvalitetssikring for politiet. Intervjuene gir indikasjoner på at saksbehandlersystemet oppfattes som noe omstendelig og tidkrevende av ansatte i politiet, se nærmere om dette i kapittel 14, pkt. 14.3. Opplæring i systemet gjennom blant annet kursing av familievold-skoordinatorerne, ble gjennomført i regi av Politidirektoratet i første kvartal i 2004.

Arbeidet med pilotprosjektet og implementeringen av den landsdekkende ordning-en har til dels vært gjennomført som parallelle prosesser. Før inndelingen i delpro-sjekter har oppgaver knyttet til implementering på landsbasis inngått i pilotpro-sjektet. Dette illustreres blant annet av at prosjektledelsen for pilotprosjektet ble pålagt å starte anskaffelsesprosessen av terminaler (alarmer) knyttet til den perma-nente ordningen mens pilotprosjektet fortsatt pågikk. Den nære sammenhengen mellom prosessene har gjort det vanskelig å skille ut hvilke saksdokumenter som knytter seg til de ulike delene og har bidratt til inntrykket av at prosessen fremstår som uoversiktlig.

26 jf. Evalueringsrapport. Mobile voldsalarmer for trusselutsatte (2004).

5.2.4 Ansvarsdeling

Oslo politidistrikt har vært prosjektansvarlig for pilotprosjektet. Politidirektoratet har hatt det overordnede ansvaret, herunder budsjettansvaret, mens Justis- og politidepartementet har hatt det politiske ansvaret. Pilotprosjektet har vært ledet av en styringsgruppe som i følge saksdokumentene har omfattet representanter fra Oslo politidistrikt, Politidirektoratet og Politiets materieltjeneste (nå Politiets data- og materieltjeneste PDMT).

Det har videre vært knyttet to referansegrupper til pilotprosjektet. I følge saksdokumentene skal den ene referansegruppen (referansegruppe 1) ha omfattet ledere for etterforskningsenheter som har ansvaret for voldssaker, herunder familievolds-koordinator²⁷, samt it-personell. Gruppen skulle blant annet rapportere erfaringer med brukerne, om klargjøring av terminaler (alarmenheter), om teknisk implementering og driften av ordningen.

Den andre referansegruppen (referansegruppe 2) har i følge saksdokumentene omfattet interesseorganisasjoner og personer/grupper med særlig kunnskap om volds- og trusselutsatte. Kompetansesenter for voldsofferarbeid²⁸ bisto Oslo politidistrikt med å sette sammen denne referansegruppen. Av sakspapirene fremgår det at 12 organisasjoner²⁹ var invitert, samt 4-6 trusselutsatte. Gruppen hadde som formål blant annet å formidle synspunkter og innspill om volds- og trusselutsattes behov, herunder å gi innspill knyttet til alarmens funksjonalitet, behov for respons osv. I tillegg hadde man tenkt at gruppen skulle fungere som en slags høringsinstans for prosjektet. Gruppen skulle altså sikre at brukerperspektivet ble ivaretatt i arbeidet med å utvikle en løsning med mobil voldsalarm.

5.3 Noen hovedinntrykk knyttet til prosessen

5.3.1 Brukerperspektivet lite fremtredende

Gjennomgangen av saksdokumentene viser at pilotprosjektet i stor grad har fokusert på det tekniske. Brukerperspektivet fremstår som langt mindre tydelig i pro-

27 I saksdokumentene ble betegnelsen «voldskoordinator» brukt.

28 Kompetansesenter for voldsoffer inngår nå i Nasjonalt kompetansesenter for vold og traumatisk stress (NKVTS).

29 En rekke organisasjoner var invitert, blant annet Kompetansesenter for voldsofferarbeid, Oslo krisesenter, Sosial Vaktjeneste, Kirkelig ressurscenter for mishandlede kvinner, Krisesentersekretariatet, Vern for Eldre, Alternativ til Vold, Mirasenteret, Rådgivningskontoret for voldsofre, Dixi og Norsk Forbund for Voldsofre.

sessen selv om rapporter fra brukere og møter med dem har inngått som en del av erfaringsgrunnlaget for utviklingen av ordningen. Brukerne har i utgangspunktet vært gitt «en stemme» gjennom opprettelsen av referansegruppen hvor interessegrupper og trusselutsatte var representert (referansegruppe 2).

Samtidig var ingen av informantene som deltok i pilotprosjektet som testbrukere oppmerksomme på at de var en del av en referansegruppe. Dette kan tyde på at brukerperspektivet ikke har vært veldig fremtredende. Også enkelte av de profesjonelle aktørene støtter dette. En sier for eksempel om brukerne at: «*Jeg tror at de har forsvunnet helt – at brukerne er forsvunnet...*» En annen opplevde det bemerkelsesverdig:

«...at det var så lite fokus på brukerne og lite fokus på å få kunnskap om den gruppen som primært skulle ha det her - hva slags behov de hadde...».

Det fremgår også av saksdokumentene³⁰ at departementet har mottatt kritikk for at prosjektet har fokusert for mye på teknikk og for lite på brukerne.

At fokus i stor grad har vært rettet mot det tekniske er i utgangspunktet ikke overraskende. Hovedformålet med pilotprosjektet har vært å utvikle en teknisk løsning for mobil voldsalarm. På denne måten kan man si at mandatet i seg selv la føringer i retning av at hovedvekten skulle legges på de tekniske sidene ved prosjektet. I tillegg kan organiseringen av prosjektet forklare hvorfor brukerperspektivet ikke fremstår som tydeligere. For prosjektledelsen har en hovedoppgave vært å formidle politiets/operasjonssentralens behov med utgangspunkt i teknisk og politifaglig kompetanse. Prosjektledelsen satt ikke selv med erfaring med å arbeide med vold i nære relasjoner. Spesialisert kunnskap om vold i nære relasjoner skulle ivaretas blant annet gjennom å trekke inn familievoldsetterforskere. Å hente inn spesialisert kunnskap «fra sidelinjen» kan innebære at spesialisert kunnskap på vold i nære relasjoner ikke ble tilstrekkelig integrert i arbeidet. Måten å organisere prosjektet på kan dermed ha svekket muligheten for å løfte frem sentrale temaer som knytter seg spesifikt til det å være trusselutsatt i saker om vold i nære relasjoner.

Utvikling av tiltak må ta utgangspunkt i brukerens behov. En britisk studie understreket allerede i 1994 at: «*Preventive packages need to be tailored to victim circumstances...*»

30 Dette følger av brev fra Aktiv Sikkerhet A/S til Justis- og politidepartementet 30. juni 2003.

(Lloyd, Farrel og Pease 1994 s. 3). Uten omfattende kunnskap og medvirkning fra brukernes side er det vanskelig å skreddersy et alarmtilbud til brukergruppene. Kunnskap om brukerne, herunder erfaringer knyttet til det å leve i en tilværelse med vold og trusler er av grunnleggende betydning for vurderingen av hvordan politiet best kan iverksette forebyggende tiltak, herunder utvikle en tilfredsstillende ordning med mobil voldsalarm.

5.3.2 Mange aktører og kommersielle interesser

Et annet forhold som har preget pilotprosjektet i Oslo er det store antallet aktører som har vært involvert. Dette er også et forhold som har bidratt til at prosjektet fremstår som uoversiktlig. Flere av informantene trekker frem at de kommersielle interessene har vært sterke og at disse har bidratt til å påvirke prosessen. At mange kommersielle aktører har vært involvert skyldes flere forhold: Flere har vært interessert i å bli leverandører av tekniske løsninger knyttet til alarmene. Videre er den tekniske løsningen komplisert og flere leverandører har hatt ansvaret for ulike deler av løsningen. For prosjektledelsen har det store antallet aktører vært krevende og det har vært utfordrende å koordinere arbeidet.

Enkelte av de profesjonelle aktørene i undersøkelsen mener videre at de kommersielle interessene har hatt betydning for hvordan politiets arbeid med å utvikle alarmene er blitt oppfattet utenfor etaten. Kommersielle aktører har «prosedert» sine interesser gjennom å omtale politiets løsninger i negative ordelag i media. Man kan ikke utelukke at dette kan ha bidratt til å forsterke den kritikken som ble fremmet mot politiets løsning i media jf. nærmere om dette nedenfor.

5.3.2.1 Nærmere om Aktiv Sikkerhet A/S

Rammene for denne evalueringen har ikke tillatt å belyse samarbeidet mellom prosjektledelsen og de ulike kommersielle aktørene. Ett av selskapene skal imidlertid trekkes frem fordi det som skjedde rundt dette selskapet indirekte har spilt en rolle i prosessen.

Aktiv Sikkerhet A/S er et selskap som hadde interesse av å bli leverandør av en mobil alarmløsning. Det viste seg imidlertid etter hvert at selskapet ikke var aktu-

ell som leverandør. Aktiv Sikkerhet A/S hadde i en periode valgt å gi 16 trusselutsatte et tilbud om voldsalarm vederlagsfritt. Selskapet samarbeidet³¹ med Landsforeningen for voldsofre³². Da selskapet fikk vite at det ikke var aktuell som leverandør ble alarmtilbudet til de trusselutsatte avvirket. Avviklingen av tilbudet utløste problemstillingen om hvem som skulle videreføre beskyttelsen av de trusselutsatte som hadde hatt alarm gjennom selskapet. Etter en del korrespondanse mellom selskapet, Politidirektoratet og departementet ble det besluttet at disse skulle vurderes for å få mobil voldsalarm i regi av politiet. På dette tidspunktet var imidlertid ikke alarmløsningen politiet brukte tilstrekkelig utviklet. Dette førte til at Politidirektoratet inngikk en leieavtale av alarmtjenester fra Aktiv Sikkerhet A/S i en kortere periode. Høsten 2002 overtok politiet ansvaret for de av brukerne som var kvalifisert for alarm etter gjeldende retningslinjer. Overgangen ble organisert slik at den ivaretok sikkerheten til alarmbrukerne ved at Aktiv Sikkerhet A/S ikke krevde inn alarmene fra sine brukere før de hadde fått ny alarm fra politiet. I intervjuene av de profesjonelle aktørene blir det imidlertid fremholdt at man fra politiets side ikke var helt komfortabel med pålegget om å gi ut alarmer gjennom pilotprosjektet til de som hadde alarm gjennom dette selskapet fordi man følte at politiets alarmordning ikke var godt nok testet ut på dette tidspunktet.

5.3.3 Tidspress

Et hovedinntrykk er at pilotprosjektet har vært preget av stort tidspress. Dette er kanskje overraskende når en ser at det tok 11 år fra det ble tatt initiativ til å utvikle en mobil alarmordning til tilbudet forelå som en landsdekkende ordning i 2004. Det er særlig fra 2001–2002 at tidspresset fremstår som tydelig. Prosjektledelsen ble sommeren 2002 pålagt fra politisk hold å starte anskaffelsesprosessen (innkjøp av terminaler) til den ordinære driften av ordningen. Dette var midt under arbeidet med utviklingsprosessen i selve pilotprosjektet. På dette tidspunktet var alarmene i liten grad testet ut av trusselutsatte. Dette innebar uten tvil en ekstra arbeidsbelastning for prosjektledelsen som allerede arbeidet under stort press i for-

31 I oktober 2001 søkte Landsforeningen for voldsofre om økonomisk støtte til gjennomføring av et prøveprosjekt med en mobil alarmtype forvaltet av Aktiv Sikkerhet A/S. Justis- og politidepartementet avsto den gang søknaden under henvisning til pilotprosjektet i Oslo politidistrikt.

32 Foreningen arbeider for å hjelpe og støtte voldsofre.

bindelse med utviklingsarbeidet knyttet til alarmene. En uheldig konsekvens av dette er at man i liten grad fikk brukt erfaringene fra testbrukerne i den ordinære anskaffelsesprosessen.

Knappe tidsfrister har skapt snevre rammebetingelser rundt arbeidet i pilotprosjektet. Dette kommer også til uttrykk i de aller fleste intervjuene med de profesjonelle aktørene. En av informantene sier for eksempel:

«Og så er det litt av kulturen vår - man opplever at man skulle hatt alt i går - men det skal ikke koste noen ting».

Utålmodighet i prosessen fremheves da også som en av de negative sidene ved arbeidet med pilotprosjektet. På spørsmål om hva som kunne vært gjort annerledes fremhever for eksempel en av informantene at han kunne sagt tydeligere i fra om at tidsrammene ble for snevre. Mangelen på tid har uten tvil skapt et press i ulike deler av organisasjonen og påvirket samarbeidsforholdene jf. nærmere om dette nedenfor. Samtidig er det grunn til å fremheve at de som har arbeidet med prosjektet ser ut til å ha strukket seg svært langt i forhold til å få til løsninger innenfor de fastsatte tidsrammene.

5.3.4 Forsinket fremdrift

Arbeidet med å utvikle mobile voldsalarmer var preget av forsinkelser. Dette fremgår blant annet ved at stadig nye tidspunkter går igjen i saksdokumentene for når en løsning om mobil voldsalarm er ventet ferdig uten at denne blir ferdigstilt innen de angitte tidspunktene. Også purringer i Stortingets spørretime tyder på dette jf. pkt. 5.4.3. En vesentlig forklaring på forsinkelsene er at tekniske løsninger er planlagt ferdig til angitte tidspunkter – og så har det tatt lenger tid enn forutsatt å få disse på plass. For eksempel fremgår det av saksdokumentene at et tilbud om voldsalarm er lovet ferdig 1. juli 2002. Politidirektoratet rapporterer imidlertid til Justis- og politidepartementet at det er forsinkelser hos leverandøren av Benefon og problemer med telefoniløsningen og at dette er årsaken til at tilbudet om voldsalarm ikke foreligger innen det angitte tidspunktet.

Saksdokumentene gir flere eksempler på forhold som synes å ha bidratt til forsinkelser i prosessen. En av utfordringene i arbeidet har vært å få på plass en kart-

løsning. Denne er nødvendig for at politiet skal kunne se hvor den trusselutsatte befinner seg ved utløst alarm. Av Politidirektoratets rapportering til Justis- og politidepartementet i august 2002 fremgår det at kartløsningen skal være på plass 1. januar 2003. Denne fristen overholdes imidlertid ikke. Av saksdokumentene fremgår det at kartløsningen i Oslo først fungerte tilfredsstillende i oktober 2003.

En annen utfordring har knyttet seg til den såkalte remoteløsningen som innebar at alarmentene utlevert fra Follo og Asker og Bærum fikk et eget anropsnummer som ved utløst alarm skulle rutes via Oslo politidistrikt. Av saksdokumentene fremgår det at man har strevd³³ med å få en slik ordning til å fungere på grunn av tekniske problemer og at dette bidro til forsinkelser. Som tidligere nevnt gikk man etterhvert bort fra en slik ordning.

Det har også vært problemer med å få sentrale funksjoner knyttet til de mobile voldsalarmene til å fungere. I august 2002 var det problemer med å sikre talefunksjonen knyttet til alarmene. Denne fungerte imidlertid tilfredsstillende i oktober 2002. På dette tidspunktet har man imidlertid problemer med posisjoneringsfunksjonen knyttet til alarmene.

Forsinkelsene synes å ha utløst tett oppfølging av prosjektet fra overordnede myndigheter. Sommeren 2002 påpeker for eksempel Justis- og politidepartementet at pilotprosjektet er forsinket og ber Politidirektoratet om en nærmere orientering om årsakene til dette. I tillegg bes de om å bli holdt løpende orientert om fremdriften gjennom jevnlig rapporteringer. Forsinkelsene kan bety at man i utgangspunktet har satt urealistisk korte frister.

5.3.5 Kritikk mot den tekniske løsningen

Et forhold som har bidratt til frustrasjon i arbeidet med å utvikle og implementere ordningen er diskusjonen rundt hvorvidt den tekniske løsningen som ble valgt i pilotprosjektet var den beste. I denne sammenheng er det særlig problemer knyttet til det å lokalisere den trusselutsatte (posisjoneringsfunksjonen) som har vært det sentrale. På den ene siden finner en trusselutsatte som har hatt alarm via Aktiv

33 Dette fremgår av rapportering fra Politidirektoratet til Justis- og politidepartementet i oktober 2002.

Sikkerhet A/S og som har vært svært tilfredse med det tilbudet de har fått gjennom selskapet og hvor enkelte har vært kritiske til politiets alarmløsning. I den interne evalueringsrapporten heter det at: «*Denne gruppen var generelt kritisk til politiets pilotprosjekt og valg av teknisk løsning.*» (Evalueringsrapport voldsutsatte. Mobile voldsalarmer for trusselutsatte 2004 s. 9). På den annen side finner en prosjektlederen i Oslo politidistrikt, Politidirektoratet og Justis- og politidepartementet som mener at den tekniske løsningen som ble utviklet var den optimale løsningen man kunne få til ut fra hvordan den tekniske utviklingen var på prosjekttidspunktet.

Fra myndighetenes side handlet det ikke bare om å utvikle en alarmløsning – men at den løsningen man kom frem til skulle innarbeides i systemene som allerede var i bruk i politiet og skulle kunne ivareta hensynet til personsikkerhet. For brukerne med alarm fra Aktiv Sikkerhet A/S ble det vanskelig å forstå at det skulle være så mye vanskeligere for politiet å få på plass en alarmordning når brukerne selv hadde erfart en løsning de opplevde som tilfredsstillende. I evalueringsrapporten fra Oslo politidistrikt omtales denne frustrasjonen. Om disse brukerne uttales det at:

«Det viste seg at de hadde svært høye forventninger til teknologiens evne til automatisk lokalisering av terminalene ved alarmanrop. (...) Det viste seg å være vanskelig å kommunisere begrensninger i teknologien og at de deltok i et pilotprosjekt som ikke var optimalt hva gjaldt stabilitet på alle delområder.»

(Evalueringsrapport. Mobile voldsalarmer for trusselutsatte 2004 s. 9)

Kritikken mot alarmløsningen var med å skape spenninger i forholdet mellom brukere og interesseorganisasjoner på den ene siden og politiet, Politidirektoratet og departementet på den andre siden. Dette kommer også til uttrykk i evalueringsrapporten fra Oslo politidistrikt:

«Sterk fokus i media basert på innspill fra kommersielle interesser og sterke følelsesmessige interesser, bl.a. med bakgrunn i voldsutsattes følelse av ikke å bli tatt på alvor av politiet gjennom sine saker, medvirket til å forsterke denne situasjonen.»

Kritikken som ble framført førte i tillegg til at det også internt i organisasjonen (politiet, direktoratet og departementet) ble stilt spørsmål ved om den beste løsningen var valgt. Klarlegging av de tekniske begrensningene bidro imidlertid til å redusere noe av presset innad i organisasjonen. I følge en av informantene fikk man frem:

«...at det faktisk ikke var slik at det var vi som hadde funnet en dårlig løsning, men at det er slik løsningen er...».

Samtidig påpeker denne informanten at man hele veien hadde påpekt begrensningene knyttet til hva det var mulig å få til oppover i organisasjonen – men at denne informasjonen ikke nådde frem eller ble forstått fullt ut. At denne informasjonen ikke har nådd frem kan ha bidratt til å skape urealistiske forventninger både internt og eksternt til hva alarmen kan bidra med og tilsvarende sterk frustrasjon når forventningene ikke ble innfridd.

5.3.6 *Snevre økonomiske rammer*

Det er ikke bare tidsrammene for pilotprosjektet som har vært snevre, også de økonomiske rammene har vært stramme. Dette kommer blant annet til uttrykk i korrespondansen mellom Oslo politidistrikt og Politidirektoratet i august 2002. Der påpeker Oslo politidistrikt at rammene for prosjektet er for snevre i forhold til ambisjonsnivået³⁴ for alarmordningen. Det pekes på manglende kostnadmessig dekning for utgifter blant annet knyttet til forsinkelser hos leverandørene, samt testing av terminalene. I den interne evalueringsrapporten trekkes manglende finansiering frem som den viktigste grunnen til forsinkelser i deler av prosjektet (jf. Evalueringsrapport. Mobile voldsalarmer for trusselutsatte 2004). I rapporten pekes det også på en rekke områder det må arbeides videre med før overgang til ordinær drift av ordningen. Dette gjelder blant annet behov for feiltesting, oppgradering av systemer, utvikling av rutiner for tildeling, opplæring og utarbeidelse av dokumentasjon (for eksempel brosjyremateriell) hvor det vil påløpe ytterligere kostnader.

Snevre kostnadmessige rammer kan synes å ha bidratt til frustrasjon hos prosjektledelsen blant annet fordi en ser potensialet som de tekniske løsningene inneholder uten at de økonomiske rammene tillater full utnyttelse av dette. Samtidig kan man ikke utelukke at det kan forekomme ulike oppfatninger mellom instansene når det gjelder hvilket nivå man skal legge seg på i forbindelse med utvikling av ordningen.

³⁴ Falken (nå Falck Norge A/S) utarbeidet tidlig i prosessen en beskrivelse av de tekniske løsningene som alarmpakken skulle baseres på med utgangspunkt i kravspesifikasjoner som ble fremmet av Politidirektoratet. I denne sammenheng ble det også utarbeidet et kostnadsoverslag.

5.4 Aktører med påvirkningskraft

5.4.1 *Pressgruppers rolle*

En rekke grupper har vært viktige premissleveradører for utvikling av ordningen med mobile voldsalarmer. Som vist tidligere jf. kapittel 2 pkt. 2.4 har Likestillingsenteret, Krisesentersekretariatet og andre organisasjoner vært viktige i prosessen med å arbeide frem et prosjekt om voldsalarm for trusselutsatte. En forening som imidlertid har spilt en helt sentral rolle i dette arbeidet er Landsforeningen for voldsofre. Foreningen har vært en viktig pådriver for å opprette en ordning med mobil voldsalarm for trusselutsatte og har hatt et nært samarbeid med Aktiv Sikkerhet A/S. Foreningen har formidlet informasjon om selskapets alarmtilbud til trusselutsatte. Den har også kommet med flere innspill om alarmordningen både gjennom media og i dialog med politiske myndigheter. Foreningen har blant annet vært svært kritisk til de tekniske løsningene som myndighetene valgte for voldsalarmene.

5.4.2 *Medias rolle*

Mobile voldsalarmer har i perioder vært gjenstand for oppmerksomhet i media. Et spørsmål i denne sammenheng er hvorfor akkurat dette virkemiddelet fanget deres interesse. En kan tenke seg flere forklaringer: En er at brukere og interesseorganisasjoner har brukt media for å få frem at de er utilfreds med tilbudet. Dette har i neste omgang vært viktig for at interesseorganisasjoner og brukere skal få politisk gjennomslag for sine synspunkter. Et eksempel som tydelig illustrerer dette er et presseoppslag og et Brennpunkt program i NRK våren 2003. En av brukerne gikk ut i media og fremholdt at politiet ikke klarte å finne henne da hun utløste alarmen. I denne sammenhengen ble politiets voldsalarmer sterkt kritisert med støtte fra Landsforeningen for voldsofre. Denne saken knyttet seg til Asker og Bærum politidistrikt hvor det da ikke forelå kartdata som er nødvendig for å posisjonere alarmen. I følge Politidirektoratet hadde brukerne blitt forklart at det først og fremst var talefunksjonen knyttet til alarmene som virket. Dersom brukerne befant seg i Asker og Bærum kunne altså ikke Oslo få opp posisjonen deres på kart. Mediaoppslaget fikk flere konsekvenser:

Det førte til reaksjoner innad i organisasjonen. Ansvarlige politiske myndigheter etterpurte fakta som saken. Politidirektoratet rapporterte til Justis- og politidepartementet at brukerne var gjort kjent med begrensningene som knyttet seg til posisjoneringsfunksjonen. Rutiner for håndteringen av alarmene ble endret. Politidirektoratet besluttet sommeren 2003 at remoteløsningen skulle avvikles i Asker og Bærum³⁵. Isteden skulle alarmer som ble utløst av trusselutsatte i dette distriktet håndteres av Oslo politidistrikt.

Dessuten førte mediaoppslaget til at Stortinget engasjerte seg i saken og det ble skapt et politisk press mot ansvarlige politiske myndigheter. Det ble holdt møter mellom interesseorganisasjoner og ansvarlige politiske myndigheter. Denne saken er godt egnet til å illustrere samspillet mellom media, brukere, interesseorganisasjoner og politiske myndigheter og hvordan mediaoppslag skaper ringvirkninger innad i organisasjonen som i neste omgang får betydning for rutiner og praksis knyttet til ordningen.

Selv om utspill fra interesseorganisasjoner og brukere uten tvil har vært viktige for medias interesse for ordningen kan det også være noe ved alarmen i seg selv som bidrar til å fange medias interesse. Som en av informantene sa:

«Nei, det har jo hele tiden vært mye mediaomtale av alarmene som sådan fordi det er et litt spektakulært virkemiddel ikke sant. Det handler om å trykke på knappen og så kommer politiet med blålys ikke sant?»

Denne informanten fremhever videre at virkemiddelet er enkelt å forholde seg til og det er synlig. Enten lokaliserer alarmen den trusselutsatte eller så gjør den ikke det. Man får altså raskt svar på om den tekniske løsningen virker eller ei. En kan si at alarmen i seg selv er litt tabloid eller som en av informantene sier, «catchy» i sin form.

Intervjuene med de profesjonelle aktørene avdekker ulike syn på medias rolle. På den ene siden fremheves det at oppmerksomheten rundt alarmene kan ha bidratt til å få fortgang i arbeidet med ordningen, noe som anses som en positiv effekt. På den annen side er det ingen tvil om at dette har bidratt til å skape et press knyttet til prosessen med å utvikle og implementere alarmene. Oppslagene oppleves slik at

35 | Follo politidistrikt var det ingen trusselutsatte som deltok i testing av alarmene slik at problemstillingen ikke var aktuell for dem jf. pkt. 7.1.

de har bidratt til å så tvil om politiet har valgt de beste løsningene. En fremhever i denne sammenheng at:

«...de sto jo frem i media og forklarte at politiets løsning var en bløff og skivebom og helt ubrukelig...»

Det kan synes som om avstanden er stor mellom det bildet som ble gitt i media og opplevelsen til de profesjonelle aktørene innad i organisasjonen. I media ble for eksempel politiet beskyldt for manglende kompetanse og vilje til å finne en god løsning (jf. Aftenposten 29. april 2003). Samtidig fremgår det av intervju materialet at de som arbeidet med prosjektet opplevde at de la ned et omfattende arbeid, men hvor løsningen var vanskeligere å få på plass enn man først antok. Denne situasjonen har nok fremstått som belastende for de som har arbeidet med pilotprosjektet. Å utvikle ny teknologi og nye løsninger i rampelyset kan kjennes både risikabelt og ubehagelig. En opplevde situasjonen slik at han hadde «fått mye juling» gjennom måten saken var blitt fremstilt i media. Det ble i liten grad tatt høyde for at alarmløsningen var under utvikling. Med andre ord har pilotprosjektet hatt lite spillerom til å være et prøveprosjekt.

5.4.3 Politisk oppmerksomhet

Det er flere grunner til at de mobile voldsalarmene har vært gjenstand for politisk oppmerksomhet. Regjeringen hadde som mål å bekjempe vold i nære relasjoner og hvor mobile voldsalarmer var et viktig virkemiddel. Mobile voldsalarmer er et konkret virkemiddel som gir synlige resultater. Dette kan innebære at alarmene har fått en politisk symbolfunksjon. Alarmen blir et synlig bevis for at det iverksettes konkrete tiltak for voldsutsatte gjennom å tilbys beskyttelsestiltak. En av informantene fremhevet i denne forbindelse at mobil voldsalarm er blitt spydspissen for summen av tiltak knyttet til det å bekjempe vold mot kvinner.

Stortinget engasjerte seg også i ordningen. Mobile voldsalarmer har en rekke³⁶ ganger vært tema i Stortingets spørretime. Stortinget har i denne sammenheng hatt

³⁶ Mobile voldsalarmer har vært tema i Stortingets spørretime en rekke ganger bl.a. 24. januar 2001 (Dørum purrer ordningen i forhold til daværende justisminister Hanne Harlem), 21. november 2001 (status på utendørsalarmer), 15. mai 2002 (voldsalarm nevnes som tiltak mot tvangsekteskap), 21. mai 2003 (påstand om at de mobile voldsalarmene ikke fungerer og skaper falsk trygghet og oppfølging etterlyses).

en viktig pådriverrolle både i forbindelse med oppstart og fremdrift i prosjektet, men også som vaktbikkje i kjølvannet av kritiske mediaoppslag. Følgende eksempel illustrerer dette: Etter de kritiske mediaoppslagene i 2003 (jf. ovenfor under pkt. 5.4.2) ble det i Stortingets spørretime stilt kritiske spørsmål om alarmene fungerer og det ble uttrykt bekymring for om alarmene skaper falsk trygghet hos brukerne. Det ble også stilt spørsmål ved om brukernes sikkerhet var tilstrekkelig ivaretatt. Det ble samtidig reist kritikk mot at ordningen var forsinket og for at det ikke ble arbeidet offensivt nok. De kritiske merknadene ble blant annet imøtegått med at testing er nødvendig, at best mulig teknologi er tatt i bruk og at Stortinget tidligere er orientert om forsinkelser. I tillegg ble det vist til at påstander som var fremført i media ikke medførte riktighet.

Eksemplet illustrerer hvordan oppmerksomheten fra Stortinget skaper et press mot ansvarlige myndigheter i retning av å få ordningen på plass. En av informantene trekker frem hvilke utslag dette har fått i selve prosessen:

«...frustrasjonen har vel vært i ulike sammenhenger at det er lovet Stortinget at nå kommer det med utgangspunkt i informasjonen fra Politidirektoratet og så har Politidirektoratet igjen purra på Oslo som har måttet melde tilbake at Telenor har sagt at de skal være ferdige og så er de ikke blitt ferdige da ikke sant...»

En ser at de tekniske problemene skaper et press mot ansvarlige politiske myndigheter i forhold til det som Stortinget er lovet. Når forutsetningene svikter åpner dette for kritikk fra opposisjonen i Stortinget og i dette ligger også en risiko hos ansvarlige politiske myndigheter for å miste troverdighet i forhold til brukerne. Dette skaper i neste omgang ringvirkninger nedover i organisasjonen i retning av å få alarmordningen på plass.

Selv om den politiske oppmerksomheten kan synes å ha bidratt til et press i arbeidet er det flere av de profesjonelle aktørene som også trekker frem positive virkninger av den politiske oppmerksomheten knyttet til ordningen. Oppmerksomheten fra den politiske ledelsen har vært viktig for å drive arbeidet fremover. En sier for eksempel:

«Hvis dette hadde ligget på et litt lavere nivå i utgangspunktet, så hadde det nok ikke gått så fort gjennom.»

En annen trekker frem at oppmerksomheten kan føre til økte ressurser til politiets arbeid med saker som gjelder vold i nære relasjoner. I tillegg kan oppmerksomheten ha en positiv effekt ved at flere trusselutsatte tør å oppsøke politiet.

5.5 Samhandlingen mellom aktørene i pilotprosjektet

5.5.1 Samarbeid

Fremstillingen har hittil fokusert på særtrekk ved prosessen og sentrale premissleverandører for arbeidet med å utvikle mobil voldsalarm. I det følgende skal oppmerksomheten rettes mot de som har hatt en konkret rolle i arbeidet med å utvikle ordningen.

For å utvikle og implementere en løsning med mobil voldsalarm er samarbeid internt i organisasjonen og samarbeid med eksterne parter av stor betydning. Et sentralt spørsmål er dermed hvordan samarbeidet har vært mellom de ulike aktørene. Fremstillingen foran har indikert at pilotprosjektet har hatt nokså snevre rammer. Det er grunn til å anta at snevre rammer kan gjøre samarbeidsforholdene vanskelige. I intervjuene oppgir imidlertid flere av de profesjonelle aktørene gode samarbeids erfaringer både internt i egen organisasjon og med eksterne samarbeidspartnere når de blir spurt om dette. En av informantene beskriver samarbeidet med andre instanser som oversiktlig og ryddig. Denne informanten hadde hatt få kontaktpersoner å forholde seg til og hadde en mer avgrenset rolle i pilotprosjektet. Andre har mer varierte erfaringer. Sviktende kommunikasjon og svakheter knyttet til rapporteringsrutiner har bidratt til å gjøre samarbeidet vanskeligere. Enkelte har opplevd prosessen konfliktfylt og trekker frem snevre tidsrammer som begrunnelse for dette. Vedkommende opplevde tidsrammene som urealistiske og hadde ikke opplevd samarbeidet slik at «man spiller på samme lag». Selv om samarbeids erfaringene dels har vært gode gir materialet indikasjoner på at forhold knyttet til kommunikasjon og tidsrammer kan ha gitt snevre rammer for samarbeidet.

5.5.2 Kommunikasjon

Når det gjelder kommunikasjonen i pilotprosjektet gir materialet inntrykk av at den uformelle kommunikasjonen har fungert bra, mens det har vært problemer

knyttet til den formelle kommunikasjonen. Med uformell kommunikasjon menes den som finner sted bilateralt mellom partene uavhengig av de formelle linjene, for eksempel det å ta en kjapp telefon for å løse et konkret problem man står overfor. Flere av informantene trekker i denne sammenheng frem fordelene ved at man har kunnet kontakte hverandre under arbeidet selv om dette har vært utenom kontortid. I denne sammenheng fremstår kommunikasjonen som preget av høy grad av fleksibilitet og gjenspeiler også at flere av de profesjonelle aktørene har lagt ned en stor innsats som har strukket seg langt utover vanlig arbeidstid.

Mye tyder på at det har vært problemer knyttet til den formelle kommunikasjonen, altså rapporteringer og innhenting av opplysninger mellom de ulike instansene av mer formell karakter. Systemet er i dag slik at henvendelser fra Oslo Politidistrikt skal gå via Politidirektoratet til Justis- og politidepartementet og omvendt. Av intervjumaterialet fremgår det at disse linjene ikke alltid ble fulgt. Dette kan ha sammenheng med stort tidspress og at man da har funnet det hensiktsmessig å henvende seg direkte til den som sitter med relevant informasjon. Imidlertid har dette bidratt til uryddighet og uklare kommunikasjonslinjer.

Kommunikasjonsproblemer mellom instansene kommer til uttrykk både i intervjuene og i korrespondansen mellom instansene. Et forhold som trekkes frem i intervjuene er at forsinkelser i pilotprosjektet ikke ble varslet til ansvarlige myndigheter. Det kan synes som om Politidirektoratet har måttet purre Oslo politidistrikt – ofte etter påtrykk fra Justis- og politidepartementet og at dette har bidratt til frustrasjon.

Det har videre i varierende grad forekommet systematiske rapporteringer mellom instansene. En av informantene fremhever at det burde vært bedre formelle rutiner for innrapporteringer. I følge denne informanten fungerte ikke rapporteringsrutinene i praksis til tross for at det i utgangspunktet forelå en muntlig avtale om månedlig innrapportering i forhold til overordnet instans. Saksdokumentene indikerer videre at det ikke er gjennomført systematiske rapporteringer fra Oslo politidistrikt til Politidirektoratet. Gjennomgangen av saksdokumentene viser imidlertid at systematiske rapporteringer fra Politidirektoratet til Justis- og politidepartementet ble innført og fulgt opp i en senere fase i prosessen. Materialet tyder på at det er rom for forbedringer når det gjelder rapporteringsrutiner ved senere prosesser.

Et forhold som også trekkes frem er at dialogen kunne vært tettere mellom de ulike delprosjektene (pilotprosjektet, utvikling av rutiner og implementering av en landsdekkende ordning jf. pkt. 5.2.3.) Selv om organiseringen i ulike delprosjekter kan ha bidratt til økt oversiktighet når det gjelder de ulike arbeidsprosessene kan den samtidig ha bidratt til å vanskeliggjøre informasjonsflyten mellom de ulike prosjektene.

5.6 Sammenfatning

Fremstillingen foran har vist at prosessen med å utvikle og implementere en ordning med mobil voldsalarm har vært preget av:

- et lite fremtredende brukerperspektiv
- mange aktører, herunder kommersielle aktører
- mediaoppmerksomhet
- politisk press
- stort tidspress
- forsinket fremdrift
- tekniske problemer
- snevre økonomiske rammer

Ansvarlige politiske myndigheter, Stortinget, pressgrupper og media har vært viktige premissleverandører for rammene arbeidet har funnet sted innenfor. Disse har hatt en viktig pådriverrolle, samtidig som det har skapt et press på utviklingsarbeidet. Oppmerksomheten rundt ordningen kan synes å ha gitt pilotprosjektet snevre rammer for å være et utviklingsprosjekt. Undersøkelsen har også avdekket forbedringspunkter både når det gjelder samarbeid og kommunikasjon.

6

De trusselutsatte og deres erfaringer med vold og trusler

6.1 Innledning

Fremstillingen har hittil fokusert på arbeidet med å utvikle og implementere ordningen med mobil voldsalarm. I det følgende er det alarmbrukerne og deres erfaringer som skal stå i fokus. Disse erfaringene vil holdes opp mot oppfatninger hos de profesjonelle aktørene i den grad materialet gir grunnlag for dette.

For brukerne er sentrale problemstillinger hvorvidt alarmene bidrar til økt trygghet og bevegelsesfrihet. Fra offentlige myndigheters side har man vært opptatt av å forhindre at alarmene gir brukerne falsk trygghet. Med «falsk» trygghet» menes at brukerne opplever at alarmen gir dem bedre beskyttelse enn det alarmens teknologi gir grunnlag for. Et viktig spørsmål i fremstillingen er dermed om brukerne har urealistiske forventninger til hvilken beskyttelse den mobile alarmen kan gi dem. Andre spørsmål er om alarmene er enkle å bruke og om alarmen alltid er med når de går ut. Alarmene skal videre forebygge vold og trusler. Den følgende fremstillingen vil belyse om alarmbrukerne har vært utsatt for vold og trusler etter de fikk alarm og om de utløser alarmen i en risikosituasjon.

6.2 Alarmbrukerne - hvem var de?

6.2.1 *Kjønn alder og etnisitet*

Alle alarmbrukerne er kvinner. Aldersmessig er det stor spredning blant brukerne der den yngste er 25 år og den eldste er 72 år. Gjennomsnittsalderen er 40 år. Med

unntak av én³⁷ er alle etnisk norske. En kunne kanskje forventet en større andel med annen etnisk bakgrunn enn norsk da en stor andel³⁸ kvinner med minoritetsbakgrunn utsettes for vold i nære relasjoner. En kan imidlertid tenke seg at etterforskerne har valgt ut etnisk norske deltakere til pilotprosjektet fordi eventuelle språkproblemer kunne gjøre det vanskeligere å teste ut alarmene.

6.2.1.1 Særlige problemstillinger knyttet til utsatte grupper

Selv om materialet ikke gir grunnlag for det er det likevel sentralt å peke på noen sentrale problemstillinger knyttet til utsatte grupper. For trusselutsatte med minoritetsbakgrunn og trusselutsatte med funksjonshemming kan manglende språkferdigheter få konsekvenser for hvorvidt mobil voldsalarm blir vurdert som et egnet virkemiddel. Ordningen baserer seg i stor grad på alarmens talefunksjon. For at den mobile voldsalarmen skal kunne fungere optimalt er man i stor grad avhengig av at den volds- og trusselutsatte selv kan fortelle politiet hvor en befinner seg. Det forutsetter at brukeren har tilstrekkelige språkferdigheter slik at vedkommende kan formidle opplysningen til politiet og at politiet kan forstå hva som fortelles. Manglende språkferdigheter kan kompenseres ved bruk av tolk, men dette forutsetter at politiet har tolk tilgjengelig på svært kort varsel. I mange tilfeller vil realiteten kunne bli at man står igjen med posisjoneringsfunksjonen som den primære. Fordi det er knyttet svakheter til denne funksjonen er denne alene ikke tilstrekkelig til å gi den trusselutsatte tilfredsstillende beskyttelse. Både problemstillinger knyttet til alarmbruk der bruker har minoritetsbakgrunn eller nedsatt funksjonsevne bør belyses i en større landsdekkende undersøkelse.

6.2.2 Utdanning og yrke

Ser en på hvordan kvinnene fordeler seg når det gjelder yrke og utdanning spenner materialet seg fra de som hadde høyskole/universitetsutdanning til de som hadde videregående skole som høyeste utdanning. Av totalt 13 alarmbrukerne, hadde 5

37 Hvilken nasjonalitet den siste tilhørte oppgis ikke av hensyn til å ivareta informantens anonymitet.

38 En gjennomgang av anmeldelsesstatistikk foretatt av SSB i 2000 viser at kvinner med bakgrunn fra ikke-vestlige land ble registrert tre ganger så hyppig hos politiet som utsatt for kvinnemishandling sammenliknet med kvinner for øvrig (Gundersen m.fl. 2000).

høyere utdanning (høyskole/universitet), mens 8 hadde yrkesfaglig utdanning/videregående skole. Med unntak av tre³⁹ var alle i inntektsgivende arbeid. Materialet inneholder altså en overvekt av kvinner med lavere utdanning.

6.2.3 Omsorgsansvar og boforhold

Som hovedregel hadde kvinnene omsorgsansvar. Det var 10 av de 13 informantene som hadde barn. De fleste⁴⁰ bodde på intervjudtidspunktet enten alene eller sammen med barna sine. Bare en av kvinnene var etablert i nytt forhold, mens den siste bodde sammen med foreldre og søsken.

6.3 Volds- og trusselutøveren

Hovedtendensen blant informantene er at dette er saker med kjent voldsutøver og hvor kvinnene som hovedregel var utsatt for vold og trusler fra én person. Med unntak av to informanter gjaldt dette alle alarmbrukerne. Alle informantene i dette materialet var videre utsatt for vold og trusler av en person de har en nær relasjon til. I 11 av tilfellene var volds- og/eller trusselutøveren kvinnens tidligere ektefelle/samboer eller kjæreste. En var imidlertid utsatt for vold og trusler fra sønnen sin, mens en annen var utsatt for vold og trusler fra flere personer, både innenfor og utenfor familien.

I forhold til voldsalarm er opplysningen om hvorvidt voldsutøver er kjent og antallet voldsutøvere viktig. Saker med flere trusselutøvere, samt saker med ukjent trusselutøver gjør trusselbildet mer komplisert. Selv om de fleste informantene hadde en nær relasjon til trusselutøveren inneholder materialet eksempler på at trusselutøveren truet med at kamerater eller bekjente skulle «ta» kvinnen. En av informantene oppga for eksempel at kjæresten truet med at venner, bekjente eller andre fra samme miljø skulle utøve vold mot henne. Ingen av kvinnene gir imidlertid konkret informasjon om at slike trusler faktisk er blitt utøvd. For kvinnene oppleves imidlertid slike trusler som et ekstra usikkerhetsmoment. I en slik situasjon blir plutselig «alle» potensielle voldsutøvere. Dette bidrar til å øke angstnivået hos kvin-

39 De tre siste var uføretrygdet/pensjonist.

40 Dette gjaldt 11 av 13 brukere.

nene betraktelig. Dette blir også et usikkerhetsmoment sett fra politiets side fordi det i disse tilfellene ikke er mulig å forhåndslagre informasjon om alle trusselutøverne slik tilfellet er der trusselutøveren er kjent.

Når det gjaldt varigheten i forholdet mellom kvinnene og trusselutøverne viser materialet store variasjoner. Noen hadde langvarige ekteskap bak seg – det lengste med varighet i 16 år. Andre hadde kortere forhold av knapt ett års varighet. I snitt var varigheten i henholdsvis ekteskap, samboerskap og kjæresteforhold 4,5 år. Flere av de gifte/samboende hadde imidlertid vært sammen i flere år før de giftet seg eller flyttet sammen. Alle de 11 som var utsatt for vold og trusler fra kjæreste eller samlivspartner hadde brutt forholdet til vedkommende på intervjudispunktet.

6.4 Voldens karakter

6.4.1 Vold og trusler

For å forstå hva det betyr for den enkelte å ha en mobil voldsalarm er det nødvendig⁴¹ å ha innsikt i den virkeligheten kvinnene lever i. Dette innebærer å vite noe om den volden og truslene kvinnene er blitt utsatt for og ikke minst hvordan volden/truslene preger hele deres tilværelse.

Alle kvinnene i denne undersøkelsen hadde blitt utsatt for fysisk vold som regel i kombinasjon med psykisk vold. Flere beskriver volden slik at den gjerne har begynt med psykisk vold i form av det å være underlagt kontroll fra trusselutøverens side. En forteller for eksempel hvordan hun opplevde at trusselutøveren kontrollerte hvem hun var sammen med og forlangte full oversikt over hvor hun oppholdt seg til enhver tid. En annen beskriver hvordan ektemannen hadde kontrollert henne økonomisk blant annet ved at hun ikke fikk ha sitt eget bankkort. Flere beskriver hvordan trusselutøveren etter hvert begynte å utøve fysisk vold. Den fysiske volden har omfattet slag, herunder slag under graviditet, spark, knivstikking og kvelningsforsøk. Undersøkelser viser at vold under graviditet ikke er uvanlig i saker om vold i nære relasjoner (Schei 1990 og Lundgren m. fl. 2001). Materialet gir også eksem-

41 Dalton og Schneider (2001) understreker betydningen av å forståelsen av volden og dens konsekvenser. Uten denne kunnskapen vil man ikke kunne utarbeide lover og implementere dem på en måte som tilgodeser målgruppen. Tilsvarende kan anføres i forhold til utvikling og implementering av forebyggende tiltak rettet mot trusselutsatte.

pler på at kvinnene er blitt nektet å sove eller er blitt holdt innesperret. En fjerdedel hadde også vært utsatt for seksuell vold i form av voldtekt. Omtrent halvparten av informantene opplyser at voldsutøveren har anvendt våpen i forbindelse med voldsutøvelsen.

I tillegg til fysisk, psykisk og seksuell vold, er det flere som også beskriver materiell voldutøvelse i form av at trusselutøveren for eksempel har knust alt inventaret i leiligheten ved flere anledninger. Med unntak av én hadde alle kvinnene i tillegg opplevd trusler i forbindelse med voldsutøvelsen og for i underkant av halvparten hadde truslene omfattet drapstrusler.

Materialet gir eksempler på at barna var blitt brukt som en del av volden og truslene mot mor. Hele 8 av de 10 som hadde barn opplyser at barna enten selv er blitt utsatt for vold eller trusler eller at barna hadde vært vitne til volden. Barna har vært trukket inn i voldsutøvelsen på ulike måter. En av mødrene forteller for eksempel:

«Og den natten hvor det virkelig smalt så våknet jo selvfølgelig barnet (...). Og da ville han heller ikke at jeg skulle bry meg om barnet. Dette gjaldt bare meg og han, så fikk barnet bare ligge der og gråte. Det var liksom... ja, han har brukt barnet på den måten at vi ikke skal ta hensyn til det og brukt det slik at han har rett til å gjøre som han vil i forhold til barnet.»

Maktutøvelsen kan her synes å ha gått ut på å hindre mor i å gi barnet omsorg når barnet har hatt behov for det. Materialet gir også eksempler på at barna har gått i mellom når far har begått vold mot mor. At barn vil beskytte den omsorgspersonen som ikke begår vold er kjent fra studier om barn som vokser opp i familier hvor far begår vold mot mor (Mullender m.fl 2002). Et par av informantene hadde videre opplevd at barnet var blitt kidnappet eller forsøkt kidnappet i forbindelse med samvær.

6.4.2 Duluthmodellen

Redegjørelsen har vist at kvinnene oppgir å ha blitt utsatt for fysisk, psykisk, seksualisert og materiell vold. De fortalte også om trusler, herunder drapstrusler og at barna var blitt trukket inn i det volds- og trusselbildet som kvinnene skisserte. En modell som har tatt for seg vanlige elementer i voldsutøvelsen ved vold i nære rela-

sjoner er den såkalte Duluthmodellen. Modellen er utarbeidet gjennom prosjektet «Domestic Abuse Intervention Project» i Duluth i USA (Pence og McMahon 1999 I: NOU 2003:31).

Duluth-modellen

STRATEGI, MAKT OG KONTROLLMIDLER	HANDLINGEKSEMPLER
BRUK AV TRUSLER	Gjøre henne redd gjennom blikk, handlinger, gestikulering. Knuse gjenstander, ødelegge hennes eiendeler, mishandle kjæledyr, vise våpen.
FØLELSEMESSIG MISHANDLING	Snakke nedsettende om henne, gi henne dårlig selvfølelse, skjelle henne ut. Få henne til å tro hun er gal, drive tanke manipulasjon, ydmyke henne, gi henne skyldfølelse.
BRUK AV ISOLASJON	Kontrollere hva hun gjør, hvem hun treffer og snakker med, hva hun leser, hvor hun går. Begrense hennes eksterne aktiviteter og bruke sjalusi for å begrunne dette.
MINIMERING, FORNEKTELSE OG SKYLD	Fremstille volden som ubetydelig, ikke ta hennes bekymringer om den alvorlig. Fornekte at volden fant sted. Flytte ansvaret for overgriperens handlinger over på henne, si at hun foranlediget volden.
BRUK AV BARN	Gi henne skyldfølelse for barna. Bruke barna til å formidle beskjeder. Bruke besøksretten til å sjikanere henne. True med å ta barna fra henne.
BRUK AV MASKULINE FORDELER	Behandle henne som en tjener, oppføre seg som herre. Ta alle de store avgjørelsene. Være den som definerer mannens og kvinnens rolle.
BRUK AV ØKONOMISK MAKT	Å forhindre henne fra å få eller beholde en jobb. Få henne til å be om penger. Gi henne lomme penger. Ta hennes penger. Ikke tillate henne å vite om eller ha adgang til familieinntekten.
BRUK AV TVANG OG TRUSLER	Å true med å skade henne eller faktisk gjøre dette. True med å forlate henne eller med å begå selvmord. Anmelde henne til sosialtjenesten. Få henne til å trekke en anmeldelse tilbake. Å få henne til å begå ulovlige handlinger.

(Hentet fra NOU 2003:13)

En ser av modellen at den gjenspeiler mange av de samme elementene som kvinnene trekker frem. Sånn sett fremstår den volden som beskrives av informantene i denne undersøkelsen som nokså typisk for saker om vold i nære relasjoner. Elementene i voldsutøvelsen som modellen viser til representerer ulike måter voldsutøveren bruker for å oppnå eller opprettholde makt og kontroll over den voldsutsatte.

6.4.3 Et syklisk mønster

Flere beskriver også hvordan voldsepisodene gjerne har funnet sted periodevis. En av kvinnene beskriver utviklingen slik:

«... vi satt i sofaen og så en film og plutselig så bare «schmuck» og blått øye og gul og rød og alle verdens farger. Det var uten noen foranledning i det hele tatt og da bortforklarte han det med at det bare var en refleks eller et eller annet og da tenkte jeg ikke en gang over det. Jeg syns bare at det var veldig merkelig og ... det utviklet seg og det ble bare verre og verre. Han fortsatte å slå og det var bare sånn han gjorde og jeg skjønnte jo ikke at dette var kvinnemishandling. Jeg skjønnte at det måtte være noe galt med ham, men jeg skjønnte jo ikke hva det var. Men det kom i perioder - først gikk det en måned, og så gikk det tre uker, så gikk det to uker, så gikk det en uke og sånn økte det gradvis hele tiden...»

At volden ofte har et syklisk mønster er velkjent fra forskning om vold i nære relasjoner (se Walker 1984 og Schuller 1994). Flere beskriver hvordan de har gjort alt for å unngå å provosere trusselutøveren i den hensikt å unngå å bli utsatt for vold på ny. En av kvinnene uttrykker dette slik:

«På en måte var det kanskje min skyld. Jeg skjønnte hans atferd, jeg prøvde å gjøre alt som han sa for ikke å gjøre ham sint.»

For den mishandlede kvinnen og ofte også barna, blir tegnene som varsler nye voldperioder sentrale fordi de inngår i avanserte risikovurderinger som mødre og barn gjør for å kunne forhindre og eventuelt takle en ny voldsepisode.

6.4.4 Å leve med vold og trusler over tid

Det varierer hvor lenge kvinnene har levd i en tilværelse med vold. Blant informantene er det enkelte som har brutt med voldsutøveren ganske raskt etter at volden tok til, mens andre har levd i en tilværelse med vold i årevis. Noen har også brutt i perioder men gjenopptatt kontakten. Et spørsmål en ofte møter i denne forbindelse er hvordan noen kan fortsette å leve i et mishandlingsforhold i årevis. Det er flere årsaker til dette. En sentral forklaring er den nære sammenhengen mellom vold og kjærlighet. Voldsutøveren er ikke bare voldsutøver – han er også kjæreste. En av informantene uttrykker dette slik:

«Og sånn er det jo ofte at kvinner som er blitt mishandlet (...) de har jo vært sammen i mange år før dette skjer. Og det er jo veldig vondt fordi du elsker jo den personen, du er jo glad i den personen ikke sant. Han er en stor del av livet ditt.»

En annen forklaring handler om systematisk nedbryting av kvinnes selvfølelse. Avmakt er et sentralt kjennetegn ved vold i nære relasjoner. Å utsettes for makt og rammes av avmakt svekker kvinnes muligheter til å forlate voldsutøveren. Et tredje forhold er isolasjon. Mange kvinner som utsettes for vold i nære relasjoner opplever å bli isolerte. Schuller beskriver måten voldsutsatte kvinner isoleres på slik:

«...the woman attempts to deny and cover up the abuse, keeping it well hidden from others. The batterer's possessive and controlling behaviour further isolates her from family and friends» (1994 s. 118).

Isolasjonen har dels sammenheng med at voldsutøveren isolerer kvinnen av frykt for at mishandlingen skal bli kjent. Kvinnen isolerer seg også – noen ganger for å beskytte mannen. Hun vil ikke at han skal fremstå som voldsutøver. Informanten som er referert ovenfor beskriver også dette:

«Fordi jeg ble jo veldig inneslutta og jeg ble veldig... hva skal jeg si, i min egen verden fordi at jeg bar på så mye som jeg ikke kunne fortelle til noen. Fordi at jeg ville ikke at noen skulle vite sånt om ham. Fordi det var min kjæreste og jeg ville ikke at noen skulle vite noe vondt om ham. Så derfor så holdt jeg veldig mye for meg selv...»

Voldsutsatte bidrar også til å skjule voldsutøvelsen som følge av den skamfølelsen mange føler som følge av det å være voldsutsatt.

6.4.5 Om volden medførte skader

Et forhold som ofte trekkes frem for å belyse voldens alvorlighetsgrad er i hvilken utstrekning volden har påført offeret skadevirkninger. Denne undersøkelsen gir ikke et godt grunnlag for å si noe om hvilke typer skader kvinnene var blitt utsatt for eller hvor omfattende disse var. Materialet viser imidlertid at som hovedregel hadde volden medført skader på de voldsutsatte. Kvinnene oppgir i denne forbindelse skader som blåmerker, bruddskader, herunder knusningsskader, samt hevelser. Det er imidlertid ikke uproblematisk å definere voldens alvorlighet ut fra hvilke typer skader vol-

den har medført. Som Pagelow skriver: «A slap means different things to different people.» (Pagelow 1981). Det kan være mer traumatisk å bli utsatt for en voldshandling uten påviselige skader fra en person man har en nær følelsesmessig relasjon til, enn å bli utsatt for vold fra en ukjent som medfører fysiske skader.

6.4.6 Trusselutøvernes påvirkning av rusmidler i voldssituasjonen

I underkant av halvparten oppgir at trusselutøveren har vært ruspåvirket i forbindelse med utøvelsen av volden. Kvinnene presenterer imidlertid ikke rus som en sentral forklaring på volden. En av kvinnene sier for eksempel at trusselutøveren begikk vold både i påvirket og edru tilstand. En annen sier at selv om partneren var ruspåvirket hadde ikke dette noen betydning for om voldsutøvelsen fant sted eller ikke. Disse funnene er i samsvar med undersøkelser og statistikk som har belyst sammenhengen mellom rus og vold og hvor det ikke påvises noen klar og entydig sammenheng. Skjørten fant i sin undersøkelse av 153 menn som hadde kontaktet Alternativ til vold på grunn av voldsproblemer at en fjerdedel utelukkende slo når de var alkoholpåvirket, omtrent en tredjedel oppga at de kun slo i edru tilstand, mens de øvrige slo både i edru og påvirket tilstand (Skjørten 1994). Statistikk fra krisesentrene for 2004 viser at 40 % av kvinnene har oppgitt at mishandlingen har skjedd både der overgriper har vært i påvirket og edru tilstand. Bare 22 % har oppgitt at overgriper alltid var påvirket, mens 38 % har oppgitt at overgriper aldri var påvirket (Jonassen 2005).

6.5 Hva betyr volden og truslene for kvinnenes hverdag?

For mange av disse kvinnene innebærer det å være utsatt for trusler å oppleve en konstant angst for å møte voldsutøveren, å oppleve ny vold og noen frykter også at de skal bli drept. I en slik hverdag preger volden og frykten hele deres tilværelse. En av kvinnene beskriver mer detaljert hva det innebærer å leve i en tilværelse hvor frykten for vold er sterk. Hun beskriver dette slik:

«Ja. Den har alt, hele grepet på hele livet ditt, pusten din, sønnen din, bevegelse... alt.. den styrer absolutt alt 24 timer i døgnet. Drømmer og alt... sånn at det.. det går nesten ikke an å skjønne hvis man ikke har opplevd det tror jeg.»

Opplevelsen av det å være truet endrer seg over tid. Man kan si at kvinnene går gjennom ulike faser. Det er viktig å være oppmerksom på dette fordi det betyr at voldsalarmen kan ha ulik betydning for kvinnene i ulike faser. Trusselen oppleves gjerne sterkest like etter at kvinnen har brutt med voldsutøveren. Forskning viser da også at risikoen for å bli utsatt for vold er størst i bruddfasen, herunder dødelig vold (Ekbrand 2001 og Lundgren m.fl. 2001). En beskriver hvordan denne frykten kommer til uttrykk:

«Fordi den første tiden så hørte jeg ting, og jeg så ting, og var nesten på grensen til å bli helt gal. Små knirkelyder i verandaen var nok til at jeg satt opp i senga og...»

Kvinnenes opplevelse av fare er relevant i forhold til trusselvurderingen som finner sted ved tildeling av alarm jf. nedenfor kapittel 8 pkt. 8.4. Opplevelsen av fare har også betydning for vurderingen av hvor akutt situasjonen skal være før den trusselutsatte kan utløse alarmen jf. nærmere om dette nedenfor i kapittel 11 pkt. 11.6.1. I tillegg er de trusselutsattes opplevelse av fare i ulike faser viktig fordi dette også kan påvirke måten trusselutsatte bruker alarmen på i ulike perioder jf. nærmere om dette i kapittel 9 pkt. 9.3.2.

7

Brukererfaringer knyttet til pilotprosjektet

7.1 Å delta i et pilotprosjekt

I pilotprosjektet i Oslo valgte man å involvere⁴² trusselutsatte personer som testpersoner i forbindelse med utviklingen av ordningen. Dette ble også gjort i Asker og Bærum, mens i Follo politidistrikt valgte man å ikke involvere trusselutsatte. Her ble testingen av alarmene utelukkende utført av tjenestemenn i politiet. Begrunnelsen var at bruk av trusselutsatte som testbrukere ville kunne bidra til feilkilder i forbindelse med utprøvingen og fortolkningen av resultatene.

Bruk av trusselutsatte for å teste ut en uferdig mobil voldsalarmordning er et spørsmål som reiser etiske problemstillinger. I hvilken grad er det forsvarlig å bruke trusselutsatte som testpersoner i utviklingen av en ordning som skal ivareta vedkommendes sikkerhet i en utprøvingsfase? Det følger av intervjuene med de profesjonelle aktørene at denne problemstillingen har vært vurdert. Det fremholdes at de etiske hensynene ble ivaretatt gjennom at testbrukerne som deltok i pilotprosjektet ble godt informert og at den enkelte samtykket i å delta. Materialet gir imidlertid eksempler på at ikke alle de profesjonelle aktørene var like tilfredse med om hensynet til brukerne var tillagt tilstrekkelig vekt i denne forbindelse.

Et sentralt spørsmål knyttet til denne vurderingen er imidlertid hvordan *brukerne* selv har opplevd det å være trusselutsatte og delta som testbrukere av en uferdig alarmordning. Av de syv deltakerne i prøveprosjektet var det seks som ga opplys-

⁴² Brukerne som hadde hatt alarm gjennom Aktiv sikkerhet A/S fikk alarmer på et senere tidspunkt enn testbrukerne som deltok i pilotprosjektet fra starten av jf. foran i kap. 5 pkt. 5.3.2.1.

ninger om dette. Den siste hadde ikke fått beskjed⁴³ om at hun var deltaker i et prøveprosjekt. Hovedtendensen blant de resterende seks er at de har vært tilfredse med å delta i pilotprosjektet til tross for at ordningen ikke var ferdig utviklet. Hovedbudskapet informantene gir er at det er bedre å delta i prosjektet og få en uferdig alarm – enn det å ikke ha noen alarm. En sier: «det var den eneste trøsten eller sikkerheten jeg hadde». En annen gir uttrykk for at deltakelsen i pilotprosjektet bidro til å styrke henne. Hun sier:

«...det hjalp meg faktisk over den verste kneika. Jeg er med i et politiprojekt, så spennende da. Jeg valgte å se det på den måten. Det skygget litt over frykten og det at jeg var trusselutsatt. Da følte jeg litt at nå er det jeg som har kontrollen. Nå skal jeg gjøre noe viktig som kan hjelpe andre - det var en veldig spesiell situasjon for meg. Så det hjalp meg til å komme et skritt videre».

En annen forteller:

«Det å bli utsatt for vold i nære relasjoner det er noe som jeg har tenkt skjer alle andre enn meg. Og det å da være med i et prosjekt gjorde at jeg kanskje klarte å fjerne meg litt fra... jeg følte meg ikke så mye som offer da. Da var jeg liksom med på noe viktig i tillegg.»

Det disse kvinnene trekker frem er altså hvordan deltakelsen i pilotprosjektet har bidratt til å fjerne dem fra offerrollen. Deltakelsen i prosjektet har med andre ord bidratt til å styrke dem i situasjonen som trusselutsatt (empowerment). I tillegg legger de vekt på at de gjør noe som er viktig og meningsfylt også for andre enn dem selv. Dette tilsier at deltakelsen i prosjektet ikke har bidratt til utrygghet hos den enkelte. Dette gjelder imidlertid ikke uten unntak. En av brukerne stilte spørsmål ved om hennes sikkerhet var tilstrekkelig ivaretatt i forbindelse med at hun deltok i prosjektet. Bakgrunnen var at hun hadde fått beskjed av politiet om at alarmen hennes ikke hadde virket i en måned uten at det hadde vært mulig for henne selv å oppdage dette. At alarmen ikke hadde virket hadde sammenheng med at man gikk over fra pilotprosjekt til varig ordning. Hun hadde også tidligere opplevd at alarmen hennes ikke virket og hadde opplevd å ikke få hjelp i den aktuelle situasjonen.

43 Dette representerer et metodisk dilemma. Denne brukeren definerte seg selv som del av pilotprosjektet på intervjudispunktet. I følge prosjektledelsen hadde imidlertid alle fått klar beskjed om at de deltok i et pilotprosjekt da den enkelte ble inkludert i prosjektet. På dette punkt har jeg imidlertid valgt å legge brukerens egen vurdering til grunn.

Sammenfatningsvis kan man si at hensynet til brukerne stort sett kan synes ivare tatt gjennom den informasjonen som ble gitt i forbindelse med at disse ble involvert i pilotprosjektet og gjennom det samtykket de har gitt i forhold til å delta. De fleste brukere ga også uttrykk for at de var tilfredse med å delta i prosjektet.

7.2 Oppgaver testbrukerne skulle gjøre i pilotprosjektet

Som nevnt innebar deltakelse i pilotprosjektet systematisk utprøving av alarmene. Imidlertid var det ikke alle informantene som hadde spesielle oppgaver i prosjektet. Av de syv brukerne som har vært knyttet til pilotprosjektet, er det fire som oppgir at de har hatt spesielle oppgaver. De⁴⁴ som ikke hadde spesielle oppgaver oppgir at dette var noe de skulle ønske de hadde hatt. En av disse fremholder for eksempel at hun gjerne skulle ha testet alarmen fordi hun hadde problemer med at alarmen løste seg ut uten at hun hadde trykket på den. De som etterlyste konkrete oppgaver i pilotprosjektet hadde tidligere hatt alarm gjennom Aktiv Sikkerhet A/S. Det er ingen åpenbar grunn for hvorfor disse ikke hadde oppgaver i motsetning til de øvrige. En mulighet er at det kan ha sammenheng med at brukerne fra Aktiv Sikkerhet A/S kom med i prosjektet på et senere tidspunkt enn testbrukerne som opprinnelig deltok i pilotprosjektet. Imidlertid var det også brukere som hadde oppgaver i pilotprosjektet som tidligere hadde hatt alarm gjennom Aktiv Sikkerhet A/S. Dette fremstår derfor ikke som en sannsynlig forklaring. Det er derfor vanskelig å si hvorfor disse ikke har hatt konkrete oppgaver i prosjektet.

Brukerne som hadde konkrete oppgaver skulle utløse alarmen på bestemte tidspunkt – morgen og kveld i løpet av en periode. Ved utløst alarm skulle politiet forsøke å bestemme alarmens posisjon og sjekke med brukeren om denne stemte. Utover å teste alarmene, skulle brukerne loggføre erfaringene de gjorde i forhold til alarmene (hvor og når alarmen var utløst, om posisjonerings stemte, om alarmen ga trygghetsfølelse, om brukeren likte alarmen, om festeanordninger osv.) Blant oppgavene var også det å delta i møter i Oslo politidistrikt. Av de fire som hadde spesielle oppgaver i pilotprosjektet hadde imidlertid bare to deltatt i møter. De to siste var ikke kjent med at det hadde vært møter og kjente heller ikke til at det hadde

44 Dette gjaldt to av de tre som ikke hadde spesielle oppgaver.

være en referansegruppe knyttet til prosjektet. Dette kan tyde på sviktende kommunikasjon i prosjektet eller at ikke alle ble inkludert i alle prosjektets sammenhenger.

De som har hatt spesifikke oppgaver i prosjektet oppgir selv at det har vært greit å gjennomføre oppgavene. Det kan også synes som disse informantene er svært tilfredse med å ha fått delta på denne måten og at deltakelsen har opplevdes som meningsfylt.

De fleste som hadde oppgaver i prosjektet, opplevde at deres synspunkter ble hørt og tatt på alvor. En av informantene rapporterer imidlertid den motsatte erfaringen. Hun opplevde at det tok mye krefter å bli hørt. Videre forteller hun at hun ble møtt med negative reaksjoner fra politiets side da hun rapporterte negative erfaringer med alarmene. Hun fant det videre vanskelig å samarbeide med politiet og opplevde å bli møtt med ansvarsfraskrivelse.

7.3 Positive og negative erfaringer knyttet til deltakelse i pilotprosjektet

Deltakerne i pilotprosjektet fikk også spørsmål om hva de hadde opplevd som positivt og hva som eventuelt burde vært gjort annerledes. Tryggheten ved det å ha alarmen er noe alle deltakerne trekker frem i denne forbindelse og fremstår som helt grunnleggende for brukerne. En av informantene beskriver dette slik: «...at jeg følte jeg hadde noe jeg kunne klamre meg til når redselen min var som verst». Også oppfølgingen⁴⁵ fra politiets side knyttet til det å ha alarm blir trukket frem som en positiv side ved det å delta i prosjektet.

Informantene trekker også frem erfaringer som de har opplevd som negative. Flere stiller spørsmålstegn hvorfor man i pilotprosjektet falt ned på den alarmløsningen som ble valgt. Dette er personer som har hatt alarm gjennom Aktiv Sikkerhet A/S før de ble involvert i politiets pilotprosjekt. De mener at alarmløsningen som Aktiv Sikkerhet A/S hadde brukt var langt bedre enn den politiet valgte både med hensyn til driftsikkerhet og evne til posisjonering. En av informantene beskriver erfaringene ved å ha alarm gjennom Aktiv Sikkerhet A/S slik:

45 Det gis en samlet fremstilling av hvordan brukerne har opplevd politiets oppfølging i kapittel 13.

«...de kunne bestandig fortelle meg hvor jeg var på meteren (...)de klarte å roe deg ned, hadde telefonkontakten og... så kunne han si til meg, vi ser hvor du er og vi følger med, slapp av og kom deg inn i bilen. Vi følger deg helt til du sier fra. Vi teiper alt som blir sagt. Så jeg følte meg veldig trygg.»

Både bedre posisjoneringsfunksjon, men også det faktum at kvinnen er blitt beroliget i en situasjon hun har opplevd som akutt er forhold som her trekkes frem. Denne kvinnen er svært skeptisk til hvordan hun blir møtt av politiet. Hun opplever at hun blir oppfattet som en «*pest og en plage som ringer dit.*»

Flere syns også det var negativt at man etter hvert stilte krav om at den trusselutsatte måtte si hvem de var og hvor de var, mens siktemålet tidligere var slik at det var politiet som gjennom posisjoneringsfunksjonen oppga den trusselutsattes posisjon og så skulle den trusselutsatte bekrefte eller avkrefte dette. Brukerne fant denne utviklingen lite tilfredsstillende fordi de frykter at de ikke vil rekke å si navn og sted dersom de skulle få behov for å bruke alarmer i en akutsituasjon. At alarmer primært baserer seg på talefunksjonen og forutsetter at den trusselutsatte beskriver sin situasjon synes altså å virke uttrygghetsskapende for disse brukerne.

En fremhever videre at hun opplevde at ansvaret for alarmene var for fragmentert i pilotprosjektet. Hun sier:

«Istedenfor at det var en som hadde god greie på det tekniske og alt mulig, som kunne sitte der med kompetansen, så følte jeg at det var... det var bare noen i politiet som hadde blitt tilbudt oppgaver, men de visste ikke noen ting om det tekniske. Så det var veldig oppdelt og oppstykket.»

Dette underbygger manglende integrering av brukerperspektiv, samt svakheter ved kommunikasjonen i prosjektet som beskrevet ovenfor i kapittel 5 pkt. 5.3.1 og 5.5.2.

En av brukerne opplevde seg videre dårlig ivaretatt av politiet. Det var hele tiden nye folk å forholde seg til og hun var frustrert over å måtte fortelle samme historie mange ganger. I tillegg opplevde hun stort press på å legitimere sitt behov for å kunne beholde alarmer.

Sammenfatningsvis kan man si at deltakelse i pilotprosjektet har vært trygghetsskapende for pilotbrukerne, selv om erfaringene som deltakerne rapporterer ikke er ubetinget positive.

8

Tildeling og innlevering av alarm

8.1 Kjennskap til ordningen i utgangspunktet

I forrige kapittel var fokus rettet spesifikt mot brukerne i pilotprosjektet. Den følgende fremstillingen vil fokusere på erfaringene med alarmene både hos brukerne i pilotprosjektet og brukerne som hadde alarm etter den landsdekkende ordningen.

Alarmbrukerne hadde varierende grad av kjennskap til ordningen med mobil voldsalarm før de fikk alarm. Hovedtendensen⁴⁶ var imidlertid at brukere med alarm gjennom pilotprosjektet kjente til ordningen før de ble involvert i prosjektet. At så vidt mange kjente til ordningen har sammenheng med at de fleste hadde hatt alarm gjennom Aktiv Sikkerhet A/S før de fikk mobil voldsalarm fra politiet.

Blant de informantene som ikke knyttet seg til pilotprosjektet var bildet motsatt – disse kjente som hovedregel ikke til ordningen før de selv kom i en situasjon hvor det var aktuelt for dem å få voldsalarm. Med unntak av én gjaldt dette alle de som hadde alarm som ledd i den landsdekkende ordningen. Med tanke på at den landsdekkende ordningen kom senere enn pilotprosjektet skulle en kanskje forventet at mønsteret var motsatt. Imidlertid er disse brukerne blant de første som har mobil voldsalarm under den landsdekkende ordningen og det er kanskje ikke så rart at ordningen ikke var allment kjent så kort tid etter implementeringen.

⁴⁶ Med unntak av én bruker hadde alle informantene som deltok i pilotprosjektet slik kjennskap før de ble involvert i prosjektet.

8.2 Tildeling etter ulike regelverk

Da brukerne i pilotprosjektet fikk tildelt sine alarmer fantes det ikke et spesielt regelverk knyttet til tildeling av mobil voldsalarm. Formelt sett var det reglene for de stasjonære voldsalarmene som gjaldt på dette tidspunktet. Imidlertid ble det laget en skisse⁴⁷ til nye retningslinjer for tildeling av alarm som var tilpasset mobil voldsalarm. Senere ble reglene formalisert gjennom rundskriv 2003/025 i forbindelse med implementering av mobil voldsalarm som en landsdekkende ordning. Tildelingsrutiner etter den landsdekkende ordningen omfattet også brosjyremateriell og tekniske støttefunksjoner hos saksbehandler i politiet som ikke eksisterte tidligere. Dette kan tilsa at brukerne har gjennomgått noe ulike tildelingsprosedyrer. Imidlertid er det bare tre alarmbrukere som utelukkende har hatt alarm gjennom pilotprosjektet. De resterende har enten hatt alarm gjennom begge ordninger (5) eller bare etter den landsdekkende ordningen (5).

En endring som kom i forbindelse med innføring av nye regler for tildeling av mobil voldsalarm (jf. rundskriv 2003/035) var at man ikke lenger skulle søke om mobil voldsalarm. Tidligere var ordningen slik at den enkelte søkte politiet⁴⁸ om mobil voldsalarm tilsvarende som man søker for eksempel om pass. Etter de nye reglene treffes beslutningen om å tildele mobil voldsalarm som ledd i en politifaglig vurdering av hvilke virkemidler som det er hensiktsmessig å sette i verk overfor den enkelte trusselutsatte.

8.3 Hvordan skjedde tildelingen?

Som hovedregel er det politiet som har anbefalt brukerne å få mobil voldsalarm. Brukerne har selv hentet alarmer hos politiet og de fleste har opplevd rutinen rundt tildeling av alarmer som greie. To av brukerne har imidlertid reagert på at tildelingsrutinene har vært for omfattende eller unødvendig formelle. Disse har fått tildelt voldsalarm etter den landsdekkende ordningen.

47 Muntlig opplysning fra tidligere saksbehandler i Politidirektoratet.

48 At mobil voldsalarm i offentlig regi utelukkende tildeles via politiet kan gjøres til gjenstand for diskusjon. Ikke alle er villige til å kontakte politiet og kan ha en høy terskel i denne forbindelse. Selv om disse vil kunne skaffe seg private alarmordninger gir ikke slike ordninger prioritert oppfølging fra politiets side. I Merseysideprosjektet ble alarmtildeling foretatt i samarbeid med en sivil ansatt som jobbet spesielt med saker om vold i nære relasjoner. Vedkommende jobbet i tett samarbeid med politiet. En av brukerne i Merseysideprosjektet uttalte at hun ville aldri ville tatt initiativ til å få alarm dersom alarmer ble delt ut via politiet (Lloyd, Farrel og Pease 1994).

De fleste har mottatt opplæring i bruken av alarmer enten de har hatt alarm etter gammel eller ny ordning. Her er forskjellene store etter gammel og ny ordning når det gjelder rutiner. Etter saksbehandlingssystemet som ble utviklet i 2003 er det lagt inn et uttrykkelig krav om opplæring av brukeren og hvor det er utformet kontrollspørsmål til brukeren slik at politiet skal være sikker på at vedkommende har forstått informasjonen.

I følge informantene har opplæringen omfattet opplysninger om hvordan alarmer virker rent teknisk, om alarmens begrensninger og når den skal brukes. Materialet gir ikke detaljert informasjon som viser forskjeller i opplæringen mellom de som har hatt alarm utelukkende i pilotprosjektet og de som har hatt alarm etter den landsdekkende ordningen. Det er imidlertid grunn til å tro at strukturen for opplæring har vært forskjellig. Brukerne som deltok som testpersoner i pilotprosjektet har fått opplæring med sikte på å være testpersoner i prosjektet. Disse har fått en mer individuell opplæring gitt for dette formålet. Alarmbrukerne som har hatt alarm gjennom den landsdekkende ordningen har gjennomgått en mer strukturert opplæring i tråd med rutinen og saksbehandlingssystemet utviklet av Politidirektoratet i 2003.

Alarmbrukerne virket som hovedregel fornøyd med den opplæringen de hadde fått. Dette gjelder uavhengig av om de har hatt alarm etter gammel eller ny ordning. Bare én bruker sier eksplisitt at hun er misfornøyd med opplæringen fordi den bare omfattet at politiet leste høyt fra bruksanvisningen til alarmer. Hun hadde fått inntrykk av at opplæringen handlet om å følge prosedyrene for politiets og ikke brukerens skyld. For øvrig formidler brukerne at det var lett å forstå hvordan alarmer virket. Dette må sees i sammenheng med at alarmer i utgangspunktet er enkel å håndtere. I tillegg hadde flere av brukerne allerede erfaring med alarm gjennom Aktiv Sikkerhet A/S. Disse hadde dermed et godt kunnskapsgrunnlag på forhånd.

I tillegg til selve opplæringen, har politiet testet alarmer sammen med brukerne i forbindelse med tildeling. Å få teste alarmer sammen med politiet oppleves i følge brukerne som trygghetsskapende. Det var imidlertid ikke alle som hadde gode erfaringer i denne sammenheng. To brukere fikk erfare at den alarmer de fikk var defekt allerede da den ble utdelt. I det ene tilfellet oppdaget de at alarmer var

defekt under testing. Alarmen ble imidlertid likevel delt ut med begrunnelsen at en defekt alarm var bedre enn ingenting mens hun ventet på å få en ny som fungerte. I dette tilfellet virket ikke posisjoneringsfunksjonen, men kun alarmens talefunksjon. Skulle noe skje var politiet avhengig av at kvinnen sa hvor hun befant seg for å kunne hjelpe. En annen bruker trodde hun hadde en alarm som virket – men oppdaget at den var defekt like før hun møtte trusselutøver. Hun fikk etter hvert ny alarm – men synes det hele var en ubehagelig opplevelse. En tredje bruker reagerte på at testingen av alarmen sammen med politiet skjedde på et offentlig sted. Hun beskriver denne opplevelsen slik:

«Og vi sto der og da gikk jo folk ut og inn og plutselig så kjenner jeg at... hvor mange vet at det er en voldsalarm jeg står og tester? (...) Ja, for det ble midt i folks åsyn. Og det er klart at... det har ikke gjort meg noe i etterkant, men jeg husker det som en litt... spesiell episode, litt rart.»

Et forhold det kan være grunn til å merke seg er betydningen for den enkelte bruker å se operasjonssentralen i forbindelse med at alarmen blir tildelt. Bare en av brukerne i dette materialet hadde fått mulighet til dette i forbindelse med at hun fikk alarm gjennom politiet. Hun fremhevet dette som en veldig fin erfaring. Å se stedet alarmen blir tatt i mot gir den enkelte alarmbruker et visuelt bilde av hvordan ordningen fungerer og gjør det enklere å forstå hvordan systemet fungerer. Dette kan i seg selv være trygghetsskapende.

8.4 Trusselvurdering

Det skal foretas en konkret trusselvurdering i forbindelse med tildeling av mobil voldsalarm. Tildeling må i følge retningslinjene virke trygghetsskapende og forebyggende og det må foreligge et reelt behov for alarm etter en totalvurdering foretatt av politiet. I henhold til retningslinjene tolkes reelt behov slik at det skal foreligge «*en risiko for at personen kan bli utsatt for vold*» Det vises i denne forbindelse til regler som gjelder for trusselvurdering i forbindelse med vitnebeskyttelse (rundskriv 2003/13 og Nasjonale retningslinjer for vitnebeskyttelse med vedlegg).

Det følger av rundskrivet at det skal foretas en risikoanalyse dersom det er sannsynlig at det vil bli fremsatt trusler eller represalier. En risikoanalyse omfatter en

analyse av trusselvurderingen, bevisvurderingen og skikkethetsvurderingen. Trusselvurderingen omfatter en samlet vurdering av faren for å bli utsatt for «*trusler, tvang, vold, skadeverk eller annen rettsstridig atferd*». Bevisvurderingen omfatter en vurdering av opplysningenes sikkerhet. Skikkethetsvurderingen innebærer at politiet vurderer i hvilken grad vedkommende person er i stand til å følge opp beskyttelsestiltaket, herunder hvilke behov den enkelte trusselutsatte har (jf. Nasjonale retningslinjer for vitnebeskyttelse). Deretter foretas en samlet vurdering av disse forhold (risikoanalysen) hvor det trekkes en konklusjon om risikoen på bakgrunn av «sannsynlighet og konsekvens» og hvor risikoen skal graderes i fire nivåer, ingen, liten, moderat og høy. Denne risikovurderingen danner grunnlaget for iverksettelse av beskyttelsestiltak – i dette tilfellet for tildeling av mobil voldsalarm. I denne vurderingen skal det videre tas hensyn til politidistriktets ressurser og omstendighetene for øvrig (jf. Nasjonale retningslinjer vedlegg 1).

En situasjon som kan finne sted i forbindelse med trusselvurderingen er at det oppstår et motsetningsforhold mellom politiets trusselvurdering og den trusselutsattes vurdering av fare. Det kan for eksempel være slik at kvinnen opplever seg svært trusselutsatt og dermed ønsker å få mobil voldsalarm, mens en politifaglig vurdering etter retningslinjene ovenfor ikke tilsier iverksettelse av et slikt beskyttelsestiltak for eksempel fordi trusselen ikke fremstår som tilstrekkelig akutt.

Alarmbrukerne i denne undersøkelsen fikk spørsmål om de hadde opplevd det slik at det var overensstemmelse mellom måten politiet og de selv vurderte trusselen de var utsatt for. Litt over halvparten (7 av 13) opplevde at det hadde vært sammenfall mellom politiets og deres egen vurdering av trusselen. De som opplevde et motsetningsforhold, opplevde at politiet ikke vurderte trusselen som like alvorlig som det de selv gjorde. På spørsmål om det burde være politiet eller den trusselutsattes vurdering som burde tillegges størst vekt i denne sammenheng hevdet brukerne ikke overraskende at den trusselutsattes vurdering burde være avgjørende. Man kan selvsagt innvende i denne sammenheng at brukerne hadde en sterk egeninteresse i å hevde dette. Samtidig er det den trusselutsatte som kjenner trusselutøveren best og kan vurdere hva trusselutøveren er i stand til å gjøre.

Også de profesjonelle aktørene ble spurt om den politifaglige trusselvurderingen og hvordan denne bør vurderes opp mot vurderingen til den trusselutsatte. De fleste

informantene som hadde en profesjonell rolle var av den oppfatning at kvinnenes subjektive opplevelse må tillegges stor vekt i trusselvurderingen. I den grad materialet ga opplysninger om politiets praksis knyttet til dette spørsmålet var holdningen den at man heller delte ut en alarm for mye enn for lite. I følge informantene kunne denne praksisen imidlertid komme til å endre seg dersom de enkelte politidistriktene blir pålagt å betale kostnadene knyttet til alarmene. Da intervjuene fant sted var det Politidirektoratet som dekket kostnadene med mobil voldsalarm. Politidirektoratet har videre opplyst at det pr. november 2005 ikke er avklart hvorvidt denne ordningen vil fortsette eller om politidistriktene skal overta kostnadene knyttet til alarmene.

Fordi informantene trekker frem kostnadene ved alarmene i forbindelse med at de redegjør for praksis er det ikke usannsynlig at hvem som bærer kostnadene kan få betydning for tildelingspraksis. En mulighet er at terskelen blir høyere for å få tildelt alarm når politidistriktene må betale kostnadene selv. En annen mulig konsekvens er at praksis vil kunne variere mellom de ulike distriktene. En snever eller vid trusselvurdering fra politiets side kan dermed ha sammenheng med ressursituasjonen i distriktet. En større studie bør se nærmere på hvorvidt en eventuell overføring av kostnadsansvar til politidistriktene vil påvirke vurderingene knyttet til tildeling av alarm.

Det ble også påpekt av de profesjonelle aktørene at motstrid mellom politiets og kvinnens vurderinger kan oppstå. En av informantene sier:

«... jeg ser helt klart at politiet kan komme opp i situasjoner hvor offeret i forhold til politiet mener seg volds- og trusselutsatt og mener de er berettiget til mobil voldsalarm, men at politiet vurderer det annerledes, sånn tror jeg det vil være.»

Denne informanten mener at den politifaglige vurderingen skal være avgjørende ved eventuell motstrid og går imot at kvinnens egen opplevelse av å være truet skal være avgjørende. Det vises i denne sammenheng til at ordningen med mobil voldsalarm er kostbar⁴⁹ og at den direkte linken inn til politiets operasjonssentral skal være forbeholdt de mest utsatte.

49 Jf. pkt. 10.2 for en nærmere beskrivelse av alarmens kostnader.

En annen har erfart at den politifaglige vurderingen kan gi en høyere terskel for tildeling enn det som følger av kvinnenens subjektive behov og påpeker at en slik utvikling er uheldig:

«... jeg ser at hele trusselvurderingen, den objektive politivurderingen for å få det vanskeliggjør å tilfredsstille de som har reelt behov for det - et subjektivt behov.»

Denne informanten trekker også frem at vurderingen av om man skal tildele mobil voldsalarm må sees i sammenheng med andre deler av saken. Er det for eksempel satt i gang etterforskning i forbindelse med en straffesak inngår besøksforbud og voldsalarm i følge denne informanten som en del av det som skal til for å få saken i mål. Dette illustrerer at forebyggende tiltak ikke kan sees isolert, men må vurderes opp mot sakens øvrige deler.

En av informantene mener videre at et eventuelt motsetningsforhold mellom politiets og den trusselutsattes vurderinger kan ha sammenheng med hvem som vurderes som verdige og uverdige ofre fra politiets side. Trusselen kan for eksempel vurderes som ikke tilstrekkelig akutt fordi offeret ikke oppfyller de forventningene man har til et offer. En kan for eksempel tenke seg situasjoner hvor offeret er ruset, eller har psykiske lidelser og at dette kan få betydning for om man stoler på vedkommendes beskrivelse av trusselen. Samme forhold kan få betydning for om offeret vurderes som skikket til å ha mobil voldsalarm. Det er forskning⁵⁰ som viser at politiets forestillinger og forventninger til ofre og offeratferd kan ha betydning for politiets vurderinger. Buzawa og Buzawa skriver:

«...research on police responses to the disfavored categories of rape, sexual assault, and domestic violence has long noted that officers make judgments based on their inherent assumptions regarding proper victim conduct.» (2003 s.149).

Lundberg (2001) har videre undersøkt hvordan politiet snakker om kvinnemishandling i relasjon til sitt arbeid. Han skriver om politiets vurdering av offerstatus der en kvinne trekker tilbake anmeldelsen etter å ha opplevd mishandling fra partneren sin. I slike tilfeller:

50 Se Hanmer, Radford og Stanko (1989).

«...kommer kvinnan förmodligen att framstå som den «motsträviga» klienten som försvårar arbetet för rättsväsendets olika aktörer vilket kan leda till vissa problem med att uppnå «sjalvklar» offerstatus.»(2001 s. 37).

En av informantene trekker imidlertid frem muligheten for at økt kunnskap om vold i nære relasjoner vil kunne få betydning også for den politifaglige trusselvurderingen. Tanken er at mer spesialisert kunnskap om vold i nære relasjoner vil få som konsekvens at den subjektive vurderingen hos kvinnen tillegges større vekt i trusselvurderingen.

Selv om flertallet av de profesjonelle aktørene mener at kvinnenens subjektive vurdering bør tillegges stor vekt i en trusselvurdering gir gjennomgangen av materialet ikke noe entydig bilde. En større empirisk undersøkelse bør omfatte en nærmere kartlegging av politiets trusselvurdering i disse sakene.

8.5 Hvordan opplevde de trusselutsatte alarmtildelingen?

Med unntak av én opplevde alle alarmbrukerne det å bli tildelt alarm fra politiets side som en klar støtte. Den siste opplevde ikke tildelingen som en støtte fordi hun følte at hun hadde «mast seg til alarmer» og at politiet hadde vært motvillig da de ga henne alarmer. At de fleste opplevde det som en støtte å få alarm, indikerer at tildeling av alarm har en viktig symbolfunksjon i forhold til trusselutsatte og at den bidrar til å styrke dem (empowerment). Flere gir uttrykk for at de føler at de blir trodd, at de blir tatt på alvor gjennom å få tildelt alarm. En uttrykte dette slik:

« Ja, jeg opplever at jeg blir tatt på alvor og... og det gir jo meg en slags form for oppreisning fordi at du føler at du blir så liten etter hvert.»

Alarmtildelingen synes for denne brukeren å kompensere noe av den avmaktfølelsen som mange opplever i forbindelse med det å være voldsutsatt (jf. kapittel 6 pkt. 6.4.4). En annen uttalte:

«... da følte jeg at de tok meg enda mer på alvor, at de skjønnte at det var ikke meg det var noe galt med, men at det var han som var farlig.»

For denne kvinnen kan det synes som om alarmtildelingen bidrar til å plassere ansvaret for truslene hos utøver og ikke hos henne. Ansvarsplassering er viktig når

en tar i betraktning at følelse av skyld og skam er vanlige reaksjoner hos voldsutsatte (Walker 1984). Denne effekten av alarmtildeling uttrykte også alarmbrukerne i Merseysideprosjektet (jf. Lloyd, Farrell og Pease 1994). Hvordan det store flertallet av alarmbrukere opplever alarmtildelingen er et forhold som bør undersøkes nærmere. Dersom alarmtildeling har en viktig symbolfunksjon for alarmbrukere generelt er dette viktig kunnskap for politiet. Politiet må da være svært bevisst på hvordan et budskap om alarmtildeling blir oppfattet, ikke minst i tilfeller der politiet ikke vurderer alarm som et hensiktsmessig virkemiddel.

8.6 Tildelingsperiode

Mobil voldsalarm tildeles som hovedregel for tre måneder av gangen. Politiet kan beslutte å videreføre tildelingen for perioder inntil tre måneder. Tidsbegrensningen må sees i sammenheng med at mobil voldsalarm har til hensikt å skulle løse akutte⁵¹ problemer og er ikke ment å være et tiltak av permanent varighet (jf. rundskriv 2003/025). Også i Merseysideprosjektet ble det understreket at alarmtildeling skulle være kortvarig. Man ville unngå at alarmene utviklet seg til å bli *«an open – ended, ever-expanding drain on police resources»*. (Lloyd, Farrell og Pease 1994 s. 5). Det er imidlertid grunn til å fremheve at i Merseysideprosjektet inngikk alarmer i en helhetlig tilnærming knyttet til det å styrke situasjonen for den enkelte trusselutsatte. Vurderingen av alarmperiodens lengde vil gjerne avhenge av totaltilbudet den enkelte tilbys. Det fremgår videre at den enkelte bruker i Merseysideprosjektet fikk forklart at tiltaket var ment å være kortvarig og hvor siktemålet var at den trusselutsatte kunne få bygget opp selvtilit og lagt til rette nødvendige forutsetninger for tilværelsen på lengre sikt.

De fleste brukerne i materialet hadde hatt voldsalarm i ganske lang tid. De aller fleste hadde hatt alarm i underkant av ett år, mens noen hadde hatt alarm i flere år. De fleste har hatt alarm sammenhengende over tid, mens noen få har hatt alarmer i flere kortere perioder. To av brukerne var nye brukere og hadde kun hatt alarm i et par uker. Hovedtendensen er altså at alarmbrukerne i dette materialet hadde forholdsvis lang erfaring med det å ha voldsalarm.

51 Dette understrekes også av Rikspolisstyrelsen i forbindelse med trygghetsalarmer. ("Forsøksverksamhet med livvaktsskydd för hotade kvinnor m.m. - et regeringsuppdrag 1993).

8.6.1 Vurdering av tildelingsperiodens lengde

De fleste alarmbrukerne var positive til at det fantes en tidsbegrensning. Det var imidlertid ulike syn når det gjaldt varigheten. Det var svært få av informantene som mente at tildeling i 3 måneder med mulighet for forlengelse var en tilfredsstillende løsning. Hovedtendensen var at tre måneder i utgangspunktet ble ansett som for kort tid. Omtrent halvparten av informantene mente dette. De resterende mente enten at behovet for å ha alarm i kortere eller lengre tid ville variere fra sak til sak eller hadde ikke prinsipielle synspunkter på dette. De fleste brukerne mente også at den trusselutsatte bør ha mye å si når det gjelder varigheten av det å ha alarm. Her fant en både de som mente at brukeren selv burde få bestemme varigheten, samt at politiet måtte være lydhøre for behovene den enkelte ga uttrykk for i forbindelse med spørsmål om innlevering av alarmen.

Flertallet⁵² av de profesjonelle aktørene mente at en tildelingsperiode på tre måneder i utgangspunktet er for kort tid. Bare én mente at retningslinjene sikrer alarmtildeling med tilstrekkelig varighet. Det ble imidlertid vist til at alarmbehovet kan variere i ulike perioder. Dette gjelder for eksempel i tilfeller hvor det også foreligger en straffesak. En av de profesjonelle aktørene sier:

«Det er egentlig bare tull at det er tre måneder. Første gangen - så er det nye tre måneder. En sak tar kanskje et år eller to før den kommer opp i retten. Og da vil en ha forskjellige faser hele veien i forbindelse med etterforskningen: Du har selve etterforskningen - den akutte situasjonen der, så kommer en rolig periode, så kommer tiltalebeslutning, så blusser det opp igjen og så kommer rettssaken, så blusser det opp igjen - så kommer soning og en del som går rundt og venter på soning - og etter soning.»

I følge denne informanten vil det bero på en helhetsvurdering om man vil kalle tilbake alarmen i perioder hvor behovet er lavt eller om man lar den trusselutsatte ha alarmen uavbrutt gjennom sakens ulike faser. Flere av de profesjonelle aktørene viser videre til erfaringene med de stasjonære alarmene hvor alarmene har vært utplassert i lang tid. Dette brukes som begrunnelse for at tildelingsperioden er for kort fordi en kan se denne erfaringen som en dokumentasjon på alarmbehov over lengre tid. I denne sammenheng kan det være verdt å merke seg at erfaringene med

⁵² Det var fem av de åtte spurte som mente at 3 måneder i utgangspunktet er for kort tid. To hadde ikke spesielle synspunkter på dette.

langvarig tildeling av de stasjonære alarmene også trekkes frem som begrunnelse for hvorfor retningslinjene ble endret slik at tildelingsperioden i utgangspunktet økte fra 1 til 3 måneder.

Materialet indikerer at tildelingsperioden på 3 måneder oppleves som for kort. På dette punkt samsvarer langt på vei oppfatningen blant de profesjonelle aktørene og alarmbrukerne. En bredere empirisk undersøkelse bør belyse om dette er en utbredt oppfatning. Det bør også undersøkes hvorvidt praksis i de ulike politidistriktene er forskjellig når det gjelder varigheten av alarmtildeling.

8.6.2 Risiko for avhengighet og behov for å venne seg av med alarm

Materialet gir imidlertid eksempler på at tidsbegrensning og en viss tvang i regelverket kan være et gode. En av brukerne trekker for eksempel frem hvordan hun opplevde at hun ble avhengig av alarmen. Hun beskriver dette slik:

« ... men jeg ble veldig avhengig av den. Så da de sa at nå har det ikke skjedd noe på et år, ikke noe anmeldelse, du har ikke sett ham, så nå må du levere den inn. Da fikk jeg litt sånn småpanikk og tenkte «herregud hvordan skal jeg klare meg uten den og...». Da begynte jeg å teste meg sånn gradvis og gå ut og la den ligge hjemme og nå skal jeg prøve å skru den av og klare meg uten bare for å føle på hvordan jeg skal klare å levere den fra meg. Så det gikk greit.»

Denne brukeren var glad for tidsbegrensningen på tre måneder fordi en lengre periode ville forsterket avhengigheten og gjort det vanskeligere å venne seg av med alarmen. Hun fremhevet imidlertid i denne sammenheng at politiet måtte være lydhøre overfor den enkeltes behov. Hun beskriver hvordan det å levere inn alarmen hadde en positiv funksjon for henne:

«Så da jeg først leverte den, da følte jeg det egentlig litt befriende egentlig, ok nå er jeg kommet enda et skritt videre.»

En ser at kravet om innlevering av alarm utløser en prosess hos kvinnen slik at når alarmen leveres inn blir dette en milepæl som viser at hun er kommet videre.

Materialet illustrerer imidlertid også den spenningen som kan oppstå mellom kvinnens vurdering av behov for alarm og politiets trusselvurdering. Det fremgår av rundskrivet at: «*Dersom trusselsituasjonen etter en nærmere vurdering tilsier at*

behovet for mobil voldsalarm ikke lenger er tilstede, opphører avtalen...» (rundskriv 2003/25). Om trusselen fortsatt er til stede avhenger blant annet av om trusselutøver har prøvd å kontakte den trusselutsatte, at vedkommende har opptrådt truende osv. Materialet gir eksempler på at brukere håper på at det skjer noe som utløser en trusselsituasjon fordi dette øker muligheten for å få beholde alarmen. En sier:

«...at du på en måte må håpe på at det skjer noe for at du skal få lov til å beholde den da. Sånn at hvis du ikke hører noe fra den som truer deg da har du ikke noen grunn til å ha den lenger.»

En annen har vurdert å oppsøke trusselutøver for å utløse en trusselsituasjon for dermed å kunne dokumentere fortsatt behov. Noen vil kanskje stusse over å utsette seg for en slik risiko. Imidlertid foretrekker denne kvinnen å gå inn i «kontrollert risikosituasjon» med sikte på å kunne beholde et beskyttelsestiltak som kan beskytte henne i eventuelle senere risikosituasjoner hvor denne kontrollen ikke er tilstede. Disse eksemplene viser at regelverket har utilsiktede virkninger. Om slike virkninger er utbredt bør undersøkes nærmere.

8.6.3 Forutsetninger for en tilværelse uten alarm

Fremstillingen har hittil belyst synspunkter på varigheten av tildelingen av mobil voldsalarm. I denne forbindelse kan det imidlertid være interessant å se nærmere på hva de trusselutsatte⁵³ selv mente skulle til for at de ikke lenger skulle ha behov for alarmen. Dette er et spørsmål informantene syntes det var vanskelig å svare på. Dette er ikke overraskende særlig for dem som hadde hatt alarm i kort tid. Disse befinner seg fortsatt i en svært belastet situasjon og hvor det kan være vanskelig å forestille seg en tilværelse uten alarm. Alarmbrukerne oppgir ulike forutsetninger for en tilværelse uten alarm: En hovedforutsetning er at trusselutøveren ikke lenger kan utøve vold eller trusler mot den trusselutsatte, fordi trusselutøveren har forlatt landet, er i fengsel eller slutter å true eller å begå vold. At den viktigste forutsetningen er at trusselen fjernes kan synes opplagt. Enkelte nevner imidlertid også forutsetninger som knytter seg til dem selv. En nevner at hun må oppleve en ster-

53 To tredjedeler av brukerne har uttalt seg om dette.

kere følelse av trygghet, mens en annen sier at hun enten må flytte utenlands eller endre sin egen situasjon på en slik måte at hun reduserer risikoen for å bli utsatt for vold og trusler. Også i denne sammenhengen er Merseyprosjektet i England interessant. Her valgte man i forbindelse med alarmordningen å ansette en medarbeider tilknyttet «a local community centre» som blant annet hadde som oppgave å følge opp alarmbrukeren i den perioden hun hadde alarm. En av målsettingene med hennes arbeid var å hjelpe den trusselutsatte til å skape endringer i tilværelsen med sikte på å kunne leve uten alarm (Lloyd, Farrel og Pease 1994). Dette indikerer at ikke bare sikkerheten, men den totale situasjonen til den trusselutsatte er viktige forutsetninger for en tilværelse uten alarm.

8.7 Om varsling av trusselutøver

8.7.1 Innledning

I forbindelse med tildeling av mobil voldsalarm reises spørsmålet om trusselutøveren skal varsles om alarmtildelingen. Det følger av både eldre og nyere retningslinjer at den potensielle voldsutøveren bør informeres om at den volds- og trusselutsatte har alarm. (jf. rundskriv G-66/97 og 2003/025). Det legges med andre ord i utgangspunktet føringer på at dette bør gjøres. Imidlertid skal slik varsling godkjennes og bare foretas dersom alarmbrukeren samtykker⁵⁴ i dette. I både eldre og nyere retningslinjer forutsettes det at varsling av trusselutøver har en forebyggende effekt.

At det kreves samtykke fra alarmbrukeren er i tråd med det de trusselutsatte selv mener. De aller fleste⁵⁵ mente at den trusselutsatte var den som burde bestemme dette. Den trusselutsatte er den som har best kunnskap om hvordan trusselutøveren vil reagere, herunder de beste forutsetningene for å kunne vurdere om opplysningen vil avskrekke ham fra å begå vold eller bidra til å utløse ny vold. En mente imidlertid at politiet burde foreta vurderingen fordi politiet hadde best kjennskap til dette. En annen mente videre at det kunne være slik at den trusselutsatte hadde

54 I den interne evalueringen av den stasjonære alarmordningen reises det spørsmål om hvorvidt politiet skal ta den endelige avgjørelsen om varsling av trusselutøveren i samråd med den trusselutsatte. En slik løsning ville innebære at beslutningen flyttes fra den trusselutsatte til politiet jf. Voldsalarm for trusselutsatte. Rapport fra forsøksprosjekt 1997-1999 (2000).

Siden de nye retningslinjene stiller krav om samtykke fra den trusselutsatte ser det ut til at denne løsningen ble fokastet.

55 Det var 8 av 11 som mente dette, mens to ikke har uttalt seg om dette spørsmålet.

så store psykiske problemer når spørsmålet kommer opp at det kan være vanskelig å foreta vurderingen. Denne brukeren var imidlertid glad fordi hun hadde fått bestemme dette selv.

Oppfatningen hos de profesjonelle aktørene samsvarer i stor grad med brukernes. Som hovedregel mener de profesjonelle aktørene⁵⁶ at den trusselutsatte selv må avgjøre spørsmålet om trusselutøveren bør varsles. Bare én mener at politiet konkret bør råde den trusselutsatte til å varsle og fremholder at det kanskje burde varsles i flere tilfeller enn det som gjøres i dag under henvisning til den forebyggende effekten. Alle informantene er oppmerksomme på at varsling kan ha ulike konsekvenser, der varsling både kan forebygge og utløse vold og trusler.

8.7.2 I hvilken grad alarmbrukerne har ønsket å varsle

Det varierer i hvilken grad alarmbrukerne ønsket å varsle trusselutøveren om alarmtildelingen. Flertallet⁵⁷ (7) ønsket ikke at trusselutøveren ble varslet, mens fem alarmbrukere ønsket å varsle trusselutøveren. Dette avviker fra resultatene i evalueringen av de stasjonære alarmene hvor 13 av 15 trusselutsatte valgte å varsle (Skjølberg 2000). En nærmere undersøkelse av materialet viser imidlertid at forskjellene likevel ikke er så store. Selv om et flertall ikke ønsket at trusselutøveren skulle varsles formelt om alarmtildelingen fra politiets side var trusselutøveren i stor utstrekning⁵⁸ kjent med at kvinnen hadde alarm. Denne kunnskapen hadde han fått enten ved at alarmbrukeren selv hadde fortalt ham om det, eller han hadde fått kunnskap om det på andre måter. Det kan umiddelbart synes overraskende at enkelte av alarmbrukerne har fortalt trusselutøveren om alarmtildelingen når de samtidig ikke har ønsket at politiet skulle varsle. Det kan imidlertid fremstå som mer skremmende at politiet sender ut et formelt brev om dette enn dersom opplysningen gis av den trusselutsatte selv. I tillegg kommer spørsmålet om formell varsling opp på et tidspunkt der situasjonen gjerne oppleves mest akutt. Opplevelsen av risiko ved å gi opplysningen kan endre seg over tid.

56 Det var fem av de åtte profesjonelle aktørene som uttalte seg om dette spørsmålet.

57 Den siste informanten husket ikke om politiet hadde varslert trusselutøveren.

58 I forhold til 10 av brukerne er det opplysninger i saken som tyder på at trusselutøveren har kjent til at de har alarm.

Brukerne ga ulike begrunnelser for om det skulle sendes ut formelt brev til trusselutøveren om alarmtildeling fra politiets side eller ikke. Å avskrekke trusselutøveren var et argument som ble trukket frem for å begrunne at det ble varslet. En av alarmbrukerne var overbevist om at den eneste grunnen til at voldsutøveren lot henne være i fred var at han visste at hun hadde voldsalarm. En annen mente at det å få et slikt varsel kunne få trusselutøveren til å tenke seg om. At trusselutøveren fikk vite at politiet kunne komme veldig fort som følge av alarmen var også et argument som ble trukket frem. En av brukerne fremholder også at når trusselutøveren sa at ingen trodde henne kunne hun vise til at politiet i alle fall trodde nok på henne til å gi henne voldsalarm. Støtten som kvinnen opplevde gjennom alarmtildelingen ble altså noe som bidro til å styrke henne overfor trusselutøveren.

De som ikke ville varsle var i stor grad opptatt av å ikke provosere trusselutøver. En fremholder at voldsutøveren for enhver pris ikke må få vite at hun har alarm fordi det overhode ikke vil virke avskrekkende. Tvert imot vil dette kunne føre til at volden og truslene blir mer utspekulerte. Flere opplever det som en fordel at trusselutøveren ikke vet at de har alarm i en eventuell trusselsituasjon. En sier for eksempel at hun føler hun har et overtak dersom han ikke kjenner til alarmen. En annen fremholder at hvis han vet at hun har alarm er det første han vil gjøre å ta alarmen fra henne. Da har hun ingen sjanse. Når han ikke kjenner til alarmen har hun fortsatt en sjanse til å klare å komme seg ut av trusselsituasjonen. Enkelte fryktet også at trusselutøveren ville se det som et svakhetstegn at de hadde fått alarm. En sier:

«...det er vel det verste signalet jeg kan gi fordi det er jo det han vil, at jeg skal gå rundt og være redd.».

Med andre ord knytter begrunnelsene seg både til trusselutøveren (frykten for å utløse vold), til en eventuell trusselsituasjon (å ha et overtak) og mot den trusselutøverte selv (å ikke fremstå som svak).

8.7.3 Om politiet legger føringer på om trusselutøver bør varsles

Fordi retningslinjene legger føringer på at trusselutøver bør varsles, ble det undersøkt i hvilken utstrekning politiet har rådet alarmbrukerne til å varsle med utgangspunkt i hva brukerne opplyste om dette. Som nevnt ovenfor fant Skjølberg (2000)

at kvinnene som hovedregel valgte å varsle trusselutøveren. Hun fremhever imidlertid at dette var en vanskelig avgjørelse for kvinnene, men at de lot seg overtale. Hennes undersøkelse indikerer altså at det ble lagt føringer på dette spørsmålet fra politiets side.

Ser en på brukerne i denne evalueringen varierer det i hvilken grad politiet har lagt slike føringer. Generelt ser det ut til at politiet har vært forsiktige med å gi å konkrete råd. I den grad politiet har lagt føringer på om trusselutøveren bør varsles har de informert den trusselutsatte om at det å varsle kan bidra til at trusselutøveren i større grad holder seg unna. I mange tilfeller har de pekt på fordeler og ulemper ved det å varsle. I alle sakene kan det synes som det har vært opp til den enkelte trusselutsatte å bestemme om voldsutøver skal varsles eller ikke. Dette er i tråd med retningslinjene slik det ble redegjort for ovenfor.

8.7.4 Sammenfatning

Fremstillingen har vist at brukerne som hovedregel ikke ønsket at politiet skulle varsle trusselutøveren om alarmtildeling. Samtidig viser materialet at trusselutøveren i stor grad likevel har kjent til at kvinnene har alarm. Studien viser videre at politiet i stor grad har latt avgjørelsen om formell varsling være opp til den trusselutsatte. Når det gjelder den formelle varslingen, samt i hvilken grad det legges føringer på dette spørsmålet fra politiets side kan funnene i denne studien synes å avvike fra tidligere undersøkelser knyttet til de stasjonære alarmene. Dette kan indikere en utvikling i retning av at man er mer tilbakeholden med å påvirke alarmbrukeren i retning av å varsle nå enn tidligere. Hvorvidt dette er tilfelle kan imidlertid bare dokumenteres gjennom en større undersøkelse. I tillegg bør det undersøkes om det er variasjoner mellom politidistriktene når det gjelder dette spørsmålet.

8.8 Anmeldelse

8.8.1 Om forholdet anmeldes

Anmeldelse er ikke et vilkår for å få tildelt mobil voldsalarm. Dette fremgår eksplisitt av gjeldende retningslinjer for mobil voldsalarm jf. rundskriv 2003/025.

Rundskrivet (G-66/97) som gjelder tildeling av stasjonær voldsalarm til trusselut-satte, gir imidlertid indikasjoner på at det kan ligge føringer i regelverket i retning av at forholdet bør anmeldes til tross for at dette ikke er et krav. I rundskrivet heter det at: «*Det er ikke et absolutt krav om at anmeldelse skal foreligge for tildeling av voldsalarm*» (jf. pkt. 3 første ledd). Ordlyden «ikke et absolutt krav» indikerer at anmeldelse er ønskelig, men ingen forutsetning og kan representere en føring i regelverket i retning av anmeldelse.

Alarmbrukerne i denne studien hadde som hovedregel⁵⁹ levert en eller flere anmeldelser mot trusselutøverne. Flere⁶⁰ av dem hadde opplevd at politiet hadde oppfordret dem til å anmelde, men det er ingen tendens til at brukerne har følt press i en slik retning. En av informantene hadde imidlertid erfaring med at politiet særlig tidligere uttrykte at forholdet burde anmeldes dersom politiet skulle ha mulighet til å gjøre mer i saken. Hun opplevde imidlertid denne holdningen som mindre fremtredende ved senere henvendelser til politiet.

Et forhold en ofte møter i saker om vold i nære relasjoner er at den som utsettes for volden ikke nødvendigvis ønsker utøveren straffet – men ønsker at volden skal stanse. Å trekke tilbake anmeldelsen er derfor ikke uvanlig i saker om vold i nære relasjoner (jf. Green 2002) og reflekterer den ambivalensen mange kvinner føler når saken knytter seg til en person som står dem nær. I denne undersøkelsen fremstår imidlertid kvinnene som nokså sikre på at de ønsket å anmelde trusselutøveren. For seks av kvinnene var det opplysninger om hvorvidt anmeldelsen var trukket tilbake. Bare to oppgir å ha gjort dette. At ikke flere av kvinnene uttrykte ambivalens i denne forbindelse kan reflektere at samlivet med trusselutøveren var brutt og at disse kvinnene hadde kommet ganske langt i bearbeidingen av volden og trusselene. Enkelte har imidlertid opplevd ambivalens i forhold til anmeldelse. En av kvinnene uttrykker:

«Først og fremst så sa jeg at jeg ikke ønsker at han skal bli dømt for det, men jeg vil ha beskyttelse.»

59 Dette gjaldt alle informantene i denne undersøkelsen med unntak av én. Saken til den siste var også anmeldt, men det var politiet som sto som anmelder, ikke den trusselutsatte.

60 Det var åtte av kvinnene som hadde opplevd dette.

Om alarmbrukerne har valgt å anmelde forholdet eller ikke er viktig å belyse i en landsdekkende undersøkelse. I hvilken grad kvinnene har valgt å anmelde forholdet er sentralt for å belyse omfanget av kontakt med politiet jf. kapittel 8. En del av kvinnene har fått alarmen i forbindelse med at de har tatt kontakt med politiet for å anmelde forholdet. En anmeldelse er gjerne en forutsetning for at politiet skal bli kjent med at den enkelte er trusselutsatt og har et alarmbehov. Om forholdet er anmeldt eller ikke kan dermed gi nyttig kunnskap om et viktig rekrutteringspunkt i forhold til alarmbruk. Om forholdet er anmeldt eller ikke kan også reflektere om brukerne primært har ønsket beskyttelse eller også påtale og straff for trusselutøver.

8.8.2 Om mobil voldsalarm kan føre til at flere velger å anmelde

Det er ikke uvanlig at den trusselutsatte frykter at en anmeldelse kan forverre situasjonen og utløse ny vold. En kan tenke seg at muligheten til å få tildelt mobil voldsalarm kan føre til at flere tør å anmelde vold og trusler til politiet. I så fall vil alarmen ha en trygghetsskapende funksjon som i neste omgang fører til at flere anmelder vold og trusler de er blitt utsatt for.

De aller fleste alarmbrukerne (10 av 13) mente at det å få mobil voldsalarm kunne føre til at flere anmeldte forholdene de var blitt utsatt for. En av kvinnene forteller at hun hadde vært redd for at anmeldelsen skulle gjøre situasjonen verre for henne. For denne kvinnen virket det som at voldsalarmen var medvirkende til at hun valgte å anmelde. En annen hevdet at det var redsel for trusselutøveren som var grunnen til at hun ikke ønsket å anmelde. Hun var redd anmeldelsen skulle føre til at eksmannen drepte henne. De som ikke mente at voldsalarm kunne føre til flere anmeldelser, mente enten at alarmbruk og anmeldelse var to forskjellige ting som ikke hadde noe med hverandre å gjøre, eller at dagens alarm ikke er god nok til å gi en slik effekt. For den siste manglet det opplysninger om dette. Resultatene i denne studien kan indikere at et tilbud om mobil voldsalarm kan føre til at flere velger å anmelde vold og trusler. Denne sammenhengen bør kartlegges nærmere.

9

Om alarmene og bruken av dem

9.1 Om alarmene

9.1.1 Erfaringer med flere typer alarm

Flere av brukerne i denne undersøkelsen har erfaringer med flere typer voldsalarmer. Dels har dette sammenheng med at brukerne som hadde hatt alarm via Aktiv Sikkerhet A/S brakte med seg sine erfaringer inn i pilotprosjektet. Pilotprosjektet omfattet som nevnt utprøving av to alarmtyper, Hiper og Benefon. Man ønsket å innhente brukernes vurdering av de ulike alarmtypene med sikte på å kunne velge ut de beste typene i et permanent tilbud. I tillegg har det vært ønskelig å kunne tilby ulike modeller – slik at brukerne kan få et alarmtilbud tilpasset den enkeltes behov.

9.1.2 Skifte av alarm

Skifte av alarm er noe de fleste brukerne i denne studien har opplevd. Av det totale utvalget av brukere hadde to tredjedeler vært nødt til å skifte ut den mobile voldsalarmen på grunn av tekniske problemer (jf. nærmere om dette nedenfor). Flere oppgir negative opplevelser knyttet til det å skifte alarm. Enkelte anfører at det tok for lang tid å vente på ny alarm da alarmen gikk i stykker. En forteller for eksempel at det tok seks måneder fra feilen ble avdekket til hun fikk en ny. Andre har imidlertid erfart at feil ved alarmen ble reparert i løpet av et par dager. Perioden uten alarm har ført til stor uttrygghet for enkelte slik at de ikke har våget å gå ut.

En av informantene beskriver denne situasjonen slik:

«Så leverte jeg den nede på politistasjonen en fredag og så var jeg og hentet en ny en. Det var torsdagen i uken etter og det var noen fæle dager da jeg ikke hadde den. Men jeg hadde jo den andre i huset, (...)... jeg gikk ikke ut noe særlig fordi at når jeg var hjemme så var jeg sikker på at jeg hadde den faste, men jeg fikk tilbake den andre, så ... ja det er rett og slett et helt annet liv å leve, å få den i hånden».

Denne kvinnen hadde stasjonær alarm i hjemmet i tillegg til den mobile alarmer. Utsagnet illustrerer tydelig hvor bundet hun blir til hjemmet i det øyeblikket hun kun sitter igjen med alarmbeskyttelse gjennom den stasjonære alarmer.

De som har skiftet alarm som en del av den organiserte testingen av ulike typer alarmer i pilotprosjektet har imidlertid ikke opplevd skiftet av alarm som problematisk. Dette skyldes sannsynligvis at disse i utgangspunktet var forberedt på at de skulle prøve ut ulike alarmer og at skiftet dermed var forutsigbart, samt at de sannsynligvis ikke måtte vente lenge på å få ny alarm.

9.1.3 Stasjonær contra mobil voldsalarm

Det er i dag besluttet⁶¹ å avvikle ordningen med stasjonære alarmer til trusselutsatte. Alarmtilbudet skal utelukkende omfatte mobil voldsalarm. Kostnadshensyn kan tilsi at man ikke kan beholde tilbud om både stasjonær og mobil alarm. Å erstatte den stasjonære alarmer med mobil alarm baserer seg imidlertid på en forutsetning om at den mobile alarmer dekker de samme behovene som stasjonær voldsalarm. Den trusselutsatte vil ha den mobile voldsalarmen tilgjengelig også i egen bolig og er dermed sikret alarmbeskyttelse. Det er imidlertid ikke uten videre slik at de mobile alarmene vil kunne gi den samme beskyttelsen som de stasjonære alarmene.

I underkant av halvparten av brukerne har hatt stasjonær alarm i tillegg til den mobile alarmer. Disse har gitt opplysninger om hvordan de opplever den stasjonære alarmer i forhold til den mobile alarmer. Ikke overraskende pekes det på at den mobile voldsalarmen gir dem muligheten til å bevege seg utendørs, noe den

⁶¹ Dette er opplyst fra ansvarlig saksbehandler i Politidirektoratet.

stasjonære ikke gjør. Imidlertid understrekes det også at den stasjonære alarmen oppfyller noen viktige selvstendige behov. Den stasjonære alarmen kan beskytte familien til den trusselutsatte. En uttrykker det slik:

«...for meg så var det en trygghet når jeg flyttet tilbake med barna at jeg visste at hu eldste dattera mi var i stand til å utløse den stasjonære alarmen hvis han skulle være på døra når jeg ikke var hjemme.»

Et vesentlig poeng er at den stasjonære alarmen kan beskytte flere enn bare den trusselutsatte. Den bidrar til å beskytte familien når den trusselutsatte er ute av huset. Å vite at familien er trygg betyr mye både for familien og den trusselutsatte. Den som trues bærer ofte mye skyldfølelse for å sette andre familiemedlemmer i en vanskelig situasjon. Dette gjelder ikke minst egne barn. At den stasjonære alarmen kan bidra til å gi en ekstra trygghet og dempe noe av den frykten mødrene føler er derfor svært viktig jf. nærmere om dette i kapittel 12 pkt. 12.2.

Det kan også være slik at trusselutsatte med minoritetsbakgrunn som kan dårlig norsk eller funksjonshemmede trusselutsatte med nedsatt språkevne kan ha mer nytte av en stasjonær alarm enn en mobil voldsalarm. Siden den mobile alarmen i stor grad baserer seg på talefunksjonen kan en stasjonær alarm i noen tilfeller gi bedre beskyttelse for disse gruppene. Når den stasjonære alarmen aktiveres, kan politiet overheøre hva som skjer i leiligheten. Stasjonære alarmer kan også være et bedre tilbud enn mobile alarmer for eldre trusselutsatte. Eldre trusselutsatte er ofte ikke vant til mobiltelefoner og kan føle seg mer bekvemme med den stasjonære alarmen, da denne har mange likhetstrekk med trygghetsalarm for eldre.

De fleste profesjonelle aktørene er skeptiske til å la de mobile alarmene erstatte de stasjonære. De anfører at brukernes behov må være utgangspunktet for hvilken alarmløsning som velges. En av de profesjonelle aktørene trakk frem som et problem at den mobile alarmen må bæres rundt i huset og at det kan være problemer med å ha dekning innendørs. Det kan også være geografiske områder i Norge hvor det er dårlig dekning for den mobile alarmen, og hvor den stasjonære alarmen vil gi bedre beskyttelse. En av de profesjonelle aktørene sier:

«Den kan ikke erstatte stasjonær, fordi det er områder som ikke har dekning, så det må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Vi kan fort komme i den situasjonen at vedkommende ikke har dekning på bopelen sin med mobil voldsalarm.»

De som mener at de mobile alarmene bør erstatte de stasjonære fremhever at den mobile alarmen langt på vei oppfyller funksjonen til den stasjonære eller at kostnadshensyn⁶² taler for en slik løsning.

På dette punkt tilsier resultatene av denne undersøkelsen at mobil alarm ikke kan erstatte stasjonær alarm. Her burde myndighetene ventet med beslutningen om å avvikle den stasjonære alarmordningen. I verste fall kan denne beslutningen innebære at man svekker tilbudet til trusselutsatte – en gruppe som i utgangspunktet befinner seg i en svært utsatt posisjon med begrensede tilgjengelige midler til å ivareta egen sikkerhet.

9.1.4 Tekniske problemer

Det fremgår av det som er skrevet tidligere at mange⁶³ av alarmbrukerne oppgir å ha opplevd tekniske problemer i forbindelse med at de har hatt mobil voldsalarm. Det er noen flere som har opplevd tekniske problemer blant dem som har hatt alarm gjennom pilotprosjektet enn de som har hatt alarm gjennom den landsdekkende ordningen. Dette er ikke så overraskende da de som har deltatt i pilotprosjektet har hatt alarm i en periode der alarmene var under utvikling.

Problemene har knyttet seg til ulike forhold. Brukerne opplyser om problemer knyttet til posisjoneringsfunksjonen, at alarmen er blitt utløst uten at brukeren har trykket på den, at alarmen ikke lar seg lade opp, problemer med talefunksjonen, samt at andre ringer til alarmen fordi den inneholder et simkort som fortsatt er registrert på en annens mobiltelefon. Sistnevnte situasjon kan synes å ha bidratt til å øke den trusselutsattes opplevelse av frykt. Materialet gir ikke grunnlag for å knytte de tekniske problemene til de ulike typene alarmer.

Det som er tankevekkende er at enkelte av de trusselutsatte oppgir å ha gått rundt med en alarm som de har trodd har fungert tilfredsstillende, men at det etter hvert kommer frem at dette ikke er tilfelle. Som nevnt tidligere hadde én av de trusselut-

62 Et tilbud som nevnes som en mulig erstatning for den stasjonære alarmen er et tilbud fra Telenor om at man for eksempel ved å taste 1 på ordinær fasttelefon kan kobles direkte videre til politiet. Denne tjenesten er et langt rimeligere tilbud enn dagens stasjonære alarm. En slik løsning vil imidlertid ikke innebære at politiet kan høre alt som skjer i leiligheten noe som er tilfelle dersom en stasjonær alarm utløses.

63 Dette gjaldt to tredjedeler av informantene i denne undersøkelsen.

satte fått beskjed fra politiet at alarmerne ikke hadde virket på en måned. Et par av brukerne oppgir også å ha fått utdelt en alarm man i utgangspunktet visste ikke virket tilfredsstillende. I begge tilfeller virket ikke posisjoneringsfunksjonen. Begrunnelsen fra politiets side for at den defekte alarmerne ble delt ut var at det var bedre med en alarm som virket halvveis, enn det å ha ingen alarm i det hele tatt. Den første situasjonen er mer betenkelig enn den siste fordi den trusselutsatte kan gå inn i risikosituasjoner i den tro at alarmerne virker, når den faktisk ikke gjør det. Når den trusselutsatte vet alarmerne er defekt kan hun ta sine forholdsregler.

Flere av brukerne uttrykte behov for å teste ut alarmerne sammen med politiet i større grad enn det som ble gjort. Dette fremsto som en viktig forutsetning for å kunne føle seg trygge på at alarmerne virket dersom en risikosituasjon skulle oppstå.

9.1.5 Ønske om bedre utforming

I underkant av halvparten av alarmerbrukerne har kommentarer til hvordan alarmerne er utformet. Dette er i stor grad brukerne som har deltatt i pilotprosjektet. At det først og fremst er disse som har synspunkter på utformingen av alarmerne er ikke overraskende. Utformingen av alarmerne var ett av temaene testbrukerne hadde som oppgave å gi tilbakemelding på i pilotprosjektet. Opplysningene brukerne gir er ikke så spesifikke at det er mulig å knytte dem til konkrete alarmtyper. Imidlertid reflekterer synspunktene hvilke hensyn brukerne synes er viktig å ivareta.

Flere kritiserer alarmerne for å være for *store* og klumpete. En konsekvens er at det er vanskelig å bære alarmerne på seg, og at den isteden gjerne bæres i vesken. En av brukerne sier:

«Det eneste jeg synes er litt dumt er at jeg må alltid ha den i veska. Jeg kan ikke gå med den, jeg kan ikke ha den i en jakkelomme for den er jo så stor (...) så jeg må hele tiden ha den i veska. Så det blir så fomite hele tida.»

Denne brukeren hadde foretrukket å ha alarmerne i beltet eller å kunne bære den på seg. At alarmerne må bæres i vesken gir for det første en risiko for at alarmens posisjoneringsfunksjon ikke virker fordi GPS – antennen må ha fri sikt til himmelen for at den kan gi posisjon. Alarmerne blir også mindre tilgjengelig ved at det tar lenger tid for den trusselutsatte å finne frem alarmerne i en risikosituasjon. Størrelsen på alar-

men kan også ha betydning for i hvilken grad brukeren blir minnet på det å være voldsutsatt. En av informantene sier for eksempel:

«...når du må gå med den slegga, så blir du på en måte påmint det... men hvis du har en litt liten alarm som du kan putte i lomma, så kan du glemme det litt samtidig som du har tryggheten.»

Et annet forhold som flere peker på er hvor *synlig* den er. Dette henger dels sammen med det som er beskrevet ovenfor når det gjelder alarmens størrelse fordi en stor alarm er mer synlig. Synlighet henger også sammen med om alarmen ser ut som en alarm. Alarmene som er i bruk har ulik utforming og det varierer i hvor stor grad alarmen skiller seg ut. Den typen mobil voldsalarm som er mest utbredt i dag (Benefon) har en utforming som kan likne på en vanlig mobiltelefon. Imidlertid har den ikke tastatur, noe som gjør at den skiller seg ut. Brukerne etterlyser med andre ord en mindre alarm som det er lettere å skjule. Det foreslås i denne forbindelse en alarm som for eksempel kan være i et kjede eller et armbånd eller har utforming som en liten personsøker. En slik utforming vil i følge brukerne være mindre avslørende enn den utformingen alarmene har hatt til nå.

Alarmbrukerne trekker frem ulike konsekvenser av at alarmen har en utforming som avslører at de bærer en alarm. En sier for eksempel:

«Og det at jeg gikk med den alarmen som ikke ser ut som en telefon og blinker (...) du får jo spørsmål - det synes jeg var negativt, det synes jeg var ubehagelig og jeg synes det var vanskelig for jeg hadde ikke lyst til å luge og jeg hadde heller ikke lyst til å fortelle alle om det.»

Dette reflekterer den stigmatiseringen enkelte opplever som følge av det å bære mobil voldsalarm jf. kapittel 10 pkt. 10.8. En annen frykter at trusselutøveren på grunn av alarmens utforming skal se at hun har voldsalarm og at dette kan utløse voldsutøvelse fra hans side. Dette indikerer at alarmens utforming også kan ha betydning for brukernes trygghetsfølelse.

9.1.6 Ønske om flere funksjoner

I underkant av halvparten (5) av alarmbrukerne har kommentarer til alarmens funksjonalitet. Alle disse har vært tilknyttet pilotprosjektet. Disse etterlyser blant

annet en bedre posisjoneringsfunksjon. Det anføres at alarmer ideelt sett burde virket like godt inne som ute, på T-baner og i tunneler. I følge prosjektleder for pilotprosjektet i Oslo ligger den tekniske nøyaktigheten på de mobile voldsalarmene når det gjelder det å kunne lokalisere alarmerhetenes posisjon på +/- 22 meter i 95 % av måletiden. Treffsikkerheten avhenger imidlertid av omgivelsene, for eksempel reduseres treffsikkerheten i tettbygd strøk, av høye bygninger osv. Brukerne uttrykte bekymring for at det legges for stor vekt på at den trusselutsatte skal kunne formidle hvem hun er og hvor hun er i en akutt situasjon. Det fremgår av instruks⁶⁴ for mottak og håndtering av utløst mobil voldsalarm at politiet i kommunikasjonen med alarmbruker ved utløst alarm skal be om at vedkommende oppgir hvem hun er, hvor hun er, samt hva som skjer.

Brukerne opplever at når en i så stor grad baserer seg på talefunksjonen stilles brukerne ovenfor urealistiske krav og forventninger i en trusselsituasjon. Dersom brukerne i liten grad har tro på at de vil klare å formidle nødvendig informasjon i en risikosituasjon og denne opplevelsen er utbredt blant alarmbrukere flest, er denne begrensningen knyttet til alarmens funksjonalitet en sentral hindring mot at brukerne vil kunne oppleve alarmene som et godt voldsforebyggende virkemiddel.

Flere trekker videre frem at alarmer bør ha en funksjon der brukeren kan kontakte politiet uten nødvendigvis å utløse alarmer. De ønsker altså muligheten til å snakke med politiet eller eventuelt en annen kontaktperson når de føler seg utrygge, men hvor situasjonen ikke er akutt nok til at det er naturlig å utløse alarmer (se nærmere om denne problemstillingen i kapittel 11 pkt. 11.6.2).

9.2 Kunnskap om alarmernes begrensninger

Fremstillingen har hittil knyttet seg til hvilke erfaringer og synspunkter brukerne har hatt til alarmtyper, skifte av alarm, alarmens utseende og funksjonalitet. Et annet spørsmål er om brukerne har hatt kunnskap om de begrensninger som knytter seg til de mobile voldsalarmene.

64 Se rundskriv 2003/025 vedlegg 1.

Begrensningene som ligger i de tekniske løsningene har vært en utfordring i arbeidet med å utvikle mobile voldsalarmer. Fra myndighetenes side har man derfor vært bekymret for at alarmbrukerne skal ha urealistiske forestillinger om alarmens funksjonalitet. Faren ved en overdreven tro på alarmens funksjonalitet vil kunne være at de trusselutsatte kan oppleve en falsk trygghet og dermed utsette seg for risikosituasjoner der alarmen ikke kan gi tilfredsstillende beskyttelse. For å unngå en slik konsekvens har man fra myndighetenes, herunder politiets side, lagt stor vekt på å formidle kunnskap om begrensningene til brukerne.

Denne undersøkelsen viser at alle brukerne er klar over at alarmene har begrensninger knyttet til funksjonalitet. Først og fremst er de oppmerksomme på at GPS-antennen må ha fri sikt til himmelen og at alarmen har begrenset funksjonalitet innendørs. Flere trekker også frem at alarmen ikke virker på T-banen og i kjøpesentre. Alle er også oppmerksomme på at de må sjekke signalene for å sikre at posisjonen er registrert før de går inn i en bygning uten tilfredsstillende dekning.

Ingen av informantene nevner imidlertid at alarmen må bæres med antennen ut fra kroppen, noe som er viktig for at alarmen skal ha dekning. Dette kan bety at de ikke er oppmerksomme på denne begrensningen. Det kan imidlertid også være at brukerne har svart mer generelt på spørsmålet ved å oppgi at antennen krever fri sikt. Krav til måten alarmen bæres på er et forhold en kan anta at mange brukere ville være opptatte av. Å hele tiden måtte passe på at alarmen for eksempel ligger riktig i vesken eller i lommen er forhold en kan tro vil kunne virke stressende på mange. At denne begrensningen ikke nevnes kan tyde på at krav til måten alarmen bæres på ikke er et forhold alarmbrukerne er oppmerksomme på.

Å kjenne begrensningene knyttet til alarmenes funksjonalitet er imidlertid ingen garanti mot at brukerne kan oppleve en falsk trygghet. Det sentrale i denne sammenheng er hvorvidt og på hvilken måte de forholder seg til disse begrensningene. Materialet viser at to tredjedeler tar forholdsregler knyttet til disse begrensningene. Først og fremst innebærer dette at de sørger for å sjekke at de har siste posisjon før de går inn i en bygning uten dekning. Et par av informantene oppga imidlertid at de var svært frustrerte over at dette var nødvendig. De opplevde det både som tungvint og som en urealistisk forutsetning dersom trusselutøveren for

eksempel plutselig skulle dukke opp og de selv måtte stå og forsikre seg om at alarmen hadde registrert posisjonen deres.

Enkelte trekker frem at de overhode ikke oppholder seg i områder uten dekning. Ikke alle er imidlertid like påpasselige hele tiden. For eksempel var en av informantene nøye på å kontrollere posisjon i perioder der hun følte seg veldig truet, mens hun slappet mer av på dette i perioder hvor hun opplevde risikoen for vold som liten. Dette illustrerer hvordan brukernes opplevelse av trusselen i ulike perioder kan påvirke hvordan de bruker alarmen.

En tredjedel av informantene oppgir at de ikke forholder seg til alarmens begrensninger til tross for at de er klar over at de finnes. Enten tenker de ikke på begrensningene eller de er oppmerksomme på at alarmen ikke virker i bestemte tilfeller, men vurderer situasjonen som tilstrekkelig trygg. En fremholder for eksempel at bygningene hun går inn i uten dekning er befolket og at dette gir tilstrekkelig sikkerhet. Hun sier imidlertid også:

«Men det er slitsomt, vet du, å gå rundt og huske på dette hele tiden. Å måtte forholde seg til det hele tiden. Å måtte tenke på det hele tiden.»

Kvinnens utsagn reflekterer hvor belastende det er å ivareta egen sikkerhet og at det er vanskelig å holde et høyt aktsomhetsnivå over lang tid.

Hovedtendensen er at alarmbrukerne i denne undersøkelsen kjenner til alarmens begrensninger og forholder seg til dem. Dette indikerer at brukerne ikke har overdreven tro på den sikkerheten som alarmen kan gi dem. Dette gjelder imidlertid ikke uten unntak fordi en tredjedel ikke forholder seg til begrensningene til tross for at de kjenner dem. Dette kan tilsa at det er en viss risiko for at brukerne stoler for mye på den sikkerheten som alarmen kan gi dem. Materialet indikerer imidlertid at det ikke nødvendigvis er slik at det er alarmen brukerne stoler for mye på når de ikke tar hensyn til alarmens begrensninger. Graden av aktsomhet har sammenheng med hvor sterk trusselen oppleves til enhver tid og med slitasjen den enkelte opplever når det gjelder å ivareta egen sikkerhet. Materialet gir dermed liten støtte for å si at brukerne i dette materialet uttrykte for stor tiltro til den beskyttelsen som alarmen kan gi dem.

9.3 Om bruken av alarmene

9.3.1 Om brukers ansvar og politiets ansvar

Fremstillingen har hittil fokusert på de mer tekniske sidene ved alarmene. I det følgende skal bruken av alarmene belyses nærmere. Den enkelte bruker pålegges et ansvar gjennom tildeling av mobil voldsalarm. Dette fremgår eksplisitt av den informasjonen⁶⁵ som alarmbrukerne får ved tildeling av alarm. Under overskriften «Din rolle – ditt ansvar» heter det at: «... *det er svært viktig at du er bevisst på din rolle som bruker av alarmenheten og det ansvaret det medfører*». Det stilles med andre ord forventninger til hvordan brukeren skal opptre. Brukeren oppfordres blant annet til at alarmen alltid skal være slått på og at den bør lades om natten.

At brukeren pålegges et ansvar må sees i forhold til politiets ansvar for brukerens sikkerhet. Når brukeren utstyres med alarm påtar politiet seg et ansvar for den enkelte bruker. Dette følger dels av politiets alminnelige plikt til å beskytte samfunnsborgerne. I henhold til politiloven § 2 skal politiet yte borgerne hjelp og tjenester i faresituasjoner og forebygge kriminalitet. Politiet tar også på seg et spesifikt ansvar for brukeren i forbindelse med at de inngår en kontraktfestet avtale om tildeling av alarm. I rundskriv 2003/025 fremgår det for eksempel at politiet skal⁶⁶ rykke ut til alarmbruker ved utløst alarm. De profesjonelle aktørene som ble intervjuet trakk også frem at tildeling av voldsalarm bidro til å forsterke politiets følelse av å ha et spesielt ansvar for den enkelte bruker. Hos enkelte ble ansvaret også sett som et moralsk ansvar:

«Det er vi som beslutter å utdele som står moralsk ansvarlig for at den som får alarmen har fått en faktisk trygghet.»

Skal politiet oppfylle sitt ansvar for å beskytte den enkelte er de avhengige av at brukeren ivaretar sitt ansvar. En forutsetning for at mobile voldsalarmer skal fungere som et effektivt virkemiddel for volds- og trusselutsatte er at alarmen faktisk

65 Brukerne får utdelt en informasjonsbrosjyre som er utarbeidet med utgangspunkt i retningslinjene for mobil voldsalarm jf. rundskriv 2003/025. Informasjonen har bare vært tilgjengelig for de som har hatt alarm etter 1. januar 2004 (den landsdekkende ordningen).

66 Jf. instruks for mottak og håndtering av utløst mobil voldsalarm og kontrakten som inngås mellom politiet og alarmbruker pkt 5. I kontrakten heter det imidlertid også i pkt 7 at «...*politiets prioriteringer og tiltak ved utløst alarm må finne sted innenfor ordinær ressursituasjon. Dette medfører at politiet til enhver tid er henvist til å prioritere de ulike oppdragene på grunnlag av alvorlighetsgrad.*» Det understrekes imidlertid at utløst mobil voldsalarm vil ha høy prioritet.

brukes etter intensjonene. Dette forutsetter at alarmer tas med slik at alarmer er tilgjengelig dersom en trusselsituasjon skulle oppstå. Videre er det en forutsetning at alarmer faktisk brukes når en trusselsituasjon oppstår. Noen forhold kan imidlertid være til hinder for dette: For det første kan terskelen for å utløse alarmer være så høy at alarmer bruker ikke utløser alarmer i trusselsituasjoner. En annen mulighet er at alarmer bruker er så redd for å utløse alarmer ved en feiltakelse at alarmer ikke tas med eller slås av i situasjoner hvor alarmer burde være tilgjengelig og slått på. I det følgende skal det undersøkes hvorvidt og i hvilken utstrekning disse hindringene gjorde seg gjeldende for brukerne i denne undersøkelsen.

9.3.2 Om alarmer tas med

En viktig forutsetning for at brukeren skal oppfylle sitt ansvar og alarmer skal fylle sitt formål er at den trusselsatte bærer alarmer med seg. Hovedtendensen i denne studien er at de fleste alltid har alarmer med når de går ut. Det gjelder likevel ikke alle. Enkelte brukere har høy beredskap den første tiden de har alarmer, men beredskapen avtar etter hvert. En oppgir for eksempel at hun alltid bærer alarmer med seg i begynnelsen, men at hun etter hvert endret på dette. Hun sier:

«For jeg hadde den med meg når jeg var i butikken og sånn, men så tenkte jeg at nå må jeg kutte, kan ikke fly rundt med den alarmer hele tiden.»

For denne informanten var det viktig å venne seg av med å gå med alarmer. Andre har brukt alarmer mer selektivt, at de bare tar med seg alarmer i bestemte perioder eller situasjoner. En av informantene forteller for eksempel at hun alltid bærer med seg i alarmer i perioder hvor trusselutøveren er veldig aktiv, men at hun legger den igjen i roligere perioder. En annen tok alarmer med i risikosituasjoner, men ikke dersom hun var ute sammen med flere personer. Da foretrakk hun vanlig mobiltelefon og følte tilstrekkelig sikkerhet ved å bruke politiets ordinære nødnummer (112).

Selektiv bruk av alarmer som beskrevet ovenfor, er ikke i overensstemmelse med de forventninger den enkelte stilles overfor i utgangspunktet. Fra politiets ståsted kan man anføre at politiet ikke vil være i stand til å oppfylle sitt ansvar for å ivareta sikkerheten til den enkelte på en tilfredsstillende måte når den trusselsatte ikke alltid bærer med seg alarmer. Samtidig er det grunn til å påpeke at retningslinjene

og den informasjonen som gis til den enkelte ikke tar høyde for at de trusselutsatte gjennomgår en prosess hvor beredskapsbehovet vil variere i ulike faser. En av de trusselutsatte alarmbrukerne sier:

«Når jeg dro på jobben og oppdaget at jeg ikke hadde alarmer i bilen så tenkte jeg ja, ja, det går sikkert bra i dag og nå kan jeg tørre å kjenne litt på det. Og sånn holdt jeg på i ganske mange måneder før jeg ble fortrolig med tanken at jeg ikke skulle ha alarmer. Og jeg tror at den prosessen der må kvinnene få lov til å gå gjennom. Jeg tror den er nødvendig ikke bare i forhold til alarmer, men i forhold til hele tiltaksapparatet rundt politiet... at det ikke blir styrt eller grensesatt ovenfra, men at kvinnene sjøl kan få lov til å vurdere det».

En ser at kvinnen gir uttrykk for at hun gjennomgår en prosess der hun øver på å fungere uten alarmer. Samtidig gir hun klart uttrykk for at det er brukerens behov som bør være utgangspunktet.

Eksemplene illustrerer hvor viktig det er at kunnskap om den enkelte brukers behov tas i betraktning både når det gjelder utforming av regelverk og at kunnskapen integreres i politiets kunnskapsgrunnlag knyttet til voldsalarm som forebyggende virkemiddel. Det er imidlertid behov for økt kunnskap om måten alarmer brukes på. En landsdekkende undersøkelse bør derfor kartlegge nærmere hvordan alarmer brukes i ulike faser.

9.3.3 Om brukerne er trygge på hvordan alarmer skal brukes

En viktig forutsetning for at den mobile voldsalarmer skal fungere som et effektivt beskyttelsestiltak er at den er enkel å håndtere for brukerne. Med unntak av én⁶⁷ oppgir alle informantene i denne undersøkelsen at de er trygge på hvordan alarmer brukes teknisk sett. Det er ingen som fremhever noen problemer i denne forbindelse. Samtidig følger det av den interne evalueringsrapporten av pilotprosjektet utarbeidet av Oslo politidistrikt at av 121 tilfeller hvor politiet hadde peilet inn posisjonen på alarmerhetene (såkalt GSM-polling av terminalene), var alarmer bare slått på⁶⁸

67 For den siste manglet det opplysninger om dette.

68 For de som har hatt alarm etter den landsdekkende ordningen er kravet om at alarmer alltid skal være slått på nedfelt i avtalen som inngås mellom alarmbruker og politiet ved tildeling av alarm. Her heter det at alarmer til enhver tid skal være påslått, med mindre brukeren oppholder seg på nærmere angitte steder hvor det ikke er tillatt å ha GSM-radioer aktive (jf. vedlegg til rundskriv 2003/025). At alarmer skal være med ligger implisitt i kravet om at alarmer alltid skal være slått på.

eller befant seg innenfor GSM dekningsområde i 21 % av tilfellene. Dette underbygger i følge rapporten behov for grundig opplæring og oppfølging av brukerne. I rapporten forventes det også at trusselutsatte vil håndtere alarmer på en måte som ikke gir optimal nøyaktighet når det gjelder posisjonering:

«Den utløste alarmer fra reell bruker vil antatt være 1-5 ganger dårligere enn den tekniske nøyaktigheten. Dette skyldes primært brukeren og bruken av den mobile terminalen». (Evalueringsrapport. Mobile voldsalarmer for trusselutsatte 2004 s.9).

At brukerne som hovedregel anså seg trygge på hvordan alarmer skulle håndteres mens resultatene fra pilotprosjektet viser store mangler ved bruk kan indikere at pilotbrukerne opplever seg sikrere på bruken enn det som det er grunnlag for. Materialet omfatter eksempler på at dette kan være tilfelle. En av brukerne sier for eksempel:

«... jeg var veldig til å spare på batteriene så jeg skrudde den av når jeg følte meg trygg. Og etter hvert så skrudde jeg den også av når jeg ville være i fred. Nå trenger ikke politiet vite hvor jeg er - men det var langt ute i løpet.»

Denne brukeren deltok i pilotprosjektet og hadde fått beskjed om at alarmer alltid skulle være på. Likevel slo hun den av for å spare på batteriet, noe som kan reflektere manglende kunnskap om måten alarmer skal brukes. At kvinnen ikke ønsket å bli sett av politiet illustrerer imidlertid at det også kan være andre grunner enn manglende kunnskap til at brukerne valgte å slå av alarmer.

10

Hvordan brukerne opplevde det å ha mobil voldsalarm

10.1 Innledning

Når man skal belyse hva den mobile voldsalarmen har betydd for den enkelte trusselfutsatte er det viktig å få kunnskap om hvilke forventninger den enkelte hadde i utgangspunktet. Hvorvidt brukeren i utgangspunktet har hatt høye, lave eller ingen forventninger til hva alarmen kan bety for dem kan ha betydning for om de anser alarmen som et godt eller dårlig virkemiddel.

10.2 Forventninger til mobil voldsalarm hos brukere og profesjonelle

De fleste⁶⁹ (12 av 13) alarmbrukerne hadde forventninger til den mobil voldsalarmen i forbindelse med at de fikk den tildelt. Med «forventninger» menes her tanker eller forestillinger om hva alarmen skal kunne bidra med i forhold til den enkelte. Det som går igjen hos flere er en forventning om at alarmen skal bidra til at de skal kunne føle seg tryggere. Muligheten til å føle seg mindre redd, til å kunne gå alene, samt å føle seg tatt på alvor er forhold som trekkes frem. Alarmbrukerne trekker også frem forventninger til alarmene som berører forholdet til politiet: At alarmen kan bidra til å sikre dem rask kontakt med politiet, å kunne stole på at politiet kommer, samt å slippe å forklare så mye til politiet. Et par av informantene trekker frem andre forhold; en forventet at alarmen hun hadde fått skulle være

69 To av brukerne sier at de ikke hadde forventninger i utgangspunktet, men når de resonnerer rundt spørsmålet kommer det frem at de likevel har hatt forventninger til hva alarmen kan bety for dem.

bedre enn den forrige hun hadde hatt (gjennom politiet), mens en annen hadde forventninger til at politiet skulle følge henne opp på en bestemt måte. Hun forventet blant annet at politiet skulle ta jevnlig kontakt med henne for å høre hvordan det sto til med henne. Forventningen om oppfølging knyttet hun til det å ha mobil voldsalarm⁷⁰. Kvinnene uttrykker altså i utgangspunktet ganske høye forventninger til alarmene og til politiets oppfølging.

De profesjonelle aktørene uttrykker en nokså nøktern holdning i sine forventninger til de mobile voldsalarmene. Også disse⁷¹ var imidlertid i utgangspunktet positive til alarmen som virkemiddel. To forbehold trekkes imidlertid frem. Det ene er at alarmen ikke er et tilstrekkelig virkemiddel i alle typer saker, for eksempel i tilfeller hvor kvinnens liv er i så stor fare at hun ikke vil ha mulighet til å utløse alarmen i en akutt situasjon. Det andre forbeholdet gjelder hvorvidt alarmen har tilstrekkelig stor nytteeffekt til å veie opp for kostnadene ved tiltaket. I følge Politidirektoratet⁷² koster hver enkelt mobil voldsalarm 420 kroner pr. måned. Budsjettet for de mobile voldsalarmene var i 2005 på 7,3 millioner kroner. En av informantene trekker for eksempel frem at alarmen like godt kunne erstattes med en mobiltelefon med kobling direkte til politiet, en løsning som ville være rimeligere enn mobil voldsalarm. En slik løsning ville imidlertid ikke omfatte samme mulighet til å lokalisere den trusselutsatte. Til dette anfører informanten at kun en mindre andel av alarmbrukerne vil ha behov for posisjoneringsfunksjonen. De fleste trusselutsatte har i følge denne informanten først og fremst behov for opplevelsen av subjektiv trygghet og mener at en mobiltelefonløsning med kobling direkte til politiet vil være tilstrekkelig for denne gruppen.

Ingen av de profesjonelle aktørene trekker frem kontakten med eller oppfølging av brukerne når forventningene til alarmene beskrives, dette står i kontrast til brukernes forventninger. At profesjonelle og brukere fokuserer på ulike sider ved alarmene må sees i sammenheng med at alarmen vurderes ut fra ulike ståsteder.

70 Denne brukeren hadde hatt alarm gjennom Aktiv Sikkerhet A/S og forventet tilsvarende oppfølging fra politiet som hun hadde hatt gjennom det private selskapet.

71 Med unntak av én var alle de profesjonelle av den oppfatning at voldsalarmen er et godt tiltak.

72 Opplysning om kostnadene er gitt av saksansvarlig i Politidirektoratet. Budsjettet er tilsvarende for de stasjonære alarmene.

10.3 I hvilken grad alarmene har oppfylt brukernes forventninger

Flertallet⁷³ av brukerne opplever at alarmene har oppfylt forventningene de hadde i utgangspunktet. Også blant alarmbrukerne finner en imidlertid de som er forbeholdne fordi de frykter at alarmen ikke vil kunne gi dem tilstrekkelig beskyttelse i bestemte situasjoner, for eksempel dersom de blir skutt eller angrepet så raskt at de ikke rekker å få opp alarmen. Enkelte var også svært skuffet over alarmtilbudet de hadde fått, samt over oppfølgingen fra politiets side. En var for eksempel misfornøyd med politiets valg av alarmløsning fordi hun mener at den alarmløsningen som brukes ikke er god nok og mener at politiet derfor «gambler med folks liv». Selv om noen var misfornøyd var altså flertallet av brukerne fornøyd, det var med andre ord langt på vei samsvar mellom forventningene og erfaringene til alarmbrukerne. Om dette er en tendens som vil gjelde alarmbrukere mer generelt må undersøkes nærmere. Brukernes tilfredshet med ordningen vil være et viktig moment i vurderingen av om kostnadene ved ordningen står i forhold til tilbudets betydning for den enkelte bruker.

10.4 Om voldsalarmen gir de trusselutsatte en opplevelse av trygghet

Å skape trygghet for den trusselutsatte er en av alarmens hovedmålsettinger (jf. rundskriv G-66/97 og rundskriv 2003/025). Et sentralt spørsmål ved ordningen er om alarmen bidrar til at de trusselutsatte føler seg tryggere. Samtlige av alarmbrukerne i denne undersøkelsen svarte bekreftende på at alarmen helt eller delvis ga dem en følelse av trygghet. Dette er i tråd med funnene i andre undersøkelser, blant annet Skjølbergs undersøkelse av stasjonære voldsalarmer (Skjølberg 2000, se også Gammeltoft 1995). De fleste svarte kategorisk ja på dette spørsmålet. En sier for eksempel:

«Ja... det er jo en trygghet, fordi politiet er tilstede ganske fort hvis jeg trykker.»

Enkelte var imidlertid noe forbeholdne enten fordi det hersket tvil om politiet ville komme dersom alarmen ble utløst eller på grunn av usikkerhet knyttet til om alarmen fungerte teknisk på en tilfredsstillende måte.

73 Dette gjaldt 8 av de 13 alarmbrukerne.

Samtlige av de profesjonelle aktørene var også av den oppfatning at den mobile voldsalarmen vil bidra til økt trygghetsfølelse hos de trusselutsatte. Disse var imidlertid mer forbeholdne i sin oppfatning enn det som kjennetegnet de fleste av brukerne. Selv om de mente at alarmen virket trygghetsskapende var de raske til å trekke frem de tekniske begrensningene. En sier for eksempel:

«Den løsningen vi har i dag gir trygghet - helt opplagt. (...) Man kan selv diskutere hvor reell den er. Det kommer an på brukeren - hvor godt den enkelte bruker kjenner alarmens begrensninger.»

At de profesjonelle aktørene er mer forbeholdne enn de fleste av brukerne har nok sammenheng med frykten for at alarmen skal skape falsk trygghet hos brukerne. Man er redd for å bli oppfattet slik at man har lovet mer enn man kan oppfylle. Dette har blant annet sammenheng med det ansvaret politiet føler når de deler ut mobil voldsalarm (jf. kapittel 9 pkt. 9.3.1).

På konkret spørsmål om det kan knytte seg falsk trygghet til bruk av mobil voldsalarm svarer samtlige profesjonelle aktører ja. En av disse informantene sier da også at: «*Et hovedkrav må være at det ikke skaper falsk trygghet.*» Å forhindre dette har også vært tillagt stor vekt i utarbeidelsen av rutinene rundt tildeling og opplæring i bruk av alarmene.

Flere av de profesjonelle aktørene understreker at den viktigste funksjonen den mobile voldsalarmen har er at den gir mulighet for direkte tale med politiet i en akutsituasjon. I denne forbindelse trekkes det frem som et problem at det har vært for mye fokus på posisjoneringsfunksjonen og at dette kan gi overdrevne forventninger til alarmene og kan bidra til falsk trygghet hos brukerne. En av de profesjonelle aktørene trekker imidlertid frem at talefunksjonen i seg selv kan virke trygghetsskapende selv om posisjoneringsfunksjonen ikke kan garanteres 100 %. Som tidligere nevnt er imidlertid flere av brukerne kritiske til at veldig mye av ordningen hviler på at den trusselutsatte skal kunne fortelle hvem hun er, hvor hun er og i hvilken situasjon hun befinner seg i. Disse er engstelige for at de ikke vil klare å formidle dette i en trusselsituasjon og uttrykker utrygghet i denne forbindelse. På dette punkt ser det altså ut til å være et misforhold mellom de profesjonelles og brukernes oppfatning.

10.5 Om alarmen bidrar til økt bevegelsesfrihet.

Et sentralt ankepunkt mot de stasjonære alarmene har vært at selv om alarmene gir trusselutsatte trygghet – blir de trusselutsatte i praksis fanger i eget hjem. Den tryggheten de føler hjemme får de ikke oppleve utenfor hjemmets fire vegger. En av de profesjonelle aktørene uttrykker det slik:

«Dette med å bli stengt inne i eget hjem når man er utsatt for dette. Det blir en slags dobbel straff på en måte. Først så er man blitt mishandlet og så tør man ikke bevege seg ut.»

Et siktemål med å utvikle mobile voldsalarmer var dermed å gi trusselutsatte økt bevegelsesfrihet. Troen på en slik effekt er også sterk blant de profesjonelle aktørene. Denne undersøkelsen tyder på at de mobile voldsalarmene oppfyller en slik funksjon. Samtlige alarmbrukere uttalte at alarmen har bidratt til å gi dem økt bevegelsesfrihet. For noen kom imidlertid følelsen av å kunne bevege seg friere gradvis etterhvert som angsten for ny vold ble redusert. Fortsatt tar imidlertid flere en rekke forholdsregler når de er ute, for eksempel ved at de unngår å bevege seg i nærheten av steder der de vet at trusselutøveren bor eller oppholder seg. En beskriver også hvordan hun alltid ser etter fluktmuligheter når hun beveger seg utendørs.

Om forskjellen på tilværelsen med og uten alarm sier en av informantene om hvordan situasjonen ville vært uten alarm:

«Jeg hadde nok vært mye mer bundet til hjemmet. Jeg hadde følt at jeg i veldig liten grad kunne bevege meg noe særlig ut.»

En annen beskriver hvordan hun i perioden før hun fikk alarm aldri gikk ut. Skulle hun noen ærend måtte hun ringe venninner som kunne følge henne. For henne betydde det å få alarm en friere og mer uavhengig tilværelse. For en annen ga alarmen mulighet til å følge kursvirksomhet som var viktig for at hun kunne komme videre i livet. Alarmen har også bidratt til at de trusselutsatte har våget å ta offentlige transportmidler. En av informantene sier: «*Jeg brukte den for å bli vant til å ta t-bane og buss aleine...*». Dermed bidrar alarmen også til å bryte en tilværelse preget av isolasjon. Dette er viktig fordi isolasjon ofte inngår både som en del av voldsutøvelsen og som en følge av den jf. foran kapittel 6 pkt. 6.4.4. Å bryte isolasjonen er dermed en viktig forutsetning for å komme seg videre og etablere seg i en tilvær-

else uten vold. Økt bevegelsesfrihet har også betydning for barna til de trusselutsatte. En av informantene trekker frem hvordan alarmer ga henne og sønnen muligheter for til å kunne leke på lekeplasser som lå lenger unna boligen hennes. Større muligheter til å bevege seg har med andre ord ikke bare betydning for den trusselutsatte selv, men også for familie og venner.

10.6 Om alarmer gir økt livskvalitet

Alle brukerne med unntak av én opplyste at de helt eller delvis opplevde bedret livskvalitet⁷⁴ som følge av det å ha mobil voldsalarm. En sier for eksempel at: «*Ja nå kan jeg leve som jeg gjorde før dette skjedde.*» En annen fremholder:

«Ja, det blir jo økt livskvalitet, det blir jo det. For da føler du at du får litt bedre kontroll og styre litt selv, at du ikke bare må gå rundt å være redd hele tiden for det ødelegger livskvaliteten det ja. For du klarer ikke å slappe av, du klarer ikke å spise, du klarer ikke å sove, du fungerer ikke helt normalt, det gjør du ikke.»

Også grunnleggende betingelser i livet trekkes frem. En forteller for eksempel at hun var blitt et gladere menneske og at alarmer gjør det mulig for henne å leve. Opplevelsen av politiets støtte trekkes også frem som et forhold som bedrer livskvaliteten. En av informantene sier:

«...jeg slappet mer av ved at jeg følte mer trygghet og at jeg følte at jeg hadde mer støtte av politiet. Det var ganske viktig egentlig, å ha den følelsen. At de ikke bare så på det som en liten sak...»

Alle var imidlertid ikke helt uforbeholdne. En mente for eksempel at alarmer bedret situasjonen slik den var nå, men at hun helst skulle vært alarmer foruten. For som hun sier: «... *det er også en slags stigmatisering.*» En annen mente at alarmer kunne gi en falsk trygghet fordi den ikke alltid fungerte. Den ene som mente at alarmer ikke hadde bedret livskvaliteten hennes oppgir å ha følt seg krenket av politiet flere ganger i forbindelse med at hun hadde utløst alarmer. Dette var grunnen til at alarmer ikke hadde bidratt til økt livskvalitet hos henne.

74 Informantene fikk selv definere hva de la i begrepet «bedret livskvalitet.» Hensikten med spørsmålet var å fange opp andre måter å oppleve det å ha alarm på enn det som fulgte av konkrete spørsmål om for eksempel trygghet og bevegelsesfrihet.

Hovedtendensen er imidlertid at voldsalarmen har betydd svært mye for livskvaliteten til brukerne som inngår i denne studien.

10.7 Om alarmbruk oppleves som en kontroll av den trusselutsatte

Fremstillingen ovenfor har vist at de trusselutsatte har opplevd en rekke positive sider ved det å ha mobil voldsalarm. Et spørsmål er imidlertid om alarmen på noen måte kan oppleves negativt. En kan for eksempel tenke seg at alarmen kan oppleves som en kontroll av kvinnen selv – at alarmens posisjoneringsfunksjon gir den enkelte en opplevelse av at «storebror ser deg». Hovedtendensen i denne undersøkelsen er at kvinnene ikke opplevde det slik. Dette er kanskje ikke overraskende. Vold og frykt for vold har i stor grad preget tilværelsen til disse kvinnene og utgjør i seg selv en omfattende kontroll. For den som lever i stor ufrihet – er det nærliggende at muligheten til litt mer frihet ved det å ha alarm vil overskygge det potensialet for ubehag som følger av det å føle seg overvåket. En av kvinnene beskriver imidlertid et slikt ubehag:

«Og så tenkte jeg også innimellom at jeg syns det var litt rart at noen skulle overvåke meg.. (..) og noen ganger reflekterte jeg over at jeg syns det var litt ubehagelig...».

Hun fremhevet imidlertid at dette var tanker om alarmen som kom etter hvert. I begynnelsen var det bare godt å ha alarmen. Dette belyser blant annet hvordan opplevelsen av det å ha alarm kan være ulik i forskjellige faser. At denne kvinnen ble mer oppmerksom på ubehaget ved at noen «ser henne» etter hvert kan bety at trusselen ble mindre og at behovet for voldsalarmen også ble redusert.

10.8 Om alarmen blir en påminnelse av det å være voldsoffer

En kan videre tenke seg at alarmen blir en konstant påminnelse av å være offer for vold og trusler. En slik effekt kan innebære at alarmen blir et hinder i prosessen mot en tilværelse uten vold. Denne studien indikerer en slik effekt. Det var over halvparten av de trusselutsatte som helt eller delvis mente at alarmen ble en slik påminnelse. En av informantene beskriver denne effekten slik:

«...det begynte sånn gradvis at det gikk en dag, en hel dag hvor jeg klarte å ikke være redd og tenke på ham. Og så plutselig så jeg alarmen og så - ja. Det var en sånn liten påminnelse...».

En annen sier:

«Det er en påminnelse om hva jeg har opplevd, at jeg gjenopplever det jeg har opplevd og det er en påminnelse om at jeg aldri kan føle meg trygg. Og det er et slags stigma også, syns jeg. 'Der er hun med voldsalarm'».

Foruten at alarmen fungerte som en påminnelse om risikosituasjonen kvinnen befant seg i trekker hun også frem alarmens stigmaeffekt. Dette må sees i sammenheng med det stigma som gjerne knytter seg til offerrollen. Dette er en rolle mange voldsutsatte ikke ønsker å identifisere seg med eller som Åkerström og Sahlin skriver: «Det kan vara väsentligare att framstå som en kompetent människa, än som ett behjärtansvärt offer.» 2001 s.13).

Selv om mange bekreftet at alarmen minnet dem på at de var utsatt for vold og trusler var bildet imidlertid mer nyansert. Flere trekker frem at selv om alarmen fungerer som en påminnelse, blir de minnet på volden og truslene hver dag uansett alarm eller ikke. En sier også:

«... jeg vil heller at alarmen minner meg på det enn at truslene skal minne meg på det.»

En annen mener at alarmen heller minner henne om trygghet enn om at hun lever under en trussel. Dette var også oppfatningen blant dem⁷⁵ som mente at alarmen ikke fungerte som en påminnelse om vold og trusler.

10.9 Sammenfatning

Fremstillingen ovenfor har vist at den mobile voldsalarmen har en rekke positive virkninger i forhold til de trusselutsatte i denne studien. Det å ha mobil voldsalarm oppleves som trygghetsskapende. Den gir videre økt bevegelsesfrihet og bedret livs-

⁷⁵ Det var fire informanter som mente at alarmen ikke fungerte som en påminnelse om vold og trusler. For de siste to manglet det opplysninger om dette.

kvalitet for brukerne. Dette indikerer at de mobile alarmene oppfyller målsettingen om å gi brukerne økt trygghet, større bevegelsesfrihet og bedret livskvalitet. Alarmen kan imidlertid også fungere som en påminnelse om volden og truslene. Enkelte opplever også stigma knyttet til det å bære mobil voldsalarm. I disse tilfellene blir alarmen et symbol på offerstatus.

11

Forebygger mobil voldsalarm vold og trusler og brukes alarmer i en trusselsituasjon?

11.1 Innledning

En av målsetningene med mobil voldsalarm er at den skal forebygge vold og trusler. Et sentralt spørsmål i denne forbindelse er hvorvidt mobil voldsalarm har en slik effekt. Denne effekten lar seg imidlertid vanskelig måle⁷⁶. Den følgende fremstillingen vil belyse om alarmbrukerne selv opplever det slik at alarmer bidrar til å forebygge vold og trusler. Dette vil sammenholdes med hvordan de profesjonelle aktørene vurderer alarmenes forebyggende effekt. Deretter belyses i hvilken utstrekning alarmbrukerne har vært utsatt for vold og trusler etter at de fikk alarm. Ingen av disse spørsmålene kan imidlertid gi noe sikkert svar på om det å ha mobil voldsalarm faktisk bidrar til å forebygge vold og trusler.

En forutsetning for at den mobile voldsalmeren skal kunne få trusselutøverne til å avstå fra å begå vold og trusler er at de har kjennskap til at kvinnen har alarm. Som vist tidligere var hovedtendensen slik at brukerne ikke ønsket at trusselutøveren ble formelt varslet fra politiets side om at de hadde fått alarm. Nærmere undersøkelser av materialet viste imidlertid at trusselutøverne likevel ofte hadde

76 For å kunne si noe om dette måtte man sammenliknet to grupper av trusselutsatte som var mest mulig sammenliknbare og utstyrt den ene av gruppene med voldsalarm. Deretter måtte man sett hvorvidt gruppen med voldsalarm ble utsatt for mindre vold og trusler enn kontrollgruppen. En slik tilnærming fremstår som etisk uforsvarlig. Det kan i denne sammenheng vises til en dansk studie som er referert i den interne evalueringen av de stasjonære alarmene hvor man har brukt en slik forskningsdesign for å belyse effekten av voldsalarm. Forsøket ble avbrutt av etiske årsaker og alle trusselutsatte ble tilbudt alarm jf. Voldsalarm for trusselutsatte. Rapport fra forsøksprosjekt 1997-1999 (2000). I tillegg hadde en slik undersøkelse omfattet en rekke metodiske problemer blant annet utfordringer med hensyn til å kunne isolere andre mulige påvirkningsfaktorer.

kunnskap om at de trusselutsatte hadde alarm. Dette betyr at trusselutøverne som hovedregel var kjent med at kvinnene hadde alarm enten gjennom politiets varsling, at brukerne selv hadde opplyst trusselutøverne om alarmtildelingen eller at trusselutøverne hadde fått kunnskap om alarmen på andre måter jf. kapittel 8 pkt. 8.7.2.

11.2 Om alarmbrukerne selv opplever alarmen som forebyggende

De aller fleste alarmbrukerne (11 av 13) i denne undersøkelsen opplever det slik at alarmen bidrar til å forebygge vold og trusler. Riktignok fremholder de fleste dette med en del forbehold, men de fleste mener at alarmen til en viss grad kan ha en slik forebyggende effekt. Paradoksalt nok uttrykkes denne oppfatningen uavhengig av om voldsutøveren er varslet eller ikke. At en så stor andel oppfatter alarmen som forebyggende, kan nok reflektere noe av alarmens trygghetsskapende virkning hos den enkelte. Men den kan også reflektere det sterke behovet brukerne har for å tro på denne effekten.

De forbeholdene som tas i forhold til den forebyggende effekten knytter seg til trusselutøveren. En sier for eksempel:

«Så det har nok en effekt, det har det nok. Men sånn, hvis han drikker så mye, kombinert med andre ting, til han bikker over...».

I disse tilfellene forventet kvinnen at alarmen ikke ville hindre ham i begå vold og trusler. En annen mente at alarmen kunne ha en liten preventiv effekt, men fremholder samtidig:

«...så er jeg litt usikker fordi han gjør ting som han på en måte vet vil falle dårlig ut for ham, det spiller egentlig ikke noen rolle for ham...»

Å skulle la seg avskrekke fra å begå vold og trusler fordi den trusselutsatte har mobil voldsalarm forutsetter rasjonell atferd hos voldsutøveren. Brukerne peker her på at trusselutøverne ikke bestandig er rasjonelle.

11.3 Forventer de profesjonelle aktørene at alarmen virker forebyggende?

De aller fleste profesjonelle aktørene tror at alarmen har en forebyggende effekt. Den formelle varslingen av trusselutøver om alarmtildeling kan virke dempende på viljen til å begå vold og trusler. Videre fremheves dialogen mellom politi og offer i forbindelse med tildeling og oppfølging av alarmbruk. Det gir offeret mulighet til å si i fra litt på forhånd og å være i forkant av situasjonen. Videre vises det til at kontakten med politiet også kan innebære at man iverksetter andre tiltak for eksempel operasjonelle tiltak som patruljering, eller rettslige tiltak som for eksempel besøksforbud, samt iverksette private beskyttelsestiltak. Troen på den forebyggende effekten uttrykkes imidlertid ikke uten forbehold. Forbeholdene knytter seg til at mange trusselutsatte ikke ønsker å varsle trusselutøveren om alarmtildeling eller at alarmen tildeles i en så kort periode at en eventuell forebyggende effekt har liten praktisk betydning. Det vises også til at alarmen ikke kan forhindre at den som virkelig vil skade eller drepe faktisk gjør det.

11.4 I hvilken grad er brukerne blitt utsatt for vold og trusler etter at de fikk alarm

Selv om de fleste trusselutsatte opplevde alarmen som forebyggende betyr ikke dette at de ikke har vært utsatt for trusler. Halvparten av de 12 alarmbrukerne det var opplysninger om, oppgir at de har opplevd konkrete trusler i den perioden de har hatt alarm. I tillegg beskriver to av informantene tilfeller hvor det ikke er fremmet konkrete trusler, men hvor de har opplevd situasjoner som svært truende. Dette har vært tilfeller hvor trusselutøveren har oppsøkt kvinnen eller hun har truffet ham på offentlig sted. Noen vil kanskje stusse over at disse tilfellene trekkes frem i denne sammenheng. For den som har vært utsatt for grov vold og/eller systematisk mishandling i årevis kan imidlertid det å se trusselutøveren oppleves som svært skremmende i seg selv. Finn (1991) skriver:

«...even though there has been no physical violence, the mere presence of the man in the home may be terrifying to the victim and, indeed, may be intended to intimidate her.» (1991. s 184).

At halvparten har vært utsatt for trusler eller truende situasjoner kan indikere at den mobile voldsalarmen ikke har virket forebyggende i forhold til kvinnene som inngår i denne studien. På den annen side er det umulig å vite om disse kvinnene hadde blitt utsatt for grovere trusler eller vold uten alarm. Det er imidlertid interessant å merke seg kontrasten mellom de trusselutsattes tro på alarmens forebyggende virkning og at så vidt mange har vært utsatt for trusler etter at de fikk alarm. En skulle tro at truslene de har opplevd bidro til å svekke troen på alarmens forebyggende virkning. At såvidt mange likevel mener at alarmen har en forebyggende virkning kan forstås slik at det er svært viktig for brukerne å tro på at alarmen har en slik virkning. Tvil om dette svekker alarmens funksjon som redningsplanke i kvinnes liv. Men det kan også være at kvinnene er overbeviste om at de ville blitt utsatt for mer vold og grovere trusler uten alarm og at de derfor mener at voldsalarmen virker forebyggende.

11.5 Om alarmen påvirker alarmbrukerens relasjon til trusselutøveren

Et annet forhold som kan ha betydning for vurderingen av om mobil voldsalarm bidrar til å forebygge vold og trusler er om alarmen påvirker alarmbrukernes relasjon til trusselutøveren. Et endret styrkeforhold mellom partene kan få trusselutøveren til å avstå fra å begå vold.

Å bli utsatt for vold eller trusler over tid virker psykisk nedbrytende. Forskning viser at kvinner utsatt for vold opplever lav selvfølelse og maktesløshet (Skjørten 1988, Wallace 2002). Jonassen og Eidheim (2001) fant at kvinner på krisesentrene rapporterte tap av selvillit og tvil om egen dømmekraft. Å oppleve seg styrket som følge av voldsalarmen kan bidra til å motvirke disse negative følgene av å være voldsutsatt.

De fleste⁷⁷ informantene i denne undersøkelsen svarte bekreftende på om det å ha mobil voldsalarm bidro til å styrke dem. God støtte og mulighet for rask kontakt med politiet er forhold som gir følelse av styrke. Flere trekker imidlertid også frem følelsen alarmen gir dem overfor trusselutøveren. En beskriver for eksempel hvor-

⁷⁷ Av de 13 informantene var det 10 som bekreftet en slik effekt.

dan hun sitter og ser på alarmer ved siden av seg de gangene hun er nødt til å snakke med trusselutøveren i telefonen. Telefonsamtalen skaper uttrykk og alarmer virker trygghetsskapende. En annen fremholder:

«Ja, jeg følte meg nok litt tryggere og sterkere fordi jeg visste at (...) jeg hadde noe sikkerhet som han ikke visste om.»

En annen sier:

«Jeg opptrådte nok mye tryggere i forhold til ham. Og det ga meg nok, om ikke overtak, så ble vi kanskje i alle fall mye mer likeverdige enn det vi hadde vært hvis jeg ikke hadde hatt det.»

Med andre ord kan det synes som at alarmer jevner ut noe av ubalansen i maktrelasjonen mellom partene.

Bare to⁷⁸ mente at alarmer ikke bidro til å styrke dem. En opplevde at alarmer bidro til å svekke henne overfor trusselutøveren. Hun sier:

«Den alarmer den har minna meg om at han har makt over meg. Den har gjort meg liten, enda mindre.»

De effektene av det å ha alarmer som her trekkes frem berører maktforholdet mellom den trusselutsatte og trusselutøveren og viser at alarmer kan påvirke styrkeforholdet mellom partene i begge retninger. Som vist tidligere er makt og kontroll av grunnleggende betydning for å forstå vold i nære relasjoner jf. kapittel 6 pkt. 6.4.2. Denne studien har vist at alarmer først og fremst bidro til å styrke brukerne. For å få et bredere grunnlag for å vurdere hvordan alarmer påvirker styrkeforholdet mellom partene bør denne effekten belyses nærmere.

11.6 I hvilken grad har kvinnen utløst alarmer i trusselsituasjonen?

At kvinnene utsettes for trusler betyr ikke nødvendigvis at alarmer brukes i trusselsituasjonen. I det følgende skal det belyses nærmere i hvilken utstrekning dette ble gjort. Erfaringer med de stasjonære alarmene viser imidlertid at det i liten grad fore-

78 For den siste manglet det opplysninger om dette.

kommer skarpe⁷⁹ alarmer (Skjøberg 2000 og Voldsalarm for trusselutsatte. Rapport fra forskningsprosjekt 1997-1999 2000). Det foreligger pr. i dag ikke landsdekkende data som viser antall utløste mobile voldsalarmer. Denne studien indikerer imidlertid at skarpe alarmer i liten grad forekommer. Med unntak av én, var det ingen av de trusselutsatte som hadde utløst⁸⁰ alarmen i en faresituasjon. Dette er overraskende når en tar i betraktning at over halvparten faktisk var blitt utsatt for trusler eller trussellignende situasjoner etter at de fikk alarm. Et forhold som kan forklare hvorfor ikke flere har utløst alarmen er den enkeltes terskel for å bruke alarmen.

11.6.1 Høy terskel for å utløse alarmen

Det følger av rundskriv 2003/025 at alarmen kun skal utløses ved akutt fare eller trussel. Retningslinjene åpner imidlertid for at alarmen kan utløses dersom alarmbrukeren er i tvil. Det vil være opp til den enkelte trusselutsatte å vurdere om situasjonen er tilstrekkelig akutt til at alarmen kan brukes. Dersom terskelen for bruk oppleves som veldig høy svekkes alarmen som et voldsforebyggende virkemiddel. Det samme vil imidlertid skje dersom terskelen for bruk oppfattes som veldig lav, slik at alarmen i stor grad utløses i situasjoner som ikke utgjør noen reell fare for den trusselutsatte.

Mye tyder på at terskelen er høy for å utløse alarmen. En av brukerne uttalte:

«...jeg visste hvordan den brukes men jeg visste ikke når jeg kunne få lov til å bruke den.»

De som oppgir å ha vært i faresituasjoner, trekker frem ulike grunner til at de har valgt å ikke bruke alarmen. En forteller for eksempel at hun ble truet av trusselutøveren på offentlig sted. I situasjonen ble hun lammet av skrekk slik at hun ikke fikk utløst alarmen.

79 En skarp alarm er en alarm utløst i en reell trusselsituasjon.

80 At såvidt mange i denne studien var blitt utsatt for trusler, mens bare én hadde utløst alarmen i en trusselsituasjon illustrerer at antall utløste alarmer ikke er et tilstrekkelig mål for om alarmen har en forebyggende effekt fordi få utløste alarmer ikke betyr at kvinnene ikke er blitt utsatt for trusler. Det er eksempler på at antall utløste alarmer blir brukt som suksesskriterium. I denne forbindelse kan et avisoppslag fra Aftenposten i 1996 trekkes frem. Under overskriften «Alarmsuksess for kvinner» vises det til det danske prosjektet med trygghetsalarmer for voldstruede kvinner. Der konkluderte man at fordi kvinnene bare hadde brukt alarmen én gang var den *preventive effekten enorm.*» (Aftenposten 8. november 1996).

Usikkerhet knyttet til hvorvidt situasjonen er tilstrekkelig akutt er en annen hindring mot bruk av alarmen. Dette må sees i sammenheng med at brukerne er oppmerksomme på at de er særlig skvetne særlig like etter at de har fått tildelt alarm. Dette skaper også usikkerhet knyttet til vurderingen av risiko. Enkelte har i slike situasjoner valgt å ringe politiets nødnummer eller politiets sentralbordnummer fra egen mobiltelefon. Dette er i tråd med retningslinjene (jf. rundskriv 2003/025) hvor det heter at «*andre henvendelser til politiet henvises (...) til tlf. 02800 eller det lokale politiets sentralbordnummer.*» Flere sier eksplisitt at de skal være svært sikre før de utløser alarmen. En formulerer dette slik:

«...at jeg kommer vel ikke til å trykke på alarmen med mindre jeg er helt sikker på at det er en virkelig trusselsituasjon.»

Denne kvinnen hadde vært oppe i en situasjon der hun var alene på nattevakt og der hun så at en person gikk og kjente på dørene i bilen hennes som sto parkert utenfor arbeidsstedet. Hun fryktet at det var trusselutøveren, men hun kunne ikke være sikker på om det var ham eller noen andre. Kvinnen ringte 112 og forholdet ble avklart. Det viste seg ikke å være trusselutøveren i dette tilfellet. Måten alarmbrukeren resonnerer rundt bruken reflekterer imidlertid en høy terskel mot å bruke alarmen.

Frykt for politiets reaksjoner dersom situasjonen ikke skulle være tilstrekkelig akutt fremheves også som en begrunnelse for å ha en høy terskel for bruk av alarmen. En alarmbruker uttaler:

«...det var mange ganger at jeg sto med den i hånden, men jeg turte ikke, jeg var redd for å få kjeft. Jeg var redd for at de skulle ta den fra meg fordi jeg hadde trykket for mange ganger.»

Denne kvinnen hadde opplevd politiet som svært restriktive i forhold til hvordan hun skulle bruke alarmen.

Flere av brukerne uttrykker bekymring for hvordan de vil bli oppfattet dersom de skulle utløse alarmen uten at det er tilstrekkelig grunnlag for det. En beskriver for eksempel hvordan hun kom opp i en situasjon hvor trusselutøveren var i oppgangen hennes, men der hun unnlot å utløse alarmen. Trusselutøveren hadde besøksforbud. Situasjonen ble avklart ved at trusselutøver forlot stedet. Som begrunnelse

for hvorfor alarmen ikke ble utløst sier hun at: «*Da tenkte jeg nok litt det at jeg trenger ikke være helt hysterisk heller.*» Det brukerne her uttrykker er et ønske om ikke å bli sett som offer, men å bli sett med styrke og verdighet. Samtidig reflekterer det brukerne sier at det er politiet som sitter med makten til å definere når situasjonen er tilstrekkelig akutt.

Brukerne uttrykker også stor respekt⁸¹ for politiet og at de ikke ønsker å være til bry. En av informantene sier for eksempel:

«... fordi hver gang du forholder deg til å utløse alarmen så tenker du at nå bruker du av ressurser, nå belemrer du noen.»

En annen uttrykker dette slik:

«de kan si til meg at det er bedre at du trykker en gang for mye, mens jeg har følelsen av at jeg skal ikke trykke, det blir nok kanskje sånn at jeg trykker en gang for lite. Men det går litt på meg som menneske, eller kanskje oppdragelse, jeg ønsker ikke å belaste politiet, jeg ønsker ikke å syte.»

Selv om alarmbrukerne trekker frem eksempler på hvor de har opplevd terskelen for å utløse alarmen som høy, gir materialet eksempler på at politiet selv har tatt opp med den enkelte bruker at de ikke må være redde for å utløse alarmen. Dette fremgår også av saken ovenfor. Materialet gir imidlertid indikasjoner på at praksis kan være noe forskjellig når det gjelder hva som formidles til den enkelte om hvor mye som skal til før alarmen skal kunne brukes. Dersom høy terskel for bruk er noe som gjelder alarmbrukere mer generelt bør det legges større vekt fra politiets side på å formidle når alarmen bør brukes enn når alarmen ikke bør brukes. Dette området foreligger det pr. i dag ikke særlig kunnskap om og bør kartlegges nærmere.

11.6.2 Behov for hjelp uten blålys

En måte å senke terskelen for å utløse alarmen er tiltak som kan redusere usikkerheten hos den enkelte bruker. Når alarmen utløses skal politiet rykke ut uansett om brukeren sier at hun har feiltolket situasjonen. Enkelte alarmbrukere etterlyser i

81 «Respekt» kan forstås både som beundring og age. I dette materialet finner en eksempler på begge deler.

denne forbindelse større spillerom med hensyn til å kontakte politiet via alarmenheten dersom de er i tvil. Kan en tenke seg en mulighet for å få hjelp til å avklare en usikker situasjon «uten blålys»? Enkelte brukere viser i denne sammenheng til alarmordningen som ble administrert av Aktiv Sikkerhet A/S. Der var det mulig å ringe ikke bare i akutsituasjoner, men også i situasjoner hvor en bare følte seg usikker. For eksempel dersom alarmbrukeren måtte gå forbi en person som likner på trusselutøveren. Da kunne linjen holdes frem til alarmbrukeren hadde passert og situasjonen var avklart. I følge brukeren var det avtalt et kodeord på forhånd slik at alarmoperatøren kunne være sikker på at det ikke var grunnlag for å rykke ut. At politiet skulle være tilgjengelig på tilsvarende måte som beskrevet ovenfor ville nok raskt strekke seg utover politiets kapasitet fordi operasjonssentralen også skal betjene mange andre typer henvendelser. Å fungere som en type støtteperson for den trusselutsatte utfordrer også spørsmålet om politiets rolle i disse sakene. Det er ikke nødvendigvis slik at det er politiet som bør dekke dette behovet. En kan imidlertid tenke seg andre mulige løsninger:

En mulighet er å ha en ekstra knapp på alarmenheten koblet til en støtteperson (venn, nabo e.l.) som har inngått avtale med den trusselutsatte på forhånd. Dette vil innebære at alarmenheten har to knapper – en knapp som utløser alarmen og oppretter kontakt direkte med operasjonssentralen og en annen knapp som oppretter kontakt med en støtteperson. En slik løsning vil kunne bidra til å redusere noe av den usikkerheten den enkelte føler i forhold til vurdering av trusselsituasjonen. Det vil også kunne møte det kontaktbehovet som enkelte uttrykker: Å kunne kontakte noen og bare si «hei det er meg, nå er jeg redd.» Så langt det har vært mulig å bringe på det rene er det teknisk sett ukomplisert å få til en slik løsning.

11.7 Frykt for å utløse alarmen ved en feiltakelse

Et forhold som kan påvirke den trusselutsattes måte å forholde seg til alarmen på er frykt for å utløse alarmen ved en feiltakelse. Denne studien viser at de trusselutsatte⁸² i stor grad har vært redde for å utløse alarmen ved en feil. Frykt for å utløse

82 Det var 9 av de 12 trusselutsatte som ga uttrykk for at de hadde en slik frykt. For den siste manglet det opplysninger om dette.

alarmen ved en feiltakelse oppgis blant trusselutsatte i begge grupper – både de som har hatt alarm utelukkende gjennom pilotprosjektet og de som har hatt alarm gjennom den landsdekkende ordningen.

En mulig forklaring på denne frykten kan være at risikoen for å utløse alarmer ved en feiltakelse er stor. Imidlertid var det bare tre av alarmbrukerne som oppgir at de faktisk hadde kommet borti alarmer slik at den ble utløst. Dette kan tilsa at frykten for å utløse alarmer ved en feiltakelse har sammenheng med at brukerne er usikre på alarmens funksjonalitet.

Det kan imidlertid se ut som om denne reduseres etter hvert som brukerne skjønner at det skal en del til for å utløse alarmer (alarmknappen må trykkes hardt ned og holdes inne noen sekunder før alarmer utløses).

Brukernes usikkerhet kan også ha sammenheng med at de frykter politiets reaksjon dersom alarmer utløses ved en feil. Materialet gir eksempler på at brukerne ville føle seg ille berørt eller er redde for å få kjeft av politiet dersom de skulle utløse alarmer ved en feil. En av informantene sier for eksempel følgende når hun spørres om hva hun tror vil skje dersom hun skulle utløse alarmer ved en feiltakelse:

«...jeg vet ikke hva jeg må gjøre da, bare stikke halen mellom beina og... (ler)».

En annen er opptatt av at politiet ikke skal belastes i utide og hun ville oppleve det svært pinlig dersom hun hadde utløst alarmer ved en feiltakelse.

Materialet gir også eksempler på brukere som ikke frykter politiets reaksjon dersom de skulle utløse alarmer ved en feil. En av brukerne sier for eksempel at politiet:

«...har vært veldig forståelsesfulle og veldig, veldig greie. Så hvis jeg hadde utløst den så tror jeg de hadde forstått meg.»

Denne brukeren fremstår generelt som svært tilfreds i måten hun er blitt møtt på av politiet og dette ser også ut til å redusere frykten for å utløse alarmer ved en feil.

En større undersøkelse bør belyse i hvilken utstrekning alarmbrukere generelt er redde for å utløse alarmer ved en feil. Spørsmålet er viktig fordi det kan påvirke

måten de trusselutsatte bruker alarmen på. En slik frykt kan for eksempel bety at den trusselutsatte ikke tar med seg alarmen når hun går ut. En av de trusselutsatte i denne undersøkelse sa for eksempel at det hadde skjedd at hun la igjen alarmen på grunn av frykt for å utløse alarmen ved en feiltakelse. En annen konsekvens kan være at den trusselutsatte slår av alarmen noe som setter den trusselutsattes sikkerhet i fare.

11.8 Sammenfatning

Fremstillingen har vist at de trusselutsatte i stor grad uttrykker ydmykhet og forsiktighet når det gjelder bruk av alarmen. Forsiktigheten kan reflektere usikkerhet og ha sammenheng med at brukerne både i pilotprosjektet og i den landsdekkende ordningen hadde alarm i en tidlig fase. Det kan være at denne usikkerheten vil avta etter hvert som ordningen får virke over tid. Hvorvidt denne usikkerheten gjør seg gjeldende hos et stort antall brukere er et forhold som bør undersøkes nærmere. Det hjelper lite med tilfredsstillende responstid og optimal teknikk knyttet til alarmenhetene dersom den enkelte opplever terskelen for bruk som så høy at de ikke tør bruke alarmen i risikosituasjoner. Dersom terskelen for bruk generelt er høy bør det også undersøkes hva dette skyldes. I denne sammenheng er det viktig å undersøke hva som formidles av informasjon til brukeren i forbindelse med tildeleging av alarm.

12

Alarmens betydning for omsorg og sosial kontakt

12.1 Å yte omsorg som trusselutsatt

De fleste kvinnene som denne undersøkelsen omfatter hadde omsorg for barn jf. kapittel 6 pkt. 6.2.3. To tredjedeler hadde barn som bodde hjemme og omtrent halvparten av disse hadde barn i førskole- eller grunnskolealder. Som hovedregel var trusselutøveren biologisk far til ett eller flere av barna. Flere av barna var selv blitt utsatt for trusler. Enkelte var også blitt kidnappet eller forsøkt kidnappet. Mange hadde videre sett mødre bli utsatt for vold. Det er selvfølgelig svært vondt for barnet å se at mor bli utsatt for vold. Ekstra stor er belastningen når det er barnets egen far som er voldsutøver. Å leve i en situasjon med vold og trusler skaper videre angst og grunnleggende utrygghetsfølelse hos barnet og tærer på kreftene. (Mullender m.fl. 2002, Isdal 2000). En av mødrene beskriver også hvordan sønnen etter en lang periode med frykt for vold uttalte: *«jeg er så sliten mamma...»*.

Undersøkelser viser at mødre strekker seg langt for å beskytte barna både mens de lever i samliv med voldsutøver og etter at samlivet er brutt (Debbonaire 1999). Samtidig opplever mange mødre sterk skyldfølelse som følge av den belastningen voldsutøvelsen har vært for barna. Dette innebærer at mødre tar ansvar for voldsutøverens handlinger og de konsekvenser disse har hatt for barna. Flere av kvinnene i denne studien forteller hvordan det å være utsatt for trusler har begrenset tilværelsen deres på måter som har hatt betydning for barna. Dette innebærer for eksempel å ikke kunne gå turer i nærområdet eller å ikke kunne hente barnet i barnehagen eller på skolen uten å bruke bil.

For mødrene blir det viktig å skape en trygg tilværelse for barna i perioden etter at forholdet til trusselutøveren er avsluttet. Samtidig er det vanskelig å være en omsorgsperson som skal formidle trygghet i en situasjon hvor man selv lever med frykt. En av kvinnene beskriver denne situasjonen slik:

«... for kvinner som sitter igjen med barn å passe på midt oppi frykten, så er faktisk noe av det jævligste med hele trusselsituasjonen - at du faktisk skal virke og beskytte andre når du er så jævlig redd.»

Flere av mødrene beskriver også en balansegang i forhold til hvor mye de snakker med barna om truslene og voldsutøvelsen. Å gi barnet et visst innblikk i situasjonen kan gi barnet mulighet til å få oversikt over en situasjon som i utgangspunktet kan virke kaotisk og uforståelig. På den andre side handler det om å skjerme barnet mot detaljer som kan skape mer utrygghet og angst. I det følgende skal det undersøkes om voldsalarmen har hatt betydning for mødrene som omsorgspersoner.

12.2 Om alarmen har påvirket mødrene som omsorgspersoner

Fremstillingen har tidligere vist at de fleste brukerne opplevde den mobile voldsalarmen som en viktig trygghetskapende faktor i tilværelsen (jf. kapittel 10 pkt. 10.4). Dette kan tilsa at alarmen også har hatt betydning for dem som omsorgspersoner. Litt over halvparten av mødrene⁸³ sier at alarmen har hatt en slik betydning. Dette er i tråd med andre undersøkelser som indikerer at voldsalarmen kan ha betydning for omsorg. I Merseysideprosjektet fant forskerne for eksempel at

83 Da kvinnene ble spurt om dette svarte flere innledningsvis at alarmen ikke har hatt betydning, men endrer mening underveis. Det kan virke som at flere har oppfattet spørsmålet slik at man har spurt om alarmen kan ha hatt en negativ innvirkning på dem som omsorgspersoner. Spørsmålet ble stilt slik: «Har den mobile voldsalarmen påvirket deg som omsorgsperson?» Spørsmålsstillingen er nøytral og legger ikke føringer i noen bestemt retning. En mulighet er at kvinnene har fortolket spørsmålet i negativ retning fordi de frykter å ikke strekke til som omsorgspersoner. Kvinner generelt møter sterke sosiale forventninger til dem selv som omsorgspersoner. Dette har blant annet sammenheng med tradisjonelle kjønnsroller-mønstre som fortsatt gjør seg sterkt gjeldende i det norske samfunnet. Trusselutsatte mødre kan oppleve disse forventningene særlig problematiske fordi flere lever under vanskelige livsbetingelser som ikke umiddelbart regnes som ideelle for å yte omsorg og at de dermed frykter sosiale reaksjoner som følge av dette. Det er også undersøkelser som viser en tendens til å tillegge mødre ansvaret for at barna vokser opp i en situasjon der de er utsatt for vold eller seksuelle overgrep fra far eller stefar (se Bakqueteig 1999, Caplan 1989).

voldsalarm bidro til en vesentlig forbedring av livskvaliteten hos barna (Lloyd, Farrell og Pease 1994).

De fleste kvinnene trekker frem at tryggheten som alarmer gir dem også har betydning for barna deres. Som en av informantene uttrykker det: «...*har jeg det bedre, så er jeg bedre som mor.*» En annen trekker frem at alarmer har bidratt til at hun slapp å flytte, og dermed unngikk å måtte gjøre noe som ville hatt store konsekvenser for barna. En annen forteller at det å ha mobil voldsalarm gjorde at hun kunne flytte hjem igjen og at barna kunne få kontakt med vennene sine igjen. Dette er viktig da en dermed unngår tap og brutte relasjoner i barnets liv som gjerne følger av det å måtte forlate nærmiljø, venner, skole og annen familie som følge av at mor utsettes for vold fra barnets far eller annen samlivspartner. Flere av mødrene viser også til at voldsalarmer gjør det mulig å bevege seg friere og at dette også har positive konsekvenser for barnet. En mor sier for eksempel at dersom hun ikke hadde hatt voldsalarm hadde hun og barnet måttet vært mye inne. Etter hun fikk alarm har både hun og barnet fått et mer normalt liv. En annen sier at hun kan være ute med barnet uten å måtte snu seg hele tiden og se etter trusselutøveren. Hun tør også å hente barnet på skolen noe hun ikke våget før hun fikk alarm.

At mor får mobil voldsalarm kan også ha betydning for hvordan mødrene blir oppfattet av barna sine. En av mødrene fremhever at alarmer viser at hun gjør noe med den vanskelige situasjonen som hun og barna befinner seg i. Dette formidler et viktig budskap til barna om at hun viser styrke og handlekraft. For voldsutsatte mødre kan dette være viktig for å bearbeide den avmaktfølelsen som både den voldsutsatte selv og barn ofte opplever som følge av det å leve i en situasjon med vold og trusler (jf. Skjørten 1988 og Mullender m.fl. 2002).

12.3 Alarmens betydning for sosial kontakt med familie og venner

Flere av brukerne bekrefter at alarmer gir større mulighet for kontakt med familie og venner fordi den blant annet gir større frihet til å møte venner ute. Bildet er imidlertid ikke entydig med hensyn til om alarmer har en slik effekt. Under halvparten av kvinnene sier dette klart og entydig. Noen sier at de ville vært sosiale uansett, mens andre sier at den gir større mulighet til å møte venner. Alarmer kan

imidlertid ha betydning for relasjonen mellom alarmbrukerne og venner og familie. En sier for eksempel at hun ikke har mer kontakt med vennene sine etter at hun fikk voldsalarm, men at alarmen bidrar til at hun ikke lenger trenger å mase på dem. Før hun fikk alarm var denne kvinnen avhengig av at vennene hennes fulgte henne når hun skulle ut. Alarmen hadde altså ikke betydning for omfanget av kontakt men for innholdet i relasjonen mellom henne og vennene hennes.

Materialet gir imidlertid også eksempler på at alarmen virker hemmende på sosial kontakt. En av informantene forteller at venner har skydd henne når hun har vist dem alarmen. Alarmen formidler et budskap om at alarmbrukeren har en risiko for å bli utsatt for vold og venner kan frykte at volden også kan ramme dem. En annen fryktet at alarmen skulle ha en slik effekt og var dermed svært forsiktig med å fortelle noen at hun hadde alarm. Hun sier:

«Ja, jeg var litt redd for at de kanskje ville bli redde... for at de skulle tenke at jeg tør ikke være sammen med henne for tenk om han kommer og slår meg også.».

Denne informanten hadde måttet skifte hele vennekretsen sin som følge av trusselsituasjonen. Hun hadde opplevd at også vennene hennes ble rammet av truslene. De som fremhevet en slik virkning opplevde også det å ha mobil voldsalarm som stigmatiserende jf. ovenfor i kapittel 10 pkt. 10.8.

Resultatene i denne studien indikerer altså at mobil voldsalarm kan bidra til at brukerne kan ha mer sosial kontakt med venner og familie. Alarmen kan imidlertid også være et hinder mot sosial kontakt. Alarmens virkning på sosiale relasjoner, herunder omsorgsrelasjoner bør undersøkes nærmere.

13

Brukernes erfaringer med politiets oppfølging

13.1 Tilfredshet eller misnøye

Dette kapittelet skal fokusere på hvordan brukerne har opplevd kontakten med politiet i forbindelse med at de har hatt alarm. Vold i nære relasjoner er saker som tradisjonelt har hatt lav status i politiet (se Plotnikoff og Woolfson 1998, Belknap 1995). Sakene har ikke vært sett som «ordentlig politiarbeid» eller som Stanko uttrykker det: «*It is to many police officers not 'real' crime.*» (Stanko 1989 s. 50). Dette er forhold som kan tilsi at materialet skulle avdekke misnøye med politiets oppfølging av alarmbrukerne. Som nevnt i kapittel 2, pkt. 2.5 har det imidlertid i de senere årene vært satset på å øke politiets kompetanse på å håndtere saker om vold i nære relasjoner. Økt kompetanse kan gi forventninger om at alarmbrukerne vil være mer tilfredse som følge av bedre oppfølging fra politiets side.

Kvinnene i denne undersøkelsen hadde ulike erfaringer med måten de var blitt møtt og fulgt opp av politiet både i forbindelse med at de har anmeldt sakene til politiet og i forbindelse med at de har hatt mobil voldsalarm. Over halvparten av brukerne er imidlertid svært fornøyde med måten de er blitt møtt og fulgt opp av politiet. Dette innebærer at de ikke har noen ting å utsette på politiets arbeid. Noen få brukere er imidlertid svært misfornøyde med politiets innsats dvs. at de nesten utelukkende har negative erfaringer. De resterende har blandede erfaringer og hvor en del har endret syn på politiets arbeid underveis. Som regel oppgir disse å ha hatt negative erfaringer innledningsvis i saken, men hvor de opplever at politiets oppfølging er blitt bedre underveis.

Måten kvinnene opplever at de blir møtt av politiet er viktig av flere grunner. Dette er viktig med sikte på om trusselutsatte kvinner overhode velger å kontakte politiet. Frazier m.fl. (1994) trekker frem frykt for hvordan kvinnene blir behandlet av politiet som en viktig barriere mot anmeldelse i saker om seksualisert vold. At det skapes tillit mellom den voldsutsatte kvinnen og politiet er dermed viktig for om kvinnene velger å anmelde og gi forklaring i en eventuell straffesak. Måten kvinnene blir møtt på fra politiets side er også viktig for den trusselutsattes opplevelse av å bli trodd. Å bli møtt med avvisning fra politiets side kan oppleves som et nytt overgrep og motsatt kan det å bli møtt med forståelse og empati bidra til å styrke den trusselutsatte. Styrket selvfølelse kan være en viktig forutsetning for at den trusselutsatte skal kunne følge opp egen sikkerhet. Fremstillingen har tidligere vist at kvinnene opplevde det som en støtte fra politiets side å få tildelt mobil voldsalarm jf. kapittel 8 pkt. 8.5. I det følgende skal det redegjøres for noen av temaene som alarmbrukerne kom inn på i forbindelse med hvordan de hadde opplevd møtet med politiet.

13.2 Å bli møtt med forståelse

Flertallet i denne undersøkelsen har opplevd å bli møtt med forståelse fra politiets side. Som hovedregel har politiet tatt seg god tid i forbindelse med at de har lagt frem saken sin. Flere trekker videre frem at de opplever at de blir trodd og at de blir tatt på alvor, at de er blitt møtt på en hyggelig måte og enkelte trekker også frem at de er møtt med varme og omsorg. Dette står i kontrast til det tidligere undersøkelser har vist. Vibeke Lund (1992) har belyst voldsutsatte kvinners møte med politiet og fant at kvinnene i hennes undersøkelse etterlyste mer forståelse og omsorg fra politiet. Hjemdal (2003) skriver også om reaksjoner fra volds ofre som har henvendt seg til Kompetansesenter for voldsofferarbeid: *«Enkelte ofre har gitt uttrykk for at de ville foretrukket at private vektere tok i mot voldsalarmene, fordi de er bedre til å snakke med folk og oppfører seg mer vennlig.»* At et flertall av informantene i denne studien er fornøyde kan sees i sammenheng med at flere av brukerne i denne undersøkelsen var blitt valgt ut til å delta i et prosjekt initiert av politiet. Deres stilling som prosjektdeltakere kan ha gjort politiet særlig imøtekomende.

Tilfredsheten som uttrykkes knyttes imidlertid ikke bare til deltakerne i pilotprosjektet. Dette tilsier at de positive erfaringene kan reflektere at politiet er blitt flinkere til å behandle denne typen saker som følge av den satsningen som har funnet sted når det gjelder politiets arbeid med saker om vold i nære relasjoner.

Det er imidlertid ikke alle brukerne som er fornøyde. Enkelte føler at de ikke er blitt tatt på alvor når de har rapportert en voldshendelse og har opplevd å føle at de er til bry. Disse gir uttrykk for mistillit til politiet som følge av erfaringene de har. Materialet gir også eksempler på episoder som kvinnene selv mener reflekterer manglende forståelse for den situasjonen de befinner seg i. En av informantene forteller for eksempel at politimannen lo da han testet alarmen hennes og denne viste feil posisjon. For ham fremsto dette som en morsom episode mens for henne betydde feil posisjonering utrygghet. Dette vitner om ubetenksomhet fra politiets side og at man ikke i tilstrekkelig grad «ser» den enkeltes situasjon. Økt kunnskap om hva som kjennetegner situasjonen til denne gruppen kan forebygge slike hendelser.

13.3 Oppfølging

Alarmbrukerne befinner seg i en svært sårbar posisjon og hvor tilværelsen er preget av utrygghet. I en slik situasjon blir oppfølging fra politiets side viktig. Fremstillingen foran har også vist at brukerne hadde høye forventninger til politiets oppfølging i forbindelse med at de ble tildelt alarm jf. kapittel 10 pkt. 10.2. Både retningslinjene og saksbehandlersystemet rundt de mobile voldsalarmene skal i utgangspunktet sikre at politiet følger opp den enkelte alarmbruker (jf. rundskriv 2003/025). Vurdering av alarmbehov skal foretas innen tre måneder etter tildeling. I dette ligger også en forventning om at politiet foretar en vurdering av den trusselutsattes situasjon. Tilsvarende systemer for oppfølging finnes også internasjonalt. For eksempel har Polismyndigheten i Västra Götaland en handlingsplan «för bekämpning av relationsbetingat våld mot kvinnor.» I følge handlingsplanen skal politiet kontakte kvinnen hver tredje uke dersom det er utferdiget besøksforbud eller kvinnen har alarmbeskyttelse (Brottsförebyggande rådet 2002).

De fleste alarmbrukerne i denne studien forteller at de er blitt fulgt opp underveis ved at politiet har ringt dem og spurt hvordan situasjonen deres er. Hvor omfattende oppfølgingen har vært varierer imidlertid mellom brukerne. Materialet gir eksempler på at enkelte har fått hjelp av politiet til å tømme leiligheten for eiendeler etter at de har flyttet fra trusselutøveren eller at politiet har kjørt dem i situasjoner hvor de har hatt behov for dette. Enkelte har fått nokså omfattende oppfølging. En av kvinnene har for eksempel hatt en fast avtale med politiet om kontakt flere ganger om dagen. Denne kvinnen opplevde at politiet viste stor forståelse for den trusselsituasjonen hun befant seg i. Fra brukerens side er denne oppfølgingen viktig fordi de opplever at noen bryr seg om dem og ikke minst handler det om å bli sett og anerkjent som menneske. Enkelte er imidlertid svært misfornøyde og opplever at politiet i svært liten grad har fulgt dem opp.

13.4 Å forholde seg til én person

Et annet forhold flere av brukerne er opptatt av er det å kunne forholde seg til én person i kontakten med politiet. Å fortelle historien sin mange ganger oppleves belastende. De fleste trusselutsatte i denne studien har imidlertid hatt en eller to kontaktpersoner å forholde seg til enten hele tiden eller at en slik ordning har kommet etter hvert. En fast kontaktperson i politiet gir også bedre muligheter for mest mulig koordinert oppfølging av den enkelte. Opplysninger om nye trusler, eller for eksempel brudd på besøksforbud vil havne hos samme person. Det er imidlertid ikke alltid mulig for trusselutsatte å kontakte den i politiet som har ansvaret for «deres» sak fordi behov for å rapportere vold og trusler ikke nødvendigvis skjer i kontortiden. Enkelte av alarmbrukerne trekker frem erfaringer hvor kontaktpersonen ikke har vært tilgjengelig og hvor dette har vært et problem. En annen hadde opplevd at hun ble oppfattet som en belastning fordi hun alltid tok kontakt på tidspunkter da politiet hadde lav bemanning. Hun følte dermed at hun var til bry for politiet.

13.5 Informasjon

Flere av brukerne etterlyser mer informasjon fra politiets side. Dette gjelder spesielt informasjon om når trusselutøver varetaktsfengsles, er inne til soning eller slip-

pes ut fra soning. I utgangspunktet skal slik informasjon gis i mange av disse sakene. Når det gjelder varetektsfengsling skal det gis informasjon både om når siktede varetektsfengsles, varighet, forlengelse av varetekt og løslatelse blant annet i saker der «*forbrytelsen er forøvd mot den skyldiges tidligere eller nåværende ektefelle eller samboer*», jf. påtaleinstruksens § 9-6 jf. strl. § 228 fjerde ledd bokstav b. Når det gjelder permisjon fra soning og løslatelse fra fengselstraff er regelen at slik informasjon skal gis fra Kriminalomsorgen dersom det er av betydning for fornærmede å få kjennskap til tidspunktet for henholdsvis permisjon eller straffavbrudd (straffegjennomføringsloven § 36) eller løslatelse (straffegjennomføringsloven § 42). Her ligger det altså et skjønn. Gjennomføring av slik varsling er viktig fordi kunnskap om soning er en viktig forutsetning for at de trusselutsatte har mulighet til å føle seg trygge når trusselutøver er inne til soning. Kunnskap om dette gir dem mulighet for å få et pusterom. Det skaper også trygghet og forutberegnelighet for den trusselutsatte når hun vet at hun vil få beskjed når trusselutøveren slippes ut. Denne studien kan indikere at disse reglene ikke alltid følges opp.

13.6 Gir voldsalarm «rød løper» hos politiet?

Et spørsmål er om voldsalarmen gir alarmbrukerne «rød løper» i forhold til politiet. Med «rød løper» menes at alarmbrukerne får spesialbehandling tilpasset deres behov. Nå er den mobile voldsalarmen i utgangspunktet en ordning som plasserer den trusselutsatte i en særstilling i forhold til andre som utsettes for straffbare handlinger. Utløst alarm gir direkte kontakt med politiet på en egen linje og anropet skal i utgangspunktet prioriteres. Sånn sett kan svaret på spørsmålet være opplagt. Spørsmålet er imidlertid om det å ha mobil voldsalarm gir saken større prioritet utover dette. Det er litteratur som peker på at iverksettelse av beskyttelsestiltak kan påvirke politiets prioritering og måte å behandle saker som gjelder vold i nære relasjoner. Dalton og Schneider (2001) viser for eksempel hvordan politiet var mer tilbøyelige til å følge opp kvinnemishandlingssaker i saker hvor det var nedlagt besøksforbud.

Materialet gir eksempler på at alarmbrukerne opplever å få ekstra god service fra politiets side når de opplyser at de har voldsalarm. Enkelte opplever det lettere å ta kontakt med politiet som følge av de sikkerhetstiltakene som er satt i verk i deres

sak fordi politiet da er informert om situasjonen og de slipper å forklare så mye når de tar kontakt. Dette står imidlertid i motstrid til den barrièren flere har beskrevet mot å utløse alarmer hvor det uttrykkes usikkerhet til når de kan utløse den. Materialet gir imidlertid ikke noe entydig bilde om hva den mobile alarmer betyr for kontakten med politiet. Flere opplyser også at kontakten med politiet ikke har endret seg etter at de fikk voldsalarm. Dette gjelder tilfeller hvor alarmbrukeren hadde kontakt med politiet før alarmtildelingen for eksempel i forbindelse med anmeldelse av forholdet. Studien gir altså ingen klar indikasjon på at det å ha mobil voldsalarm endrer måten politiet håndterer saken til den voldsutsatte.

13.7 utfordringer til politirollen

Gjennomgangen av intervjumaterialet med brukerne tilsier at politiets rolle utfordres i disse sakene. Fremstillingen foran har gitt eksempler på at alarmbrukerne etterspør mer enn bare beskyttelse fra politiets side, for eksempel ved at enkelte etterspør noen å snakke med når de er redde. At brukerne har etterspurt mer enn det politiet har opplevd å kunne bidra med kommer også til uttrykk i evalueringsrapporten fra Oslo politidistrikt. Om brukerne som hadde hatt alarm gjennom Aktiv Sikkerhet A/S heter det:

«De hadde (...) forventninger om at politiet gjennom alarmterminalen også kunne stille opp på andre behov enn nødsituasjoner.»

Det fremheves også mer generelt:

»Klientgruppen er imidlertid krevende og trenger bistand til andre behov enn rene nødsituasjoner.» (Evalueringsrapport. Mobile voldsalarmer for trusselutsatte. s. 8 og 9).

At behovene og forventningene kommer til uttrykk gjennom brukernes kontakt med politiet er ikke overraskende når en ser hen til at politiet har vært langt fremme i arbeidet med vold i nære relasjoner. Det blir da nærliggende at politiet er den instansen som møter disse behovene. Behovene som uttrykkes kan imidlertid reflektere mangler ved det profesjonelle hjelpeapparatet. I denne forbindelse kan det vises til Kvinnevoldsutvalgets utredning hvor det pekes på en rekke mangler ved

det profesjonelle hjelpeapparatets håndtering av vold i nære relasjoner (se NOU 2003:31). Forventningene som brukerne uttrykker berører spørsmålet om hvor grensen går for hva som bør være politiets oppgave⁸⁴ og hva som bør falle inn under ansvarsområdet til andre yrkesgrupper. Det reflekterer også viktigheten av å se politiets arbeid i en større helhet. Bouza (1991) skriver i denne forbindelse:

«The police role, as part of a coordinated, systemic respons, has to be described so that officers understand what is needed and how their actions relate to what others do.»(1991 s. 194).

Dette tilsier at en større undersøkelse bør belyse og diskutere rekkevidden av politiets rolle i disse sakene.

84 Larsson berører spørsmål knyttet til politiets rolle og behov for grensedragning mot andre yrkesgruppers ansvarsråder i artikkelen «Kriminalitetsforebygging og politirollen» (2005).

14

Om mobil voldsalarm har bidratt til å effektivisere politiets arbeid

14.1 Innledning

Et siste spørsmål er hvorvidt den mobile voldsalarmen har bidratt til å effektivisere politiets arbeid. Med «effektivisere» menes i denne sammenheng at alarmordningen gjør det mulig med raskere respons fra politiets side. I den interne evalueringsrapporten fra pilotprosjektet (Oslo Politidistrikt 2004) heter det:

«Prøveprosjektet hadde som mål å finne en bedre løsning for identifisering av nødsituasjoner og effektivt formidle relevant informasjon om situasjonen til politiet uten unødig opphold.»

En evaluering av hvorvidt ordningen med mobil voldsalarm har ført til raskere respons fra politiets side forutsetter at man undersøker hvor lang tid politiet har brukt *før* man fikk alarmordningen på å identifisere nødsituasjoner og sammenlikne dette med tidsbruken *etter* at alarmordningen var utviklet. Det finnes imidlertid pr. i dag ikke systematiske⁸⁵ data knyttet til politiets responstid på anrop. En slik sammenlikning lar seg derfor ikke gjøre og det er derfor ikke mulig å si om alarmen har ført til raskere respons fra politiets side.

85 Det pågår imidlertid et arbeid med å utvikle systemer for registrering av responstid. To målinger ble gjort i Oslo politidistrikt i 2005 hvor gjennomsnittlig tid fra oppdrag ble loggført hos politiet til patruljen var på stedet var henholdsvis 11 minutter og 26 sekunder i uke 11 og 7 minutter og 27 sekunder i uke 37. Målsettingen er at det ikke skal ta mer enn 10 minutter til patruljen er på stedet. Dette er også det som formidles til brukere av mobil voldsalarm (opplyst av ansatt i Oslo politidistrikt). Selv om man er i ferd med å innhente data er det likevel grunn til å påpeke at en systematisk undersøkelse av responstid med sikte på å måle effektivitet uansett vil være komplisert å gjennomføre fordi responstiden vil variere av en rekke variabler, for eksempel hvor alarmen blir utløst, tidspunkt på døgnet for anrop, politiets ressurs-situasjon osv.

14.2 Hva tilsier at ordningen kan medføre raskere respons?

En rekke forhold ved alarmordningen tilsier imidlertid at ordningen innebærer en effektivisering av politiets arbeid. De trusselutsatte får direkte tilgang til politiets responsapparat fordi alarmen omfatter en egen linje inn til politiets operasjonssentral. Ordningen innebærer videre automatisk angivelse av sted (altså lokalisering av den trusselutsatte), samt at alarmanrop fra mobile voldsalarmer gis høyere prioritet enn andre nødmeldinger. I tillegg er det forhåndsregistrert informasjon om trusselutsatt, trusselutøver og trusselbildet forøvrig. Dette innebærer at forutsetningene er tilstede for at politiets utrykning vil være mer målrettet og kvalifisert enn før ordningen ble opprettet.

14.3 Hva de profesjonelle aktørene mente om en effektiviseringsgevinst

På spørsmål om alarmordningen representerer en effektivisering av politiets arbeid er de profesjonelle aktørene imidlertid ikke samstemte. Det viste seg imidlertid at informantene har hatt ulik forståelse i hva som ligger i «effektivisering». Halvparten av informantene svarte ubetinget ja på at man hadde oppnådd denne målsettingen. Det ble i denne forbindelse fremhevet at det er ikke alarmen i seg selv, men systemet rundt alarmen som bidrar til en effektivisering. Det vises⁸⁶ i denne forbindelse til de samme momentene som er nevnt ovenfor: Direkte tale, nøyaktig posisjon, samt forhåndslagret informasjon om trusselvurderingen. Disse knytter altså spørsmålet om effektivisering opp mot selve alarmordningen.

Den andre halvparten var enten usikre eller mente at ordningen med mobil voldsalarm hadde medført en svekkelse av effektiviteten. Alle disse knyttet imidlertid spørsmålet om effektivisering opp mot saksbehandlingssystemet og rutinene rundt tildeling av alarmer som ble utarbeidet i forbindelse med den landsdekkende ordningen. To av informantene som var usikre mener i denne forbindelse at det man har vunnet av tid knyttet til de ulike funksjonene nevnt ovenfor (altså direkte tale, nøyaktig posisjon og forhåndslagret informasjon) går tapt gjennom omstendelige og tidkrevende rutiner knyttet til tildeling. Som en av informantene sier:

⁸⁶ Enkelte trakk også frem at alarmordningen gir politiet mulighet til å instruere offeret i den aktuelle situasjonen. Dette handler om bedret kvalitet på politiets arbeid i nødsituasjoner og ikke nødvendigvis raskere respons fra politiets side.

«Men om vi har spart noe totalt sett det vet jeg ikke, men at vi kommer ut ganske likt tipper jeg er nærmere sannheten».

Med andre ord mener disse at «vinningen går opp i spinningen». Effektivitetsgevinsten man har fått gjennom funksjonene som knytter seg til selve alarmordningen går tapt gjennom et mer tidkrevende tildelingssystem. Disse intervjuene ble imidlertid gjennomført kort tid etter at saksbehandlingssystemet var innført. Det kan være at systemet vil oppleves noe mindre tidkrevende etterhvert. Videre er en sentral målsetting med saksbehandlingssystemet å bedre kvaliteten på politiets arbeid. Bedret kvalitet i arbeidet kan også omfatte en effektiviseringsgevinst.

15

Erfaringer med mobile voldsalarmer

15.1 Innledning

Avslutningsvis gis en oppsummering av hvilke konsekvenser en kan trekke av denne undersøkelsen. I forhold til studiens tre hovedmålsetninger nevnt innledningsvis så er det særlig viktig å trekke frem de forhold som bør forbedres i forhold til dagens praksis med alarmer. Dette retter seg derfor mer direkte mot *politiets* rutiner og dagens drifting av alarmene.

Flere av de viktigste funnene i denne undersøkelsen bygger på brukernes erfaringer både med alarmene som tekniske hjelpemidler, men en ikke vesentlig del omhandler samhandlingen mellom alarmbrukeren og politiet. Det er mye som tyder på at man i for stor grad har fokusert på å få til en teknisk løsning som gir brukerne tilstrekkelig sikkerhet. I denne prosessen har man imidlertid undervurdert eller «glemt» de menneskelige sidene ved de mobile voldsalarmene. Det er et stort forbedringspotensial når det gjelder samhandlingen mellom offer og politi. Man må huske på at alarmene er utviklet for å være en hjelp og støtte for personer i en særlig vanskelig livssituasjon. Alarmene kan imidlertid ikke sees isolert fra det øvrige arbeidet som politiet og andre organisasjoner gjør i forhold til denne gruppen.

Til slutt rettes blikket fremover mot spørsmål som vil være sentrale i en landsdekkende undersøkelse av mobile voldsalarmer. Denne studien har avdekket mange viktige spørsmål som bør dokumenteres og følges opp med tiltak hvis man skal få et betryggende, godt fungerende alarmsystem.

15.2 Politiets rutiner og drift

15.2.1 Bedre registreringsrutiner gir viktig kunnskap for politiets arbeid

Studien har avdekket behov for bedre registreringsrutiner. Det er nødvendig å innføre en systematisk registrering på landsbasis av i hvilke typer saker mobile voldsalarmer tildeles. Det er videre behov for å registrere antallet utløste alarmer. Dersom det er mulig bør det også registreres hvorvidt disse er skarpe alarmer eller om det er alarmer som er utløst ved en feil.

15.2.2 Lytt til ofrene! Bedre kunnskap om trusselutsattes egen situasjon

Det er sentralt at politiet anerkjenner erfaringene og innsikten alarmbrukerne besitter. Dette er viktig både for respekten for den enkelte trusselutsatte, men er også sentralt for at politiet skal kunne gjøre mest mulig kvalifiserte beslutninger. Kvinner som er blitt mishandlet i en årrekke gjør avanserte risikovurderinger. Det er de som kjenner trusselutøveren best og har best innsikt i egen situasjon. I denne studien kom dette blant annet til uttrykk gjennom at kvinnene ga ulike vurderinger i forhold til om trusselutøver skulle varsles om alarmtildeling eller ikke. Enkelte mente at varsling ville forhindre vold og trusler mens andre mente at det ville utløse vold. Både brukere og de profesjonelle aktørene i denne studien var samstemte i at den enkelte bruker burde avgjøre dette spørsmålet.

15.2.3 Et mer serviceorientert og profesjonelt politi

Enkelte av brukerne i denne studien har etterlyst bedre oppfølging fra politiets side. Dette var først og fremst brukere som hadde hatt alarm gjennom Aktiv Sikkerhet A/S. Selskapet stilte opp når brukerne følte seg uttrygge uten at det nødvendigvis forelå en akutt trusselsituasjon. De tok seg også tid til å snakke med brukerne. En viktig målsetting for politiet er at det skal: «...være serviceorientert og behandle sine 'kunder' på en profesjonell måte...» (Larsson 2005 s. 278). Det er grunn til å tro at graden av tilfredshet hos brukerne har sammenheng med at det private selskapet møtte brukerne på brukernes premisser. Dette bør også være en rettesnor for politiets arbeid innenfor de rammene som er praktisk mulige.

15.2.4 Ønske om mer funksjonelle alarmer

Brukerne i denne studien har uttrykt et ønske om at politiet i større grad skal kunne lokalisere dem gjennom alarmordningen enn det som er mulig i dag. I denne forbindelse uttrykker brukerne skepsis til at det legges for stor vekt på alarmens talefunksjon fordi det forventes at brukerne i en trusselsituasjon skal kunne fortelle hvem de er og hvor de er. Brukerne opplever at de dermed stilles ovenfor urealistiske krav og forventninger. I følge de profesjonelle aktørene er dette et ønske som ikke er mulig å oppfylle med dagens teknologi. Det er imidlertid viktig å ta brukernes usikkerhet på alvor. En måte å redusere denne usikkerheten er å understreke overfor brukerne at det ikke bare er gjennom alarmens posisjonerings- og talefunksjon at politiet kan lokalisere den trusselutsatte. Alarmordningen innebærer også at politiet sitter med verdifulle opplysninger som er forhåndslagret og som vil kunne hjelpe politiet med å finne frem til den trusselutsatte. Sikkerheten som alarmen gir må med andre ord vurderes ut fra totaliteten som alarmløsningen representerer. Et annet tiltak som kan skape bedre forståelse hos brukerne er at trusselutsatte får se operasjonssentralen i forbindelse med at de får tildelt alarm. Dette kan gi brukerne bedre forståelse av hvordan alarmordningen virker og hva politiet ser og gjør dersom alarmen blir utløst. Samtidig kommer en imidlertid ikke utenom at manglende posisjonering gjennom alarmordningen vil kunne innebære at politiet ikke rekker frem til den trusselutsatte raskt nok til å forhindre en voldshandling. Mobil voldsalarm gir ingen garanti for å kunne redde den trusselutsatte i en trusselsituasjon. Alarmordningens begrensninger forsterker imidlertid politiets ansvar for å foreta en vurdering i hvert enkelt tilfelle om hvilke forebyggende tiltak som kan gi den trusselutsatte best mulig beskyttelse.

15.2.5 Behov for et smidig alarmtilbud tilpasset brukerne

Studien har videre vist at selv om brukerne opplever trusler når de har alarm har flere en høy terskel for å utløse alarmen. Mange er også redde for å utløse alarmen ved en feiltakelse. Mye tyder på at dette handler både om alarmordningen i seg selv og om brukernes forhold til politiet. Når alarmen utløses skal politiet rykke ut. Det finnes ingen mellomløsning. Ordningen er utformet slik for å ivareta sikkerheten til den enkelte trusselutsatte på best mulig måte. Samtidig gir løsningen lite rom for usikkerhet og tvil hos brukeren med hensyn til vurderingen av trusselsitua-

sjonen. Enkelte er også redde for politiets reaksjoner dersom de feilvurderer situasjonen, mens andre er opptatt av å ikke ville bry politiet i utide. Ordningen kan dermed ha en utilsiktet virkning ved at den trusselutsatte ikke tør å utløse alarmer i en faresituasjon. Dersom dette er en utbredt tendens blant brukere av mobil voldsalarm bør en se nærmere på tiltak som kan redusere usikkerheten knyttet til det å bruke alarmer.

15.2.6 Alarmer er en del av et bredere tilbud

En risiko med et synlig og konkret tiltak som mobil voldsalarm er at tiltaket overfokuseres på bekostning av andre tiltak. Et forhold som flere av de profesjonelle aktørene har fremhevet er behovet for å se mobil voldsalarm som del av en helhet. Alarmer er bare ett av flere tiltak politiet kan sette i verk for å forebygge vold og trusler. Alarmer er ledd i en tiltakskjede og er et virkemiddel som inngår i det totale arbeidet politiet gjør i forhold til vold i nære relasjoner. Den må også sees i forhold til tiltak iverksatt av andre instanser enn politiet. Gammeltoft (1995) beskriver for eksempel alarmer som et supplement til en intensiv sosial og psykologisk innsats overfor voldsutsatte. Det er kvaliteten av det totale tilbudet som avgjør om den enkelte trusselutsatte mottar et tilfredsstillende tilbud.

15.3 Brukererfaringer

15.3.1 Alarmene gir trygghet og bevegelsesfrihet

Studien har vist at mobil voldsalarm oppleves som et viktig virkemiddel for brukerne. De opplever at alarmer gir dem økt trygghet, økt bevegelsesfrihet og bedret livskvalitet. Samtidig reflekterer også studien hvor viktig det er for brukerne å tro på disse egenskapene ved alarmer. Alarmer blir en redningsplanke i en vanskelig tilværelse som trusselutsatt. Studien indikerer også at alarmer bidrar til å gi den trusselutsatte styrke og at enkelte opplever at dette påvirker styrkeforholdet mellom dem selv og trusselutøveren. En kan ikke utelukke at det å styrke den trusselutsatte i forhold til trusselutøveren kan bidra til å forebygge vold og trusler.

15.3.2 Brukerne har et realistisk forhold til alarmenes trygghet

Studien gir ingen klar indikasjon på at brukerne opplever falsk trygghet i forhold til alarmene i den forstand at brukerne har urealistiske forventninger til den sikkerheten alarmen kan gi dem. Brukerne er som hovedregel kjent med alarmens begrensninger og to tredjedeler av brukerne forholder seg til disse. Enkelte av brukerne opplyser imidlertid at de ikke alltid tar hensyn til begrensningene. Dette handler imidlertid ikke bare om «overdreven» tro på sikkerheten alarmene kan gi dem. Det handler også om at brukerne ikke alltid ønsker å ha alarmen slått på fordi de ikke ønsker «å bli sett» av politiet.

15.3.3 Brukernes behov varierer over tid

Trusselutsatte gjennomgår en lang prosess på veien mot en tilværelse uten vold. Mobil voldsalarm er et virkemiddel som kan brukes i en eller flere faser av denne prosessen. Trusselen oppleves ikke som en konstant størrelse, men vil for mange oppleves forskjellig i ulike perioder. For enkelte innebærer dette at alarmen brukes ulikt i ulike perioder. Dette betyr ikke at brukerne er useriøse, men at behovene varierer over tid. Ikke minst reflekterer dette at det er svært slitsomt å vokte egen sikkerhet.

15.3.4 Alarmene er med på å styrke ofrenes selvbilde (styrke og verdighet)

Et annet viktig funn i denne undersøkelsen handler om hvordan informantene har formidlet tanker omkring det å være trusselutsatt. Det uttrykkes et ønske om å fremstå med styrke og verdighet. De ønsker ikke å fremstå som ofre. Enkelte trekker i denne forbindelse inn det stigmatiserende ved å bære mobil voldsalarm. Motstanden mot å bli sett som offer handler om allmenne forestillinger man har til ofre. Det handler blant annet om å bli oppfattet som svak og hjelpeløs. Gjennom å assosieres med en slik offerposisjon skriver Hydén at den mishandlede kvinnen:

«... risikerar att fråtas erkänslan för sin förmåga till aktiv handling, berövas sitt ansvar och därigenom sin värdighet som människa.»

Det er viktig for politiet å være oppmerksom på dette i deres møte med trusselut-satte og å vite at det å bære mobil voldsalarm kan oppleves på en slik måte.

15.4 Behov for en landsdekkende undersøkelse

Undersøkelsen har avdekket en rekke temaer og problemstillinger som bør belyses nærmere i en større landsdekkende undersøkelse. Det er behov for mer kunnskap om:

1. Når brukes mobil voldsalarm som forebyggende virkemiddel?

Hva kjennetegner sakene? (vold i nære relasjoner, vitnebeskyttelse, vip-personell osv.)

Hva kjennetegner brukergruppene? (yrke, utdanning, alder, omsorgsansvar osv.)

I hvilken grad tildeles mobil voldsalarm til brukere med minoritetsbakgrunn og brukere med funksjonshemming. Hvilke særlige utfordringer opplever disse gruppene?

2. Hva innebærer det for brukerne å ha mobil voldsalarm?

Hvordan opplever alarmbrukerne det å få tildelt voldsalarm?

Oppfyller alarmen brukernes forventninger (trygghet, bevegelsesfrihet, livs-kvalitet)?

Påvirker alarmtildelingen den trusselutsattes forhold til trusselutøver (endringer i styrkeforholdet)?

Hvilken betydning har voldsalarmen for den trusselutsattes barn og andre familierelasjoner, samt sosiale relasjoner for øvrig?

3. Hva kjennetegner politiets vurderinger ved bruk av mobil voldsalarm som virkemiddel?

Hvilken praksis legges til grunn fra politiets side med hensyn til tildeling av mobil voldsalarm?

Hva legger politiet til grunn med hensyn til trusselvurderingen? Er det sam-svar mellom politiets og brukerens vurdering av trusselen?

I hvilken utstrekning samtykker alarmbrukerne til at politiet varsler trusselutøveren? Legger politiet føringer på om trusselutøveren bør varsles?

4. *Hvilke konsekvenser har det at alarmordningen er et akuttiltak?*

Hvor lenge har brukerne mobil voldsalarm?

Er tildelingsperioden tilstrekkelig lang?

Utløser tidsbegrensningen knyttet til alarmtildeling risikosituasjoner i den forstand at brukeren håper det skal skje noe for å kunne beholde alarmer over lengre tid?

5. *Hvordan brukes voldsalarmen?*

Brukes alarmer ulikt i ulike faser?

I hvilken utstrekning har brukerne behov for å venne seg av med det å ha mobil voldsalarm?

Hvilken informasjon får brukeren om måten alarmer skal brukes på?

6. *Bidrar alarmer til å forebygge vold og trusler?*

I hvilken utstrekning er alarmbrukerne blitt utsatt for vold og trusler etter de fikk alarm?

I hvilken utstrekning utløser alarmbrukerne alarmer i trusselsituasjoner? Dette innebærer å kartlegge brukernes terskel for å utløse alarmer, herunder årsaker til en eventuell høy terskel, samt eventuell redsel hos brukerne for å utløse alarmer ved en feiltakelse.

Om brukerne har behov for en «mellomløsning» – dvs. å kunne kontakte politiet når de føler seg usikre på om trusselutøveren er i nærheten uten at politiet nødvendigvis rykker ut.

7. *Hvilke problemstillinger reiser mobil voldsalarm i forhold til politiets rolle?*

Hvor langt strekker politirollen seg i forhold til andre instansers ansvarsområder? Dette handler om hvilke hjelpebehov brukerne uttrykker overfor

politiet i forbindelse med at de tar kontakt enten for å anmelde forholdet eller i forbindelse med tildeling av mobil voldsalarm. I denne forbindelse bør det vurderes om alarmperioden kan brukes mer målrettet i den forstand at man i alarmperioden også tilbyr brukerne et helhetlig hjelpetilbud. En slik tilnærming forutsetter en grensedragning mellom hva som faller inn under politiets ansvarsområde og hva som faller inn under andre instansers ansvarsområder.

For å ivareta et helhetsperspektiv er det ikke tilstrekkelig å belyse mobile voldsalarmer alene. En slik undersøkelse må inkludere andre typer forebyggende tiltak slik som besøksforbud, sperret adresse, og fiktiv identitet. Erfaringer knyttet til elektronisk overvåking av voldsutøver bør også integreres dersom det foreligger empirisk grunnlag for dette. En bred tilnærming er nødvendig for å se de ulike tiltakene i sammenheng. En svakhet ved forskning knyttet til voldsforebyggende tiltak både nasjonalt og internasjonalt er at dette i liten grad gjøres. Dermed mister en mulighet til å se tiltakene som ledd i en tiltakskjede.

Det er sannsynlig at en slik undersøkelse vil avdekke at ulike tiltak brukes i ulike faser knyttet til den prosessen den trusselutsatte gjennomgår. Det er grunn til å tro at besøksforbud og voldsalarm settes inn tidlig i prosessen etter at den trusselutsatte har brutt samlivet med voldsutøver. Sperret adresse og fiktiv identitet vil være tiltak som settes i verk dersom truslene fortsetter over tid. I tillegg vil trusselens art påvirke valg av tiltak. Det kan for eksempel være at risikoen for den trusselutsattes liv skal gå tapt er så stor at man velger fiktiv identitet som første tiltak.

En slik undersøkelse bør basere seg på opplysninger både fra trusselutsatte og fra politiet. Dette gir mulighet til undersøke i hvilken utstrekning det er samsvar mellom trusselutsattes og politiets vurderinger av tiltakene. En slik undersøkelse bør også omfatte en prinsipiell diskusjon av bruken av virkemidler rettet mot trusselutsatte og trusselutøver. Det er trusselutøveren som setter den trusselutsattes liv i fare. Det er grunn til å tro at flere av disse virkemidlene representerer begrensninger og utfordringer i livet til trusselutsatte. Konsekvensen er at det er den trusselutsatte som bærer omkostningene av trusselutøverens handlinger.

Litteraturliste

- Alarmbeskyttelse for voldsutsatte kvinner og eldre** (1995). Rapport utarbeidet av Likestillingsrådet. Oslo: Likestillingsrådet.
- Alarmsuksess for kvinner.** Aftenposten 8. november 1996.
- Att förebygga våld mot kvinnor i nära relationer** (2002). Rapport 2002:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Att utreda mäns våld mot kvinnor. Ett utbildningsmaterial för polis och åklagare** (2001). Stockholm: Polisstyrelsen.
- Bakketeig, Elisiv** (1999): *Rettsapparatet som sosialt system i saker om seksuelle overgrep mot barn.* Avhandling levert for graden dr. philos. Oslo: Universitetet.
- Belknap, Joanne** (1995): «Law Enforcement Officers` Attitudes About the Appropriate Responses to Woman Battering.» I: *International Review of Victimology*. 1995.
- Bouza, Anthony** (1991): «Responding to domestic violence.» I: *Woman Battering*. Michael Steinman (ed.) Cincinnati: Anderson Publishing Co.
- Buzawa, Eve S. og Carl G. Buzawa** (2003): *Domestic Violence. The Criminal Justice Response.* Thousand Oaks: Sage Publications.
- Caplan, Paula** (1989): *Don't blame mother. Mending the Mother-Daughter Relationship.* New York: Harper&Row Publishers.
- Dalton, Clare og Elisabeth M. Schneider** (2001): *Battered women and the law.* New York: Foundation Press.
- Debbonaire, Thangam** (1999): «Domestic violence and inter-agency child protection work: An overview of recent developments.» I: *The Multi-Agency Approach to Domestic Violence.* New Opportunities, old challenges? Nicola Harwin, Gill Hague og Ellen Malos (eds.). London: Whiting & Birch.
- Ekbrand, Hans** (2001): «Mäns våld mot kvinnor i samband med separation.» I: *Kön och våld i Norden . Gender and violence in the Nordic Countries.* TemaNord 2002:545.

- Evalueringsrapport. Mobile voldsalarmer for trusselutsatte.** Oslo politidistrikt: 2004.
- Farrell, Graham, Wendy Buck og Ken Pease** (1993): «The Merseyside domestic violence prevention project: Som costs and benefits.» I: *Studies on crime and crime prevention*. Annual Review, 1993 vol. 2.
- Fog, Jette** (1996): «Begrundelsernes koreografi. Om kvalitativ ikke-statistisk representativitet.» I: *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Finn, Peter** (1991): «Civil protection orders. A flawed opportunity for intervention.» I: *Woman Battering*. Michael Steinman (ed.) Cincinnati: Anderson Publishing Co.
- Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora.** Vedtatt av den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora 15. februar 1999, med endringer vedtatt 24. september 2003.
- Frazier, Patricia, Suzanne Candell, Nancy Afrikiam og Anne Tofteland** (1994): «Rape survivors and the legal system.» I: *Violence and the law*. Mark Costanzo og Stuart Oskamp (eds.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Försöksverksamhet med livvaktsskydd för hotade kvinnor m.m. – et regeringsuppdrag.** RPS Rapport 1993:6. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- Gammeltoft, Lene** (1995): «Falck og deres tryghedsalarmer.» I: *Når filmen knækker*. Birte Binger Kristiansen (red.). København: Hans Reitzels Forlag.
- Green, Anders** (2002): *Vad händer efter min polisanmälan? En intervjustudie med personer utsatta för våld av närstående*. Uppsala: Polismyndigheten i Uppsala län.
- Grønmo, Sigmund** (1996): «Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen.» I: *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Gundersen, Frants m.fl.** (2000): Innvandrere og nordmenn som offer og gjerningsmenn. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Hanmer, Jalna, Jill Radford og Elisabeth A. Stanko** (1989): «Policing, Men's Violence-An Introduction.» I: *Women, policing and male violence. International Perspectives*. Jalna Hanmer, Jill Radford og Elisabeth A. Stanko. London: Routledge.
- Hjemdal, Ole K.** (2002): «Holder politiets arbeid mål?» I: *Polititjenestemann og akademiker?* Forskning og praksis i politiarbeid. PHS Forskning 2002:2. Oslo: Politihøgskolen.
- Hydén, Margareta** (2001): «Misshandlede kvinnors oppbrott: en motståndsprocess.» I: *Det motspänstiga offret*. Malin Åkerström og Ingrid Sahlin (red.). Lund: Studentlitteratur.
- Isdal, Per** (2000): *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.

- Jonassen, Wenche og Frøydis Eidheim** (2001): *Den gode vilje. Mishandlede kvinners erfaringer med hjelpeapparatet*. NIBRs PLUSS-serie 1-2001. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Jonassen, Wenche** (2005): *Krisesenterstatistikk 2004*. Notat nr. 1/2005. Oslo: Nasjonalt kunnskaps-senter om vold og traumatisk stress.
- Junger-Tas, J.** (1993): Policy evaluation in criminal justice. I: *Studies on crime and crime prevention*, 1993, vol.2.
- Larsson, Eva** (2003): *Närhet som gör ont. Om våld mot närstående*. Göteborg: Brottsofferjourernas Riksförbund.
- Larsson, Paul** (2005): «Kriminalitetsforebygging og politirollen.» I: *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*. Desember 2005.
- Lee, Raymond M.** (1993): *Doing research on sensitive topics*. London: Sage Publications.
- Leiulfsrud, Håkon og Bjørn Hvinden** (1996): «Analyse av kvalitative data: Fiksérbilde eller pusle-spill?» I: *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Lloyd, Sam, Graham Farrel og Ken Pease** (1994): «Preventing repeated domestic violence: A demonstration project on Merseyside.» I: *Crime Prevention Unit series, paper no. 49*. London: Home Office Police Department.
- Lund, Vibeke** (1992): «Mishandlete kvinners erfaringer med politiet.» I: *Forskning om kvinnemishandling*. Rapport fra avslutningskonferanse 30-31.01.1992, Rapport nr. 7. Rådet for samfunnsvitenskapelig forskning. Oslo: NAVF.
- Lundberg, Magnus** (2001): *Vilja med förhinder. Poliserts samtal om kvinnomisshandel*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposium.
- Lundgren, Eva m.fl.** (2001): *Slagen Dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfattningsundersökning*. Stockholm: Fritzes Offentliga Publikationer.
- Mullender, Audrey m.fl** (2002): *Children's perspectives on domestic violence*. London:Sage.
- Nasjonale retningslinjer for vitnebeskyttelse** (2003). Oslo: Politidirektoratet.
- Pagelow, Mildred Daley** (1981): *Woman-battering: victims and their experiences*. Beverly Hills: SAGE.
- Peace, Ken og Gloria Laycock** (1996): *Revictimization: Reducing the heat on hot victims. Research in action*. Washington: National Institute of Justice.
- Pence, Ellen og Martha McMahon** (1999): «Duluth: A coordinated community response to domestic violence.» I: *The Multi-Agency Approach to Domestic Violence*. New opportunities, old challenges? Nicola Harwin, Gill Hague og Ellen Malos (red.) England: Whiting&Birsch.

- Plotnikoff, Joyce og Richard Woolfson** (1998): «Policing Domestic Violence. Effective Organisational Structures.» I: *Police Research Series*. 1998.
- Politiets nye voldsalarmer virker ikke.** Aftenposten 29. april 2003.
- Regjeringens handlingsplan «Vold mot kvinner»** (1999). Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Repstad, Pål** (1998): *Mellom nærhet og distanse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Retten til et liv uten vold. Menns vold mot kvinner i nære relasjoner.** Norges offentlige utredninger 2003:31.
- Rundskriv G-66-97** Tildeling av voldsalarmer til trusselutsatte personer
- Rundskriv 2002//005** Instruks for tildeling av voldsalarm.
- Rundskriv 2003/025** Instruks for politiets tilbud om mobil voldsalarm m.m.
- Rundskriv 2003/13** Iverksettelse av strukturert vitnebeskyttelse.
- Schei, Berit** (1990): *Trapped in painful love. Physical and sexual abuse by spouse a risk factor of gynaecological disorders and adverse perinatal outcomes*. Doktoravhandling. Trondheim: NTNU.
- Schuller, Regina** (1994): «Applications of battered woman syndrome evidence in the courtroom.» I: *Violence and the law*. Mark Costanzo og Stuart Oskamp (eds.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Sivesind, Karl Henrik** (1996): «Sortering av kvalitative data. Metodologiske prinsipper og praktiske erfaringer fra analyse med dataprogrammer.» I: *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skjølberg, Katja** (2000): *Voldsalarm. En programevaluering av et forebyggende tiltak mot gjentatt kvinnemishandling*. PHS Forskning 2000:3. Oslo: Politihøgskolen.
- Skjørten, Kristin** (1988): *Når makt blir vold. En analyse av seksualisert vold i parforhold*. K-serien nr. 4-88. Oslo: Institutt for kriminologi.
- Skjørten, Kristin** (1994): *Voldsbilder i hverdagen*. Oslo: Pax forlag A/S.
- Soria Moria-erklæringen** (2005). Plattform for regjeringssamarbeidet mellom Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet 2005-2009.
URL:<http://www.odin.dep.no/filarkiv/260512/regjeringsplattform.pdf>
- Stanko, Elisabeth A.** (1989): «Missing the mark? Policing Battering.» I: *Women, policing and male violence*. Jalna Hanmer, Jill Radford og Elisabeth A. Stanko (eds.). London: Routledge.
- St.prp. nr. 1** (2001-2002) Justis- og politidepartementet. For budsjetterterminen 2002. Oslo: Politio- og Justisdepartementet.
- St.prp. nr. 1** (2002-2003) Justis- og politidepartementet. For budsjetterterminen 2003. Oslo: Politio- og Justisdepartementet.

- St.prp. nr.1** (2003-2004) Justis- og politidepartementet). For budsjetterminen 2004. Oslo: Politi- og Justisdepartementet.
- St.prp.nr.1** (2005-2006). For budsjettåret 2006. Om endring av St.prp. nr.1 Om statsbusjettet 2006. Oslo: Finansdepartementet.
- Thagaard, Tove** (1998): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Fagbokforlaget: Bergen.
- Vil sette fotlenke på voldsmenn**. Dagsavisen 2. november 2005.
- Vold i nære relasjoner** [2004-2007] (2004): Handlingsplan. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Voldsalarm for trusselutsatte. Rapport fra forsøksprosjekt 1997-1999** (2000). Justis- og politidepartementet: Oslo
- Wallace, Harvey** (2002): *Family Violence. Legal, medical and social perspectives*. Boston: Allyn and Bacon.
- Walker, Lenore** (1984): *The battered women syndrome*. New York: Springer.
- Åkerström, Malin og Ingrid Sahlin** (2001): *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.

Vedlegg

Gir mobil voldsalarm økt trygghet mot vold og trusler?

Vi trenger mer kunnskap!

Mye er skrevet om mobile voldsalarmer i media de siste årene. Spørsmålet er imidlertid om alarmene er et godt virkemiddel for å beskytte volds- og trusselutsatte? I Oslo politidistrikt har det vært gjennomført et prøveprosjekt med mobile voldsalarmer. Vi ønsker å samle erfaringer fra dette prosjektet og i januar 2004 ble det derfor satt i gang en evaluering av ordningen. Elisiv Bakketeig hjelper oss med denne evalueringen. Hun er forsker og arbeider ved Politihøgskolen. Hun har arbeidet på feltet vold mot kvinner og barn i en årrekke.

Alle typer erfaringer er viktige

Gjennom deltakelsen i prøveprosjektet om mobile voldsalarmer er du en foregangskvinne. Dine erfaringer som bruker av mobil voldsalarm er derfor svært viktige. Vi trenger å få vite hvordan nettopp du har opplevd det å ha alarm og hvordan du har opplevd å delta i prøveprosjektet. Hvordan har det vært å håndtere de tekniske sidene ved alarmen og hvordan mener du politiet har forholdt seg til deg i forbindelse med at du har hatt mobil voldsalarm? Dine erfaringer - både positive og negative – er viktige for at vi skal kunne gjøre tilbudet til volds- og trusselutsatte bedre.

Opplysningene du gir er konfidensielle

Det har ikke vært mange brukere av alarm som har deltatt i prøveprosjektet i Oslo politidistrikt. For at vi skal være sikre på å fange opp den enkelte brukers erfaringer er det derfor viktig å få formidlet erfaringene til flest mulig brukere som har

deltatt i prøveprosjektet. Vi håper derfor at du ønsker og har mulighet til å delta. Vi understreker imidlertid at deltakelse i undersøkelsen er frivillig. Alle opplysninger du gir vil bli behandlet konfidensielt. Opplysningene som gis gjennom intervjuene vil bli anonymisert. Det vil si at ingen skal kunne gjenkjenne deg på bakgrunn av det som skrives.

Sted

Intervjuene vil ha form som en samtale og vil finne sted ved Politihøgskolen. Utgifter til transport til og fra intervjuene vil dekkes av prosjektleder etter nærmere avtale.

**Kan du tenke deg å bli intervjuet,
ta kontakt med Elisiv Bakketeig ved Politihøgskolen.**

Telefon 23 19 99 73 – E-post elisiv.bakketeig@phs.no

NB! Selv om du har sagt ja står du selvfølgelig helt fritt til å trekke deg fra undersøkelsen når du vil.

Mobil voldsalarm har i perioder vært gjenstand for mye oppmerksomhet fra interesseorganisasjoner, politikere og media.

Rapporten belyser utfordringer politiet og andre offentlige myndigheter stilles overfor når de må gjøre et utviklingsarbeid i mediernes søkelys.

Først og fremst beskriver rapporten hvordan trusselutsatte kvinner opplever tilværelsen med mobil voldsalarm. Undersøkelsen viser på den ene siden at voldsalarmen er viktig i kvinnenes liv. Den bidrar til økt trygghet, større bevegelsesfrihet og bedret livskvalitet. Samtidig kommer det fram at flere av kvinnene er blitt utsatt for trusler til tross for alarmen, og kanskje det aller viktigste; at terskelen er høy for å utløse alarmen i en trusselsituasjon.

Det har vært mye oppmerksomhet knyttet til de tekniske sidene ved alarmbruken. Denne undersøkelsen viser at de menneskelige sidene knyttet til bruken av alarmen er en vel så stor utfordring som de tekniske for at mobil voldsalarm skal fungere som et effektivt forebyggende virkemiddel.

Politihøgskolen
Slemdalsveien 5
Postboks 5027, Majorstuen
0301 Oslo
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 23 19 99 01
www.phs.no

POLITIHØGSKOLEN